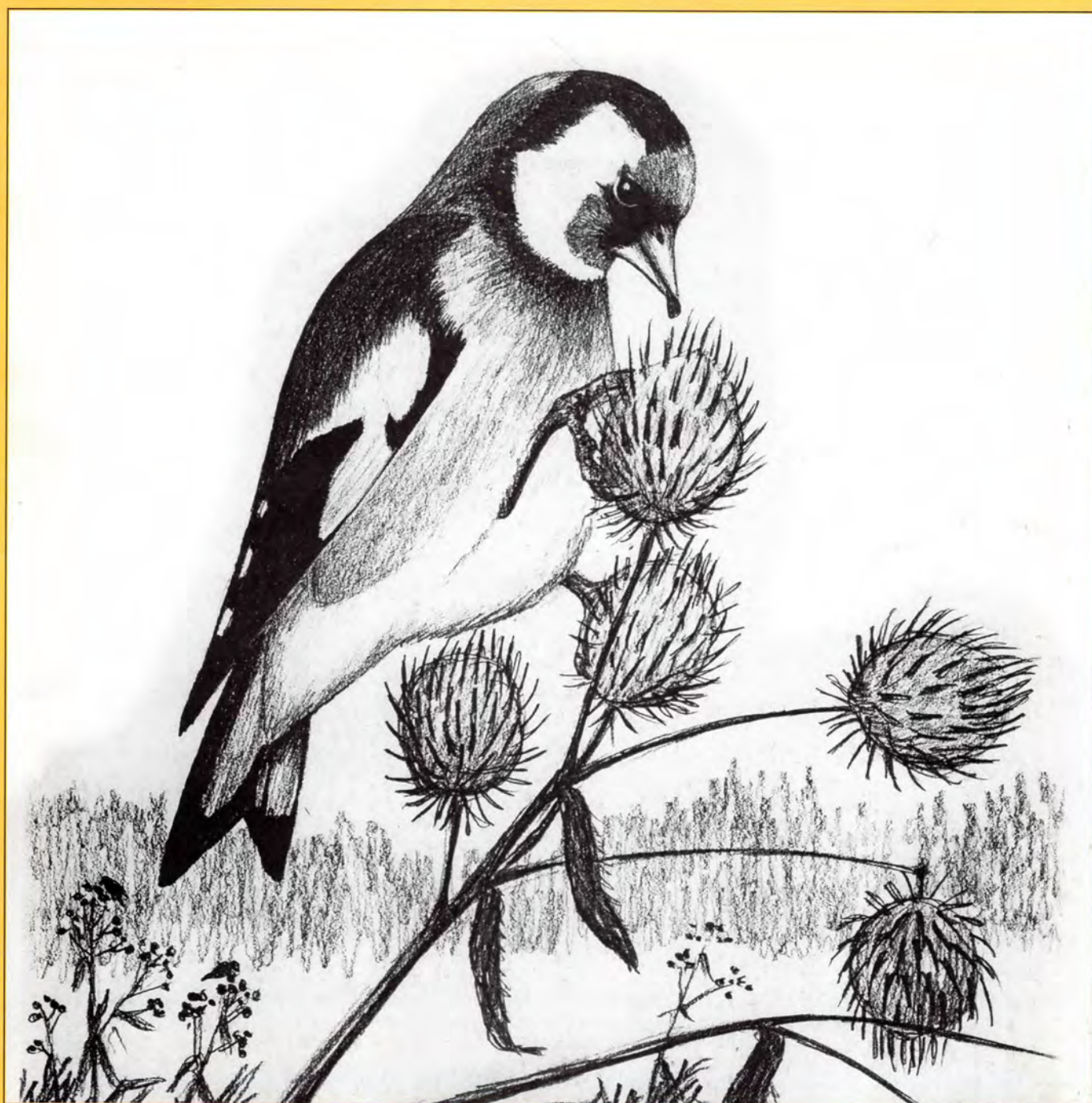

Siivekäs

Vsk 22/2001

Nro 50

Pohjois-Savon Lintutieteellinen Yhdistys Kuikka

Siivekäs

Vsk 22/2001

Nro 50

Julkaisija
Pohjois-Savon Lintutieteellinen
Yhdistys KUIKKA

Toimituskunta

Päätoimittaja
Eelis Rissanen

Toimituspäällikkö
Marko Kelo

Toimitussihteerit
Timo Filipoff

8

Kalle Ruokolainen

Markku Ukkonen

Ulkoasu: Eelis Rissanen

Jäsenmaksut 2002

20 euroa (perhejäsen 4 euroa, ei lehteä).
Maksut Pekka Tenhuselle (ks. kohta
osoitteenmuutokset)

Siivekkään tilaaminen ja jakelu

Jaetaan PSLTY Kuikan jäsenille.
Lehden voi tilata myös jäseneksi
liittymättä. Tilaushinta 20 euroa,
tilaukset toimitukselta.
Lehti ilmestyy kahtena numerona
vuodessa.

Osoitteenmuutokset

Pekka Tenhunen

Ilmoitushinnat

Takakansi 150 €, 1/1 sivu 100 €,
1/2 sivu 50 €, 1/4 sivu 25 €.
Hinnat ovat ohjeellisia.

Painos 400 kpl

ISSN 0780-7066

tässä numerossa

3 Pääkirjoitus: Uuden päätoimittajan mietteitä.
Eelis Rissanen

4 Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1998.
Eelis Rissanen

16 Syysmuutto Pohjois-Savossa 1997–98.
Marko Kelo & Eelis Rissanen

24 Rypyreissu.
Asta Lähdesmäki

24 Lintuperspektiivi.
Marko Kelo, Timo Filipoff ja Eelis Rissanen

26 Pohjois-Savon talvipinnarallit 2000 ja 2001.
Marko Kelo

29 Tiaisten liikehännästä Kuopiossa.
Erkki Björk

Ohjeita kirjoittajille: Kaikenlaista lintuihin liittyvää, niin tieteellistä kuin viihteellistä aineistoa otetaan mieluummin vastaan. Käsikirjoitukset toimitetaan mieluiten tietokoneen levykkeellä tai sähköpostitse osoitteeseen Eelis.Rissanen@pspt.fi. Kannattaa kuitenkin aina ottaa ennen jutun tms. lähettämistä toimitukseen yhteyttä, jottei kumpikaan osapuoli tee turhaa työtä. Myös valokuvista ja piirroksista on pulaa (kaikenlainen kuvamateriaali kelpaa, myös väripaperikuvat ja väridiat). Sähköpostia voi lähettää myös osoitteeseen pslyt@jmp.fi.

Uuden päätoimittajan mietteitä

Pohjois-Savon Lintutieteellinen Yhdistys Kuikka

c/o Kuopion museo, Kauppakatu 23,
70100 KUOPIO

internet: <http://www.jmp.fi/~pslty>
sähköposti: pslty@jmp.fi

Perustettu 1974

Yhdistys toimii osana Kuopion Luonnon
Ystävien Yhdistystä (KLYY ry.)

Puheenjohtaja: Asta Lähdesmäki

Sihteeri: Suoma Virnes

Taloudenhoitaja: Timo Filipoff

Varapuheenjohtaja: Jarmo Yliluoma

Hallituksen muut jäsenet
Marko Kelo

Juha Poutanen

Pertti Renvall

Hallituksen varajäsen
Eelis Rissanen

Vuoden vaihteessa meikäläinen valittiin Siivekkään uudeksi päätoimittajaksi. Haaste on mielenkiintoinen, sillä Ruokolaisen Kalle on pedantilla tyylillään tehnyt lehteä isolla L:llä aina tyylikästä ulkoasua myöten. Teen parhaani toimituskunnan avustuksella, jotta lehden korkea ulkoasu säilyisi edelleenkin. Siivekkään teko on onneksi tullut tutuksi vuosien myötä, sillä lehden toimituskunnassa olen ollut vuodesta 1990 lähtien.

Siivekäs on kokenut melkoisen murroksen reilussa kymmenessä vuodessa. Muistan vielä elävästi, kun lehteä taitettiin olohuoneen lattialla leikkaa ja liimaa menetelmällä. Tietotekniikan kehittymisen ja taitto-ohjelman hankinnan myötä tilanne muuttui olennaisesti ja lehden tekokin siirtyi vaimoväen helpotukseksi olohuoneesta työhuoneeseen. Lehden ulkoasuakin on samalla parantunut. Lehden teon mielekkyys on myös näiden muutosten myötä säilynyt. Juttuja kirjoittaessa pääsee verryttelemään omaa sanaista arkkua ja lopullisen ulkoasun muokkauksessa aivotoiminta vilkastuu erilaisia taitollisia ratkaisuja hakiessa.

Henkilökohtaisiksi pitkän linjan tavoitteiksi olen laittanut Siivekkään osalta säännöllisemmän ilmestymisai-kataulun ja ajankohtaisuuden. Tämän lisäksi pyrin toimituskunnan kanssa lehden sisällölliseen kehittämiseen ja aktiivisten kirjoittajien määrän lisäämiseen.

Säännöllisyydellä pyritään siihen, että vuositasolla ilmestyy jatkossa 1-2 numeroa. Tänä vuonna tipahtaa vielä tämän jälkeen yksi numero postiluukusta. Se toteutuu, ellei taivas putoa niskaan (vrt. Gallialaiset!). Ajankoh-taisuus on tietenkin paljon luvattu, kun katsausten aikataulu laahaa noin

3 vuotta jäljessä. Tavoitteeseen pyritään pikkuhiljaa ja vanhoja juttujakaan ei jätetä julkaisematta. Jotkut ovat jo tosin tainneet kypsyä vanhojen katsausten lukemiseen. Koettakaa kestää – putken päästä hämmöttää jo valoa. Valon luovat ne havaintojen tallentajat jotka ovat jo lupautuneet ja jotka tämän lehden jälkeen ilmoittautuvat Yliluoman Jarmolle saadakseen lukea tuoreempia katsauksia. Katsausten kirjoittamiseen-han voidaan ruveta vasta, kun ko. vuoden havainnot on tallennettu tietokantaan. Tällä hetkellä tallennus-ta tehdään vuoden 1999 havainnoille. Jokaiseen lehteen sisällyttämme historian lisäksi myös jotain ajankoh-taista.

Näkyvin muutos on tällä hetkellä kannessa. Numeroinnista on siirrytty vuosikertamerkintään. Jatkossa merkitään monesko vuosikerta on kyseessä ja numero kertoo, kuinka monta lehteä on julkaistu vuoden 1980 alusta lähtien. Tämä numero on siis 50. Siivekäs-lehti. Sehän olisi jo lähes juhlan paikka...

Lopuksi haluan vielä lausua HÄKELLYTTÄVÄT kiitokset Ruokolai-sen Kallelle, joka on ansiokkaasti jaksanut tehdä työtä Siivekkään eteen monta vuotta.. Kalle on edelleen kuvioissa mukana ainakin juttujen kirjoittajana. Hän on myös ansiokkaa-seen tyyliin taittanut tämän numeron kolme viimeistä sisäsivua.

Toivotan kaikille miellyttäviä lukuhetkiä Siivekkään parissa ja samalla kiitän jo etukäteen niitä uusia innokkaita kirjoittajia, jotka ilmoittau-tuvat päätoimittajalle tämän lehden ilmestymisen jälkeen!

Eelis Rissanen

Pohjois-Savon linnuston Fau

Se on siinä! Lausahdus on tuttu erään kuuluisan urheiluselostajan suusta. Samoin toteaa myös ER, joka on juuri purkitanut elämänsä ensimmäisen faunistisen katsauksen. Tämä katsaus jatkaa tyypiltään aiempien Pohjois-Savon lintufaunistiikan konkareiden MU:n ja KRu:n muotoilemaa linjaa. Tuote on hyväksi havaittu, vaikkakin katsaus on aika raskas luettava suuren lajimääränsä vuoksi. Seuraavassa on aluksi lyhyt kooste havaintovuoden parhaista paloista niille, jotka eivät jaksaa perehtyä varsinaiseen lajiosioon.

Vuosi 1998 oli verrattain vaihteleva. Harvinaisuuksien näkökulmasta tarkasteltaessa vuosi oli hyvä. Maakunnalle kirjattiin peräti neljä uutta lajia: lyhytvarvas-kiuru, kapustahaikara, kyhmyhaahka ja viiksitimali. Lyvaki ja viiksitimali olivatkin aika odotettuja lajeja. Ensimmäisen tapauksessa yllättävää oli silti kahden yksilön näkyminen. Timaliltakaan ei odotettu ihan vastaavaa rynnistystä. Maaningan Patalahden ruovikossa nähtiin yhtäaikaan vähintään 25 yksilöä. Lintuja saattoi olla paikalla enemmänkin. Kyhmyhaahkaakin tiedettiin hiukan ounastella. Silti se on sisämaassa melkoinen rari. Kapustahaikaran syysinvaasioon ei kuitenkaan arvanut kukaan varautua. Sonkajärven kolme lintua oleilivat paikalla pari päivää ja innokkaimmat bongarit ehtivät paikalle kartuttamaan Pohjois-Savon lajilistaansa. Näiden lajien myötä rikottiin maakunnan lajimäärässä maaginen 300 raja ja saldo näytti vuoden jälkeen tulosta 301.

Kovassa sarjassa olivat myös havainnot niittysuohaukasta, nummikirvisestä, sinipyrstöstä, mustaleppälinnusta ja pikkusirkusta. Niittysuo oli Pohjois-Savon 4. ja nummikirvinen oli Pohjois-Savon 2. noteeraus. Sinipyrstön havaintosarja jatkui viime vuodesta, mutta kyseessä oli vasta kolmas havainto sitten 50-luvun. Mulelista varmistui maakuntamme ensimmäinen pesintä. Pikkusirkku havaittiin 4. kerran.

Pikkukajavasta näyttää tulleen jokasyksyinen läpimuuttaja vesistöreittejämme myöten. Havaintovuonna tosin kajavia tavattiin myös keväällä. Siipijuovalliset "fyl-

larit" näyttävät samoin olevan jokasyksyisiä, tosin syksyllä -98 koettiin vain taigan tunnelmaa. Kirjosiipikäpylinnuilla oli mukavahko esiintyminen, joka painoittui syksypuolelle. Kultasirkku sinnitteli tutulla paikallaan Siilinjärvellä ilmeisestikin pesimättä. Laji tuntuu olevan katoamassa Pohjois-Savosta, samoin kuin koko Suomesta. Yllättävää oli myös maakotkaha-vaintojen puuttuminen havaintovuodelta. Muutamia havaintoja tosin ilmoitettiin, mutta niitä ei ollut dokumentoitu asianmukaisesti. Maakotkastahan vaaditaan AHK-ilmoitus kaikista muista paitsi nuorista linnuista syksyllä. Yksittäisistä lajeista kannattaa vielä mainita ennätysuuri keräkurmitsakerääntymä, kaksi havaittua kangaskiurua, talvehtimaan jäänyt tuntu-rikiuru ja pesinnässään onnistunut pähkinänakkieli.

Merimetson, ruskosuohaukan ja meriharakan Pohjois-Savon valloitus jatkuu. Merimetsoja tavattiin jopa joitakin kesäkiertelijöitä Kuopion Kallavedellä. Ruskiksella ja meriharakalla alkaa myös olemaan hyvin vakiintuneet pesimäpaikat vuodesta toiseen.

Nokivaris jatkoi asunnonvälitystoimintaansa Kuopiossa. Tällä kertaa pesinnän tuloksesta puiston lehtikuusessa ei saatu tietoa. Nokivaakku tuntuu kuitenkin mieltyneen savolaisiin ja Kuopion torin tunnelmaan niin hyvin, että talven viettoonkin näytti sujuvan hyvin. Hyville sarjoille tehdään aina jatko-osia. Sitä on odotettavissa myös tähän tarinaan.

Petolintujen esiintyminen ja pesintä oli lajikohtaisesti hyvin vaihtelevaa. Päiväpetolinnuilla vuosi vaikutti aika tavanomaiselta. Pöllöillä voitiin kirjata huuhkajan, lehto- ja lapinpöllön kohdalla tavanomaisia enemmän havaintoja. Hiiripöllöt tulivat loppuvuodesta oikein joukolla tähyilemään Pohjois-Savon myyräapajia. Tällä perusteella myyräkannat näyttivät olevan nousussa vuoden -98 loppupuolella monin paikoin eri puolilla maakuntaa.

Kahlaajien osalta vuosi oli aika normaali. Kahlaajien seuranta painottui tunnetusti Siilinjärven Raasioon ja Mustiin. Tulkinat ja spekuloinnit kahlaajien muutosta jätän maestro Ukkoselle hänen omiin katsauksiinsa. Loppukeväältä kahlaajaha-

vaintoja tehtiin myös Nilsin Palonurmes-ta, jossa Hartikaisen Pera jaksaa kiitettävästi kevästä toiseen päivystä kahlaajia lähes päivittäin.

Hanhien muutto oli syksyllä vaatimattomaa. Tämä johtui vallinneista läntisistä ilmavirtauksista, jotka ohjasivat hanhet talvehtimisalueille Pohjois-Savon itäpuolelta. Mutta niinhän se on, että aina ei voi voittaa.

Yölaulajien osalta saatiin useamman lajin kohdalla tyytyä normaalia nuikempiin lukemiin.

AHK käsitteli vuonna -98 kaikkiaan 49 lomaketta, jotka kaikki hyväksyttiin. Joihinkin lomakkeisiin jouduttiin tosin pyytämään lisätietoja ennen hyväksyntää. Viisi lomaketta koski erikoiseen aikaan havaittuja lajeja ja loput olivat varsinaisista AHK-lajeista. Havaintoja saatiin palautettujen kaavakkeiden perusteella AHK-lajeista riittävän kattavasti, jotta niiden esiintymistä Pohjois-Savossa pystyttiin arvioimaan. AHK muistuttaa, että kaavake kannattaa tehdä heti havainnointeja jälkeen. Isompien retkiporukoiden kannattaa myös aina sopia, kuka havainnosta tekee lomakkeen. Nytkin jouduttiin muuttamaan lomaketta karhuamaan nimenomaan muutamista porukan tekemistä havainnoista.

Faunistinen katsaus on kaiken kaikkiaan melkoinen tietopaketti. Kuten alussa jo totesinkin, se on myös aika raskas luettava. Katsauksen suhteen on luvassa tietynlaisia muutoksia. Muutokset ovat vielä kehittelyn alla, mutta todennäköisesti ne tulevat näkymään jo seuraavassa katsauksessa. Seuraava paketti tullee myös sisältämään vuodet 1999–2000, jolloin katsauksen aikataulua saataisiin myös faunististen lajien osalta kerralla enemmän kiinni.

Haluan kiittää konkareita Markkua ja Kallea katsauksen oikoluvusta ja monista tarkentavista korjauksista. Suuret kiitokset myös kaikille havainnoijille havaintojen lähettämisestä. Toivotan lukijoillemme mielenkiintoista odotusta seuraavan faunistisen katsauksen osalta. Sitä ennen on hyvin aikaa perehtyä ohessa olevaan katsauksen lajikohtaiseen osuuteen.

Luonnonhistoriallinen katsaus 1998

Eelis Rissanen

Lajihavainnot

Kaakkuri *Gavia stellata* (1). Keväältä 8 havaintoa 22 yksilöstä: 26.4. 1 m (OHu, HKä, ALi, HMi), 30.4. 5 p (OHu) ja 4.5. 12 p (OHu) Varkaus Siitinselkä sekä 1.5. 1 kiert Varkaus Mula (OHu), 3.5. 1 p Rautalampi Äijävesi (EKA, JKn), 3.5. 1 kalaverkosta Kuopio Kallavesi (mus), 4.5. 1 p Kaavi Melttunen (PRä) ja 21.5. 1 ä m Rautalampi Etelä-Saikari (TJa).

Pesimäaikaisia havaintoja kuudelta paikalta, joista Suonenjoen perinteisellä paikalla havaittiin pesä (TJa). Pesinnän lopputuloksesta ei ole tarkempaa tietoa. Muut pesimäaikaiset havainnot: Kuopio I Savuniemi (IJa), Leppävirta Timola 1 (TKa, ALi), Rautalampi Etelä-Saikari 1 (TJa), Tuusniemi Seinävuori 1 (OHu, ALi) ja Vesanto Iso-Vesijärvi 1 (IJa, KRu, MU).

Elokuulta seuraavat havainnot, jotka saattavat merkitä reviiä lähiseudulla: 24.7.–29.8. viisi havaintoa ääntelijästä Suonenjoki/Rautalampi Iisvesi (TJa), 1.8. 1 W Tuusniemi Ohtaanniemi Kuivinsalo (INo) ja 20.8. 2 p Kuopio Kuukanjärvi (JTU). Syyshavaintoja vain Kuopion Puutossalmelta: 30.9. 2 m (AHa, ALä), 17.10. 1 m (AHg) ja 29.10. 1 m (IMa).

Kuikka *G. arctica* (2B). Reviiä ilmoitettiin normaalia enemmän eli yhteensä 82. Ne jakautuivat kunnittain seuraavasti (sulussa revii-määrä): Kuopio (1) Etelä-Kallavesi (mus); Leppävirta (36), Unnukka 35 (HRö) ja Ala-Särkijärvi (AKa, TKa); Maaninka (1), Hirvilähti (IMa); Pielavesi (6), Pielavesi 6

(KRT); Rautalampi (17), Kiesimä 11 (JKn, RPa), Konnevesi 3 (HHö, JKn, RPa, ER) ja Niinivesi 3 (TJa); Rautavaara (1), Metsäkartano (AKa); Tuusniemi (3), Kuivinjärvi 2 (INo) ja Suuri Susijärvi (INo) sekä Vieremä (1), Pikku-Talas (MNI, VMS, JYI). Näiden lisäksi Rautalammin ja Vesannon Sonkarilla havaittiin 16 paria (JKn, RPa).

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis* (A, talvihavainnot 1) (1/31/2). Kaksi yksilöä havaittiin: 14.–18.11. 1 p Maaninka Mustavirta (ALä, AHa, JKe, LLä, IMa) ja 22.–24.12. 1 p Varkaus Kopolanvirta (OHu, JPy, PPy). Havainnot ovat 33. ja 34. Pohjois-Savosta. AHK on tarkastanut ensimmäisen havainnon, koska se on talviajan ulkopuolelta.

Härkälintu *Podiceps grisegena* (2A). Havaintoja ajalta 27.4.–4.10. Kevään ensimmäiset: 27.4. 1 p Varkaus Siitinselkä (OHu, HKä) ja 30.4. 1 p Varkaus Ruokojärvi (OHu).

Reviirejä tai pesiviä pareja (yhteensä 32) havaittiin seuraavasti: Rautalampi/Suonenjoki Iisvesi 8 reviiä (TJa), Rautalampi/Vesanto Sonkari 14 paria (IJa, JKn, RPa, MU, KRu), Rautalampi Kiesimä 5 paria (JKn, RPa), Kaavi Luikonlahti 2 paria (PRä), Varkaus Ruokojärvi 2 paria (OHu, HR) ja Kuopio Kuhasenlahti 1 hautova (JaK). Rautalammin reitin vesillä näyttää pesivän huomattavan runsas härkälintukanta!

Näiden lisäksi seuraavat todennäköisten pesimäpaikkojen lähellä tehdyt havainnot: 14.5. 1 p Kaavi

Lyhenteet

- (A) = AHK-laji (lajinimen jäljessä), esitetyt havainnot AHK:n tarkistamia ja hyväksymiä (ei koske Joroisten, Jäppilän ja Kangaslammin havaintoja)
- (RK) = RK-laji (lajinimen jäljessä), esitetyt havainnot ovat valtakunnallisen rareiteetikomitean hyväksymiä
- (1) = lajista kerätään kaikki havainnot (lajinimen jäljessä)
- (2A) = lajista kerätään kaikki pesimäaikaiset havainnot (lajinimen jäljessä)
- (2B) = lajista kerätään pesä- ja poikuehavainnot sekä tiedot revieistä ja pesimäbiologiasta (lajinimen jäljessä)
- (2C) = lajista kerätään tietoja ja arvioita selvärajaisen alueiden pesimäkannoista (lajinimen jäljessä)
- p = paikallinen tai lepäilevä
- m = muuttava; jos muutosuunta tiedossa, merkitty vain muutossuuntalyhenne (S, W, SW jne.)
- kiert = kiertelävä
- r = rengastettiin
- rumm = rummuttava (käytetty tikkojen kohdalla)
- ä = laulava tai soidinääntelevä
- ä = muuten ääntelevä, äänihavainto
- a = parvi; a5 = vilden parvi, 5a = viisi parvea, 100(5a) m = yhteensä sata muuttajaa viidessä parvessa
- kv = kalenterivuosi; iät kalenterivuosi
- ad = vanha (aikuinen)
- subad = esiaikuinen
- juv = nuori (1kv/2kv kevät); osa nuoriksi ilmoitetuista petolinnuista lienee ollut esiaikuisia
- pull = pesäpoikanen tai lentokyvytön maastopoikanen
- fl = lentokykyinen, muuten iältään määrättämätön
- tp = talvipukuinen
- mus = Kuopion luonnontieteellisen museon kokoelmissa oleva yksilö

RK- ja AHK-harvinaisuuksien nimen jälkeisissä sulussa on ensin lajin ennen vuotta 1974 tavatut yksilöt, toiseksi yksilöt vuosilta 1974–97, ja viimeiseksi vuoden 1998 yksilömäärä.

Kaatranen (PRä), 15.5. 2 Ä Kuopio Neulaniemi (EB), 15.5. 2 p, Ä Siilinjärvi Autioranta Luhtaniemi (LHa, KRu), 26.5. 2 p Maaninka Ala-Ruokovesi (PRu), 30.6. 2 ad p Leppävirta Sorsakoski (MU), 13.8. 7 p Kuopio Puutossalmi (JaK), 20.8. 1 ä Kuopio Viianvesi Liko-lahti (JTU) ja 31.8. 2 p Siilinjärvi Iso-Jälä (IJa).

Syksyn viimeiset: 3.10. 2 p Kuopio Kuopionlahti (AHa, HKo) ja 4.10. 1 p Leppävirta Pykärinkylä (AHa, HKo).

Mustakurkku-uikku *P. auritus* (2A). Muuttohavaintoja kertyi ta-

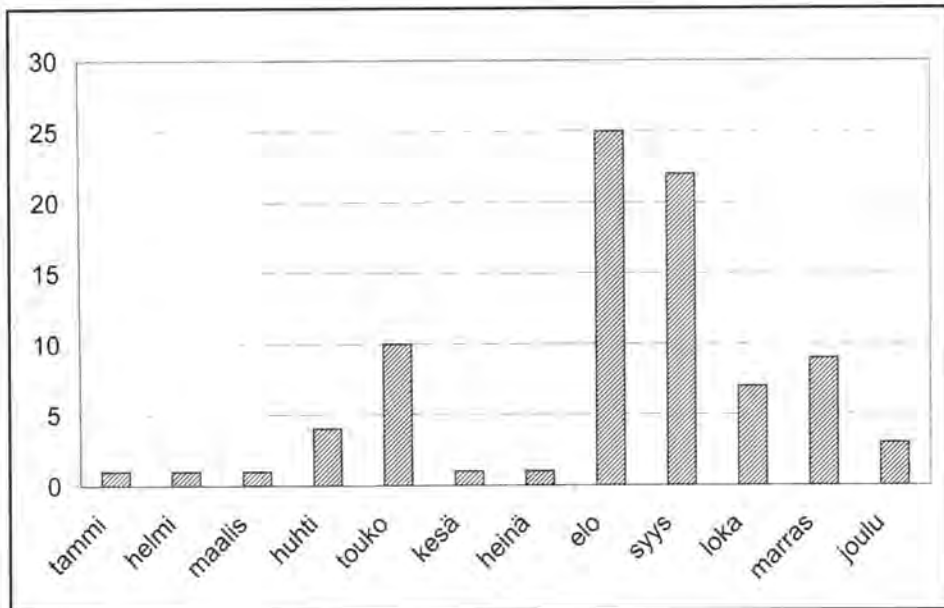
vanomaista vähemmän, mutta pesimäaikaisia selkeästi normaalia enemmän. Kaikki havainnot: 3.5. 2 p Kuopio Keskimäinen (JRI, MU), 30.5. 1 p Iisalmi Iso-Ahmo (MNI, JYI), 6.6. 2 p Vesanto Säaksjärvi (OHu, IJa, ALi, KRu, MU), 12.6. ainakin 15 paria – yhdellä emolla selässä 1 poikanen – Keitele Hetejärvi (KRu, VMV), 27.6. 2 ad + 1 pull p Kuopio Kivijärvi (AHg) sekä 11.–12.7. 1 p (OHu, ALi, SMi) ja 3.8. 1 p (MU) Siilinjärvi Raasio. Syksyn viimeinen poikkeuksellisen myöhään: 31.10. 1 p Iisalmi Pikku-Ii (JYI). Havainto sivuaa aiempaa myöhäisyyssyynäytystä syksyiltä 1994.

Merimetso *Phalacrocorax carbo* (1). Havaintoja tehtiin läpi vuoden kaikkiaan vähintään 80 yksilöstä. Esiintyminen oli hiukan normaalia runsaampi ja havainnot painoittuivat totuttuun tapaan syksypuolelle. Erikoista oli, että havaintoja kertyi joka kuukaudelle (kuva 1.).

Talvikaudelta tammi–helmikuulta kaksi havaintoa: 5.1. 1 yks. Kiuruvesi Kaikonsoo (saatiin kiinni huonokuntoisena ja kuoli) (Penti Tiainen/JYI) ja 11.2. 1 2kv p Varkaus Pirtinvirta (HKä). Oletettavasti sama 2kv-lintu havaittiin Varkauden keskustan eri sulilla myös

Havainnoijat:

T. Asikainen, Erkki Björk (EB), Kari Bovellan (KBo), Timo Filipoff (TF), Aarne Hagman (AHg), Mikko Hakanen, Lauri Hallikainen (LHa), Heidi Hannula (HHa), Aimo Hartikainen (AHa), Pertti Hartikainen (PHa), Tatu Hokkanen (THk), Jorma Holopainen, Patrick Hublin (PHu), Osmo Huupponen (OHu), M. Hämäläinen, Terho Hämäläinen (TeH), Timo Hämäläinen (THä), Harri Hölta (HHö), Juha Ikaheimo (JIK), Timo Immonen (TIm), Iivari Jaakkola (IJa), E. Jalkanen, K. Jalkanen, Tuomo Jalkanen (TJa), Jari Jokela (JJo), J. Junnila, Risto Juvaste (RJU), Antti Kanninen (AKa), Timo Kanninen (TKa), Raimo Karjalainen, Eila Karki (EKa), Jaakko Kettunen (JKe), Jukka Kinnunen (JKi), Antti Korhonen, Louna Korhonen, Timo Korhonen (TKo), Jarkko Koskela (JaK), Heikki Kotilainen (HKo), Hannu Kärkkäinen (HKä), Kati Könönen, Harry J. Lehto, Seppo Leinonen, Antero Lilimäinen (ALn), Anja Liimatta (ALm), Paavo Liimatta (PLi), Antero Lindholm (ALi), Asta Lähdesmäki (ALä), Lassi Lähdesmäki (LLä), Marja Majjala (MMA), Esko Makkonen, Ilkka Markkanen (IMa), Alpo Matilainen, Arvi Meklin (AMe), Jari Miettinen, Harri Miettinen (HMi), Markus Miettinen (MMi), Raimo Miettinen (RMi), Seppo Mikkonen (SMi), Pekka Mustakallio, Markku Niiranen (MNI), Ismo Noustainen (INo), Mika Ohtonen, Outi Ovaskainen (OOv), Heikki Paakkanen, Marko Pakarinen (MPa), Raimo Pakarinen (RPa), Veijo Peltola, Juha Piipponen (JPI), Jarmo Pirhonen (JPIr), Matti Pirsanen, Juha Poutanen (JPt), P. Poutanen, Juha Prättälä, Perttu Puranen (PPu), Jouni Puustinen, Jyrki Pynnönen (JPY), Petro Pynnönen (PPY), Jarmo Päälinen, Riitta Rajala (RIR), Eino Repo (ERe), Armi Riikonen, Anne-Mari Rissanen (AMR), Eelis Rissanen (ER), Juhani Rissanen (JRI), Pentti Runko (PRu), Kalle Ruokolainen (KRu), Pekka Ruotsalainen, Kalevi Rutonen (KRT), Hannu Räsänen (HRä), Pertti Räsänen (PRä), Seppo Räsänen (SRä), Helena Rönkä (HRö), Risto Rönkä (RR), Matti Saarela (MSr), Petri Sallinen (PSa), Kari Saukkonen (KSa), Kirsti Savolainen, Frans Silvenius, Harri Silvennoinen, Uolevi Skarén (USK), Veli-Matti Sorvari (VMS), Eini Tullgren, Marja Tenhunen, Pekka Tenhunen, Petteri Tolvanen (PTo), Jorma Tuomainen (JTU), Markku Ukkonen (MU), Mirja Ukkonen, Andreas Uppstu, Peter Uppstu, Seppo Utriainen, Visa Uusiapikka (VU), S. Vatanen, Esko Vesanen (EVe), Ari Vuorio (AVu), Aaro Väinänen (AVä), Veli-Matti Väinänen (VMV), Juha Väätäinen (JVt) ja Jarmo Yliuoma (JYI).

Kuva 1. Havaittujen merimetsojen kuukausittaiset yksilömäärät vuonna 1998. Havaintoja kertyi mielenkiintoisesti kaikille kuukausille.

maaliskuussa useampana päivänä (AKa, TKa, TIm, ALi, ym.) ja edelleen vielä huhtikuussa 26.4. asti (HKä, HMi ym.). Muut havainnot huhtikuulta: 24.–26.4. 1 ad p (2kv:n seurassa) Varkaus Siitinselkä (HKä, HMi, ALi) ja 26.4. 2 S Kuopio Pappilanelpö (ALä). Toukokuulta kolme muuttohavaintoa: 10.5. 1 p, lähti E Kuopio Puijonsarvi (EB), 11.5. 2 ad + 2 2kv p Varkaus Lehtoniemi (OHu) ja 22.5. 1 m Rautalampi Rastunsuo (HKO, VU).

Kesäaikaista kierteilijöitä tavattiin aiempia vuosia enemmän. Havainnot Kuopion Keski-Kallavedeltä: 27.5. 3 p (Pura), 29.5. 4 p (Ollinselkä) ja 25.6. 1 p (Ollinselkä) (JTU). Lisäksi yksi havainto myös Pohjois-Kallavedeltä, 24.–25.7. 1 2kv p (Läpisaaret) (Petri Muje/ER). Suomen kanta on lisääntynyt, joten myös sisämaahavaintojen lisääntyminen on ihan luonnollista. Laji voidaan ehkä jossain vaiheessa liittää Pohjois-Savon pesimälajistoon.

Muutto käynnistyi elokuussa: 9.8. a4 SW Siilinjärvi Raasio (ALi), 29.8. a3 SE Leppävirta Timola (AKa) ja 29.8. a18 S Varkaus Lehtoniemi (MMi). Viimeinen elokuun havainto on samalla vuoden suurin parvi. Syyskuussa tehtiin 14 havaintoa 22 yksilöstä, suurimman parven ollessa 19.9. a6 S Maaninka Lapinjärvet (IMa, KRu). Kaksi havaintoa koski kuolleena löytyneitä lintuja (mus). Lokakuun saldo oli viisi havaintoa 7 yksilöstä ja loppuvuodesta marras–joulukuussa kirjattiin seuraavat havainnot: 6.11. 1 m Kuopio Riistavesi Malilansaari (Matti Pirkkanen) 7.11. 2 p/m Kuopio Puutossalmi (PSa, VU), 8.11. 4 p Kuopio Siikaniemi (PHu), 15.11. 1 kiert. Kuopio Puutossalmi

(JPY, PPy, KRu, MU ym.), 19.11. 1 p Varkaus Huruslahti (OHu), 11.12. 1 p Varkaus Ämmäkoski (JRI, KRu, MU ym.) ja 13.12. 1 juv Varkaus Pirtinvirta (JRI, KRu, MU ym.), 13.12. 1 p Kuopio Kallansillat (ALm, PLi) ja 23.–25.12. 1 juv p Leppävirta Konnuskoski (OHu, ALi, JPi, KRu).

Kaulushaikara *Botaurus stellaris* (1). Havaintoja ajalta 23.4.–11.9. Kevään ensimmäiset: 23.4. 1 p Varkaus Ruokojärvi (OHu, SMi) ja 26.4. 1 p Iisalmi Kihlovirta (MNi).

Reviirejä yhteensä 15, joka on viime vuosina ollut normaali määrä: Iisalmi (2) Kihlovirta ja Kirmanjärvi (MNi, JYI); Kuopio (2) Keskimmäinen (JPY, PPy, OOv, JTU ym.) ja Pöksänlampi (AHg, IMa); Maaninka (4) Mustavirta, Lapinjärvi ja Patajärvi (VMV) sekä Valkeinen (PRu); Nilsia (1) Syväri keskustaajaman lähivesillä (Pha); Siilinjärvi (2) Jännevirta (KRu) ja Iso-Jälä (IJa, KRu, MU); Varkaus (4) Ruokojärvi 2 (OHu, AKa, TKa, SMi, HRö) ja Mula 2 (OHu, JKi).

Elo–lokakuulta 6 havaintoa, joista viimeiset syys–lokakuulta: 10.9. 1 kiert. Maaninka Lapinjärvet (VMV), 11.9. 1 p Maaninka Keskimmäinen (VMV) ja 2.10. 1 p Varkaus/Joroinen Mula (OHu). Jälkimmäinen havainto on kautta aikojen myöhäisin Pohjois-Savosta.

Lisäksi Etelä-Savon puolelta seuraavat havainnot: 2.5. 1 Ä Joroinen Joroisselkä Haapalahti, 17.5. 1 Ä Kangaslampi Mustikkaselkä Ukonsaari, 21.5. 1 Ä Joroinen Kolmajärvi, 7.6. 1 Ä Joroinen Puomilansalmi ja 12.6. 1 Ä Joroinen Kuivaniemi (OHu).

Harmaahaikara *Ardea cinerea* (1). Esiintyminen oli tavanomaista

niukempi, havaintoja 14 yksilöstä seuraavasti: 29.4. 2 p Siilinjärvi Toivala (PLi), 18.7. 1 p Siilinjärvi Raasio (HKO, PSa, VU), 23.7. 2 p Siilinjärvi Iso-Monninjärvi (Pirkko Hokkanen/MU), 25.7. 1 WSW Siilinjärvi Raasio (JPY), 4.8. 1 1kv p Kuopio Heinälammminrinne (JTU), 8.8. 1 N Varkaus Käärmeniemi (JaK, HKO, ER), 23.8. 2 p Siilinjärvi Koivusaari (AHa, ALä, IMa), 29.8. 1 1kv p Kuopio Heinälammminrinne (RJu, JTU), 12.9. 1 1kv p Kuopio Heinälammminrinteen kaatopaikka (JTU) ja elo–syyskuu 2 p Siilinjärvi Koivusaari Lyhyenjärvi (Sirpa Vanhanen/ER) sekä 26.–29.12. 1 p Siilinjärvi Pöljänjoki (MU, JRI, ER ym.). Viimeinen havainto on kolmas havainto lajista talviaikaan ja AHK on tarkistanut havainnon erikoisen ajankohdan takia. Aiemmat talvihavainnot ovat vuosilta 1961 ja 1976.

Kattohaikara *Ciconia ciconia* (1) (2/68/1). Ainoa havainto: 27.4. 1 p Karttula Syväniemi (Alpo Matilainen). Aiempi ennätys (8.5.) parani 11 vuorokautta. Kattohaikaroita on havaittu 1990-luvulla noin joka toinen vuosi.

Kapustahaikara *Platalea leucorodia* (RK) (0/0/4). Pohjois-Savon ensimmäiset havainnot: 19.–20.9. a3 p Sonkajärvi Sukeva, jotka puolen päivän maissa lähtivät N (ER, AMR, USK, JYI ym.) sekä 28.9. 1 p Maaninka Iso Lapinjärvi (KRu). Molemmissa havainnoissa oli kysymys nuorista tai esiakuisista linnuista. Suomessa havaittiin samana vuonna vähintään 34 yksilöä ja suurimmassa parvessa nähtiin 20 yksilöä. Lajilla oli ilmeisen massiivinen vaellus Pohjois-Eurooppaan (Lindroos ja Luoto 1999).

Pikkujoutsen *Cygnus columbianus* (A) (6/21/6). Kaksi havaintoa, joista toinen keväältä ja toinen syyseltä: 11.5. 1 ad S (laulujoutsenen kanssa) Varkaus Siitinselkä (HKä) ja 7.11. 5 ad SW (kahden laulujoutsenen kanssa) Kuopio Ikonniemi (HKO).

Laulujoutsen *C. cygnus* (2B). Edellisvuotiseen tapaan julkaistaan vain varmistetut pesimäpaikat: Kaavi (1) Maarianvaara Rautalampi (SRä); Keitele (2) Hetejärvi 2 (KRu); Kuopio (2) Keskimmäinen (KRu ym.) ja Kivijärvi (AHg); Leppävirta (1) Ala-Särkijärvi (HRö); Maaninka (3) Pieni Lapinjärvi, Iso Lapinjärvi ja Ylimmäinen (VMV); Rautalampi (3) Kiesimä, Kerkonkoski ja Väärälampi (JKN, RPa); Varkaus (1) Ruokojärvi (HRö); Vesanto (4) Sonkari 2, Kajanjärvi, Vesantojärvi (JKN, RPa) ja Sääksjärvi (IJa, ER, KRu, MU ym.). Ainoa Poikashavainto ilmoitettiin vain Leppävirralta, jossa havaittiin emo viiden poikasen kanssa. Pesimätietojakin ilmoitettiin hiukan edellisvuotista niukemmin.

Lisäksi ilmoitettiin Etelä-Savosta yksi pesimähavainto: Joroinen Kollinen Reijolanlahti (HRö).

Tundranhanhi *Anser albifrons* (1). Poikkeuksellisen niukka esiintyminen, vain yksi havainto: 27.4. 1 m metsähanhiparvessa Kuopio Keskimmäinen (JRI).

Lisäksi Etelä-Savosta ilmoitettiin yksi havainto: 26.4. 1 m Joroinen Pasala (ALi).

Merihanhi *A. anser* (1) (us./45/3). Kaikki havainnot: 27.3. 1 p Varkaus Kopolanvirta (TIm), 16.4. 1 N Varkaus Huruslahti (OHu), 25.–26.4. 1 kiert. Varkaus Siitinselkä

(HKä, ALi, HMi). Havaintojen perusteella on tulkittu vuoden yksilömääräksi kolme. Ensimmäinen havainto on uusi saapumisennätys.

Kanadanhanhi *Branta canadensis* (1). Rautalammin Työrintäla havaittiin tammi – maaliskuussa 16 yks. (TJa ym.). Huhtikuussa linnut bajaantuivat ilmeisesti revireilleen. Pesimähavaintoja ei Rautalammilta kuitenkaan ilmoitettu. Yksilöiden määrä pysyy yllättävän vakiona vuodesta toiseen ja joulukuussa havaittiin jälleen 16 yks. (TJa, ER, KRu ym.).

Rautalammin ulkopuoliset havainnot: 25.4. 1 m + 6 metsähänheä Kuopio Keskimmäinen (TF, PSa, VU), 26.4. 1 p Kuopio Keskimmäinen (MMA ym.), 27.4. 1 p Varkaus Ruokojärvi (OHu), 28.4. 1 p Iisalmi Kihlovirta (JYI), 28.4. 1 p Maaninka Vianta (MMA ym.), 2.5. 1 p Iisalmi Kihlovirta (ER, JYI ym.), 2.5. 3 p ja 11.–12.5. 1 p Nilsia Palonurmi (PHa) sekä 30.5. 1 p Lapinlahti Linnansalmi (MNI, JYI) ja 30.5. 1 p Leppävirta Timola (AKa).

Lisäksi ilmoitettiin Etelä-Savosta yksi havainto 18.5. 1 kiert Kangaslampi Mustikkaselkä (OHu).

Valkoposkianhi *B. leucopsis* (1). Havaintoja niukasti, yhteismäärä vain n. 500 yksilöä. Kaksi havaintoa keväältä ja yksi poikkeuksellisesti kesäkuulta: Kaikki havainnot: 2.5. 1 p Iisalmi Kihlovirta (KBo, ER, JYI ym.), 16.5. 2 m Leppävirta Timola (TKa), 9.–10.6. 1 p Kuopio Pöksänlampi (JaK, IMa) ja 18.9. a500 N Sonkajärvi Sukeva Raudanjoki (USK). Kevään ensimmäinen havainto on uusi saapumisennätys, joka parani kaksi vuorokautta.

Sepelhanhi *B. bernicla* (1). Niukan hanhisyksyn satona vain yksi havainto: 19.9. a120 m Siilinjärvi Siltasalmi (ALm, PLi).

Ristisorsa *Tadorna tadorna* (A) (0/6/2). Yksi havainto keväältä: 25.4. 1 ♂ p Varkaus Siitinselkä (ALi, OHu, TIm, HKä ym.). Havainto on seitsemäs ja samalla ensimmäinen useampaa kuin yhtä lintua koskeva havainto Pohjois-Savosta.

Harmaasorsa *Anas strepera* (A) (4/44/4). Kaksi havaintoa: 30.4. 1 ♂ p tulvalampareella Siilinjärvi Toivala (KRu, IMa, VU ym.) ja 25.5. 1 ♂ p Maaninka Lapinjärvi (VMV). Syksyn aikana saatiin paikoista X lisäksi neljä siipinäytettä nuorista harmaasorsista (VMV). Lajista on tullut jokavuotinen vie-

railija, jonka havainnoista pääosa tehdään keväällä.

Jouhisorsa *A. acuta* (2C). Parimääriä ilmoitettiin aiempaa niukemmin. Tietoon tulivat seuraavat arviot: Siilinjärvi Raasio 1 pari (monet), Sonkajärvi Saukkosuo 2 paria (toisella 8 poikasta) (VMS) ja Vesanto Sonkari Koivulahti 1 pari (JKn, RPa).

Heinätavi *A. querquedula* (2C). Seuraavat parimäärät ilmoitettiin: Kuopio Pöksänlampi 2 paria (AHg), Vesanto Vesantojärvi 1 pari (JKn, RPa) ja Vesanto, Sonkari 1 pari (JKn, RPa). Havainnot mahdollisilta pesimäpaikoilta: 6.6. 1 ♂ p Vesanto Iso-Sääksjärvi (EB, HHa, HKo, ER, VU) sekä 30.5. ja 14.6. 2 ♂ 1 ♀ p Lapinlahti Linnansalmi (MNI, KRu, JYI).

Lapasorsa *A. clypeata* (2C). Seuraavat parimäärät ilmoitettiin: Leppävirta Suurijärvi 1 pari (AKa), Lapinlahti Linnansalmi 3 paria (KRu) ja Vesanto Iso-Sääksjärvi 2 paria (EB, IJa, ER, KRu, MU).

Punasotka *Aythya ferina* (3B). Ainoat ilmoitetut parimäärätiedot: Kuopio Pöksänlampi 2 paria (AHg), Varkaus Ruokojärvi 2 paria (HRö) ja Vesanto Vesamäki Iso-Sääksjärvi 2 paria (JKn, RPa ym.).

Lisäksi ilmoitettiin Etelä-Savossa Joroisten Kollisella havaitun läpi kesän n. 10 yks. (HRö).

Lapasotka *A. marila* (1). Kaikkiaan havaittiin keväällä 4 yksilöä ja syksyllä vähintään 65 sekä yksi yksilö alkutalvella. Vuoden yksilömäärä 70 on keskimääräistä enemmän. Raasiassa on tullut syksyn aikana havaitun vähintään 60 yksilöä.

Keväältä kaksi havaintoa: 21.–23.5. 1 ♂ p Siilinjärvi Raasio (AHa, JaK, HKo, PSa, VU) ja 22.5. 1 ♂ p Kuopio Kallansillat (IMa). Ensimmäinen syyshavainto 20.9. a9 kiert. Kuopio Puutossalmi (AHg, IJa, JKe, KRu, MU ym.). Siilinjärven Raasiosta seuraavat kertymät ajalta 25.9.–28.10: 25.9. 2 p (MU), 29.9. 4 p (AMR, ER), 2.10. 10 p (MU), 4.10. 4 p (AHa, HKo), 5.10. 14 p (KRu), 6.10. 20 p (JRI), 9.10. n. 15 p (MU), 12.10. 21 p (KRu), 16.10. 18 p (IJa, MU), 19.10. 14 p (KRu), 20.10. 2 p (ER), 23.10. 3 p (KRu, MU) ja 28.10. 3 p (KRu). Raasion ja Puutossalmen havaintojen lisäksi vain yksi syyshavainto muualta: 25.10. 5 p Iisalmi Tismiö (JYI).

Talvipinnarallissa löytyi yksi al-

kutalvinen viivytelija: 5.12. 1 ♀ p Leppävirta Iso-Mököskoski (JPY, PPy, PTo). Yksilö havaittiin paikalla myös 6.12. (AHa, IMa, ER, KRu), muttei enää 13.12. käynnillä (JRI, KRu, MU). Kyseessä on Pohjois-Savon neljäs talvihavainto. Edellinen on vuodelta 1986.

Haahka *Somateria mollissima* (A) (0/11/2). Maakunnan neljäs havainto haahkasta saatiin tyypilliseen aikaan keväältä: 25.4. 2 ♀ p Varkaus Siitinselkä. Linnut havaittiin saman päivän iltana myös Huruslahdella (ALi, OHu, TIm, HKä ym.).

Kyhmyhaahka *S. spectabilis* (A) (0/0/1). Lajia tavataan Suomen merialueilla keväisin ja vähemmässä määrin myös syksyllä. Sisämaassa se on harvinainen. Pohjois-Savo sai uuden lajin 14.11. Kuopio Itkonniemeltä, jonne +1kv ♀ saapui yhdessä sinisorsakoiraan kanssa (HKo).

Allihaahka *Polysticta stelleri* (A) (1/47/1). Pohjois-Savon toinen keväthavainto: 21.4. 1 ad ♂ p Varkaus Siitinselkä (OHu). Suurin osa Pohjois-Savon havainnoista on myöhäissyksyistä ja talvelta.

Pilkkaasiipi *Melanitta fusca* (1). Kaikkiaan kertyi kolme syyseksi kaksi talvihavaintoa yhteensä 55 yksilöstä: 26.9. a50 m Kuopio Puutossalmi (PSa, VU), 4.10. 1 p Siilinjärvi Raasio (AHa, HKo) ja 4.11. 1 ♂ E Kuopio Puutossalmi (KRu) sekä talvipinnarallissa 5.12. 1 p Iisalmi Kihlovirta (MNI, AVä, JYI) ja 5.12. 2 ♀ p Varkaus Huruslahti (PLi, ALi, KSA, MU ym.).

Uivelo *Mergus albellus* (2A). Yksi kesähavainto: 28.6. 2 ♂ p Kuopio Keskimmäinen (PPY, JPY, OOV).

Isokoskelo *M. merganser* (2C). Seuraavia parimäärätietoja ilmoitettiin: Rautalammi Kiesimä 4 paria, Rautalammi/Vesanto Sonkari 15 paria ja Vesanto Vesantojärvi 5 paria (JKn, RPa).

Mehiläishaukka *Pernis apivorus* (2B). Pohjois-Savossa varmistettiin yhteensä neljä pesintää ja todettiin seitsemän revieriä. Seuraavat pesimä- ja revierihavainnot ilmoitettiin (lukemat kunnittain): Kaavi 2 + 2 (SRä), Pielavesi 2 + 2 (KRt), Siilinjärvi 0 + 2 (MU ym.) ja Vieremä 0 + 1 (KRu, MU). Kaavilla rengastettiin toiselta pesältä 2 poikasta ja toiselta emo löytyi pesän alta kuolleen (SRä). Pielavedellä rengastettiin

1 + 2 poikasta (KRt).

Merikotka *Haliaeetus albicilla* (1). Kaiken kaikkiaan tehtiin havainnot 15 yksilöstä. Määrä on lisääntynyt viime vuosina ja vuosi oli aika normaali. Kaikki havainnot: 27.3. 1 ad NNW Siilinjärvi Ahmon pellot (MU), 6.4. 1 juv m Leppävirta Timola (AKa, TKa, TKo), 12.4. 1 m Kuopio Särkiniepi (Jari Miettinen), 17.4. 2 ad p (lähtivät muutolle) Leppävirta Niinimäki (Pekka Ruotsalainen), 26.4. 1 juv N Juankoski Vuotjärvi (JVT), 24.7. 1 subad/ad p Iisalmi Peltomäki, kaatopaikka (JTU) 24.9. 1 subad m Siilinjärvi Ahmon pellot (MU), 5.10. 1 4–6kv SW Siilinjärvi Ahmon pellot (MU), 19.10. 4 ad m Siilinjärvi Siltasalmi (MU), 4.11. 1 ad m Kuopio Puutossalmi (KRu) ja 2.–3.12. 1 ad p Tervo Äyskoski-Huhtajankoski (Heikki Paakkanen ym.).

Lisäksi ilmoitettiin tunnistamattomasta kotkalajista kaksi havaintoa, joista toinen mielenkiintoinen keskikesähavainto: 3.7. 1 kiert Vesanto Iso-Sääksjärvi (JKn, RPa) ja 9.11. 1 S Rau Etelä-Saikari (TJa).

Tämän lisäksi Etelä-Savon puolelta ilmoitettiin yksi havainto: 11.11. 1 ad S Kangaslampi Kurenlahti (OHu).

Ruskosuohaukka *Circus aeruginosus* (1). Havaintoja aikavälillä 19.4.–13.9. Ensimmäiset: 19.4. 1 ♀ E Varkaus Lehtoniemi (HKo, HKä, HMi) ja 21.4. 1 ♂ p Varkaus Mula (OHu).

Revierejä havaittiin yhteensä 25 seuraavasti: Iisalmi (1) Keskimmäinen (ER, JYI); Keitele (1) Hetejärvi (KRu, VMV); Kuopio (3) Jänneniemä (HHö, KRu, PSa, VU), Keskimmäinen (MPa, JRI, VU ym.) ja Pöksänlampi (AHg); Lapinlahti (2) Linnansalmi (HHö, JYI) ja Onkivesi (ALä, LLä); Maaninka (8) Patajärvi 3 (KRu, VMV ym.), Lapinjärvet 2 (ER, KRu, MU, VMV ym.), Keskimmäinen (MU, VMV), Mustavirta (KRu, MU, VMV ym.) ja Patalahti (VMV, KRu ym.); Nilsia (1) Syväri (kaupungin lähellä) (PHa); Siilinjärvi (4) Jälä (MU), Kevätön (MU), Raasion lähistö (OHu, ALi, SMi, MU) ja Sulkavanjärvi (MU); Varkaus (4) Ruokojärvi 2 (OHu, HKä, HRö), Lehtoniemi (OHu, HKä, HMi), Mula (OHu); Vesanto (1) Sonkari Palvasaari (JKn, RPa). Pesimätuloksesta ei tarkempaa tietoa. Maaningalla havaittiin ainakin useita nuoria lintuja. Lisäksi kaksi muuta pesimäaikaista havaintoa: 11.5. 1 p Kuopio Kaislastenlahti

(JPt) ja 24.7. 1 ad p Iisalmi Kilpivirta (JTU).

Syksyn viimeiset: 10.9. 1 p (ALä) ja 13.9. 2 juv p Maaninka Lapinjärvet (VMV).

Tämän lisäksi Etelä-Savon puolelta ilmoitettiin kaksi havaintoa: 18.5. 1 ♀ p Kangaslampi Mustikkaselkä (OHu) ja 7.6. 1 ♂ p Joroinen Puomilansalmi (OHu).

Sinisuoahaukka *C. cyaneus* (2B). Reviirit kunnittain: Iisalmi 1 (JYI), Maaninka 2 (Jlk, KRu), Pielavesi 4 (KRT), Rautalampi 1 (EB), Siilinjärvi 1 (THk, HHö, JPy), Sonkajärvi 1 (VMS), Suonenjoki 1 (JPY) ja Vehmersalmi 1 (Harri Silvennoinen).

Niittysuoahaukka *C. pygargus* (A) (0/3/1). Yksi keväthavainto ja samalla maakuntamme neljäs: 21.5. 1 ad ♂ kiert. Kuopio Ritisenlahti (HKo, PSa, VU).

Kanahaukka *Accipiter gentilis* (2B). Pesintöjä havaittiin 16 ja muita reviierejä 5. Kunnittain ne jakaantuivat seuraavasti: Kaavi 5 + 0 (SRä), Keitele 1 + 1 (KRT), Kiuruvesi 4 + 1 (THä), Pielavesi 4 + 1 (KRT), Rautalampi 0 + 1 (TJa), Sonkajärvi 1 + 1 (VMS) ja Vierevä 1 + 0 (VMS). Rengastusikäisiä tai lähes rengastusikäisiä poikasia havaittiin 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 3 + 3 + 3 + 3 + 4. Tämä on keskimäärin 2,6 poikasta pesintää kohden. Se on vähemmän kuin edellisenä vuonna (3,1). Usealla paikalla todettiin pesimämetsiköiden harvennan hakkuiden takia.

Varpushaukka *A. nisus* (2B). Pesintöjä havaittiin 5 ja muita reviierejä 2. Kunnittain ne jakaantuivat seuraavasti: Kaavi 4 + 0 (SRä), Pielavesi 1 + 0 (KRT), Rautalampi 0 + 1 (TJa) ja Siilinjärvi 0 + 1 (MU ym.). Rengastusikäisiä poikasia havaittiin 3 + 4 + 5 + 5. Tämä on keskimäärin 4,25 poikasta pesintää kohden.

Hiirihaukka *Buteo buteo* (2B). Pesintöjä havaittiin 17 ja muita reviierejä 11. Kunnittain ne jakaantuivat seuraavasti: Kaavi 11 + 0 (Ino, SRä), Keitele 0 + 3 (KRu, KRT), Kuopio 0 + 1 (HHö, KRu), Maaninka 0 + 2 (KRT), Pielavesi 4 + 4 (KRT), Siilinjärvi 0 + 1 (MU ym.) ja Tuusniemi 3 + 0 (Ino, SRä). Rengastusikäisiä poikasia havaittiin 1 + 1 + 1 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 3 + 3 + 3 + 4. Keskiarvoksi saadaan 2,1 poikasta pesintää kohden. Yksi pesä todettiin alun perin kanahaukalle rakennetussa teko pesässä, joten laji hyväksyy myös te-

kopesän.

Maakotka *Aquila chrysaetos* (A). syksyiset nuoret ja esiaikuiset 1) (monia/0). Poikkeuksellisen keho vuosi, sillä yhtään lintua ei havaittu! Muutamia epämääräisiä huhuja kotkista kuultiin, mutta yhtään asianmukaista ilmoitusta ei tullut. Näiden havaintomäärien perusteella laji tulee säilymään AHK-listalla.

Kalasääski *Pandion haliaetus* (2B). Pohjois-Savossa todettiin asutuksi 48 reviiiriä, joiden pesimistulos oli keskimäärin 1,81 poikasta asuttua reviiiriä kohden. Poikastuotto oli hyvä, kuten se on ollut koko 90-luvun ajan (Saurola 1998).

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (2B). Pesintöjä havaittiin 8 ja muita reviierejä 10. Kunnittain ne jakaantuivat seuraavasti: Kuopio 1 + 2 (IJa, JaK, HKo, VU), Pielavesi 1 + 2 (KRT), Rautalampi 2 + 0 (TJa, JKn, RPa), Siilinjärvi 1 + 3 (MU ym.), Sonkajärvi 2 + 2 (KRu, VMS), Varkaus 0 + 1 (ALi) ja Vesanto 1 + 0 (JKn, RPa), Sonkajärven pesinnät olivat jälleen kerran latopesintöjä.

Ampuhaukka *F. columbiarius* (2A). Pesimäaikaaisia havaintoja vähän: 14.6. 1 p Sonkajärvi Kilposuo (KRu) ja 16.7. 1 p Siilinjärvi Raasio (OHu, ALi, SMi). Näiden lisäksi yksi pesimähavainto Iisalmen Ahmonsaresta, jossa pesinnän tuloksena yksi poikanen (USK).

Nuolihaukka *F. subbuteo* (2B). Lajista kirjattiin 13 reviiiriä ja 2 pesintää: Iisalmi Pikku-Ii (Matti Suopajarvi); Kaavi Palomäki (SRä); Kuopio Sorsasalo (IMa) ja Tomperinlahti (IMa); Leppävirta Ala-Särkijärvi (AKa, TKa), Paloisniemi (pesintä) (HRö) ja Unnukka (HRö); Pielavesi Nilakka Länsi-Säviä (KRT) ja Petäjäjärvi (KRT); Rautalampi Etelä-Saikari (TJa) ja Sonkari Kiviniemi (JKn, RPa); Siilinjärvi Jälä (MU), Raasio (monet) ja Sulkavanjärvi (MU); Varkaus Ruokojärvi (pesintä) (HRö).

Muuttohaukka *F. peregrinus* (A) (monia/23/2). Kaksi havaintoa tyypilliseen aikaan keväältä: 2.5. 1 ad kiert Lapinlahti Nerkoo (JYI, MNI ym.) säväytti lintukurssin retkeä ja 3.5. 1 ad p Maaninka Iso Lapinjärvi (MU, JRI).

Riekko *Lagopus lagopus* (1). Kaikki havainnot: 7.1. 7 p Rautavaara Tiilikan kansallispuisto (ER,

KRu), 3.3. 3 p Rautavaara Tiilikan kansallispuisto (KRu, MU), 22.3. 2 p Nilsii Eitikka (HHö), 25.3. 1 p Kuopio Laivonssaari Pitkäniemi (IMa), 30.3. 2 p Kuopio Pohjois-Kallavesi Ripatti (LLä), 12.4. 1 p Rautavaara Tiilikka Sammakkola (JPY, KRu), 20.5. 1 Ä Kuopio Tomperinlahti (ALä, IMa, JPt), 3.6. 1 p Keitele Hetejärvi (KRu), 14.6. 1 p Sonkajärvi Kilposuo (KRu), 21.7. 3 p Kaavi Luikonniemi (PRä), 25.7. 1 Ä Rautalampi Rastunsuo (JaK, HKo), 15.10. 2 Ä + 3 p Rautavaara Tiilikan kansallispuisto (AMR, ER), 13.12. 4 p Rautalampi Rastunsuo (AHa, JKe, HKo, IMa), 13.12. jälkiä Rautalampi Etelä-Saikari (TJa) ja 22.12. 2 p Keitele Vuonamo (PPu).

Luhtakana *Rallus aquaticus* (1). Vain yksi havainto: 10.7. 1 Ä Varkaus Ruokojärvi (AKa).

Luhtahuitti *Porzana porzana* (1). Aikavälillä 7.6.–21.8. yhteensä 9 ääntelijää: 7.6. ja 14.6. 1 Ä Varkaus Mula (OHu) sekä 13.6. 1 Ä Iisalmi Iso-Ahmo (MNI, JYI), 28.6.–3.7. 1 Ä Siilinjärvi Kehvonlahti (LHa, KRu, MU) sekä 30.6. 1 Ä Keitele Kumpuselkä (Veijo Peltoja, Frans Silvenius), 30.6. Nilsii Palonurmi Poskilampi (PHA), 6.7. 1 Ä Keitele Vihola (PPu), 9.7. 1 Ä Vesanto, Sonkari, Palvasaari (JKn, RPa), 29.–30.7. 1 Ä Varkaus Mula (OHu), 8.8. 1 Ä Kuopio Keskimäinen (ALä, IMa) ja 21.8. 1 p Maaninka Lapinjärvet (VMV).

Ruisräikkä *Crex crex* (1). Ajalta 31.5.–31.7. yhteensä 11 raksuttajaa: 31.5. 1 Ä Kuopio Ranta-Toivala (IJa), 4.–28.6. 1 Ä Kuopio Haminalahti (monet), 6.6. 1 Ä Vesanto Rajankylä (IJa, ER, KRu, MU), 1.7. 1 Ä Kuopio Keskimäinen (JPY, KSA), 5.7. 1 Ä Keitele kirkonkylä (PPu), 7.7. 1 Ä Siilinjärvi Vehkasuo (MU), 9.–11.7. 1 Ä Kuopio Ritisenlahden pellot (VU), 11.7. 1 Ä Siilinjärvi Ranta-Toivala (VU), 11.7. 1 Ä Siilinjärvi Toivala (VU), 12.7. 1 Ä Kuopio Niuvan pellot (AHa) ja n. 31.7. 1 Ä Maaninka Tuovilanlahti (Jlk). Niuvan räikkä oli tyypiltään naukuvääninen.

Liejukana *Gallinula chloropus* (A) (n. 5/n. 41/1). Laji on selvästi harvinaistunut 90-luvulla. Tämä oli vasta 90-luvun kolmas havainto Pohjois-Savosta: 23.–25.4. 1 p Varkaus Pirtinvirta (OHu ym.).

Nokikana *Fulica atra* (2C). Vain seuraavat tiedot ilmoitettiin: Kuopio Pöksänlampi 1 pari (AHg),

Lapinlahti Linnansalmi 1 pari (KRu) ja Maaninka Lapinjärvet 1 pari (JPY, KRu).

Kurki *Grus grus* (2B, luppokurkiparvet). Pesinnät ja reviiirit: Keitele Hetejärvi 5 paria (KRu), Kuopio Kivijärvi (mahd. pesintä) (AHg), Rautalampi Kiesimä Taipaleensaaret (JKn, RPa) ja Toivionlampi (JKn, RPa) sekä Vesanto Sonkari Palvasaari (poikaset havaittiin) (JKn, RPa). Suurempia luppokurkiparvia ei havaittu.

Meriharakka *Haematopus ostralegus* (1). Havaintoja tehtiin aikavälillä 22.4.–4.8. Havaintojen määrä on hiukan lisääntynyt viime vuosina. Samalla on huomattu pesimisen suhteen uusi ilmiö. Laji on alkanut pesiä pelloilla ja vieläpä menestyksekkäästi. Tänä vuonna todettiin 4 pesintää, joista kolme oli pelloilla.

Keväthavainnot: 22.–24.4. 1 p Varkaus Huruslahti (OHu, HKä) ja 25.–27.4. 2 p Varkaus Huruslahti (OHu, HKä, HMi) sekä 25.4. 1 kiert. Kuopio Kelloniemi (EB), 25.4. 1 m Kuopio Sorsasalo (JKe, ALä, KRu), 25.4. 1 p Maaninka Lapinjärvet (ALä, ER), 28.4. 1 p Kuopio Haapaniemi (KSA), 29.4. 1 p Kuopio Kallansillat (IMa), 29.4. 1 Ä Lapinlahti Tölvä (KRu), 29.4. 1 p Siilinjärvi Aappola (MU), 29.4. 1 p Siilinjärvi Toivalan notko (KRu), 30.4. 1 p Varkaus Lehtoniemi (OHu), 3.5. 21 p Iisalmi Nerohvirta (MNI), 4.5. 2 kiert. Varkaus Tyyskä (OHu) sekä 20.5. 1 p Nilsii Palonurmi (PHA).

Pesimäpaikoilta havaintoja seuraavasti: 11.5. alkaen pesivä pari Kuopio Sorsasalo Savon Sellu, jossa havaittiin 2.7. kaksi lentopoikasta (JRI) sekä 15.–29.6. pesivä pari Maaninka Valkeinen, pesinnän tuloksena 2 poikasta (yksi poikanen kuoli pesään) (IJa, PRu, VMV) sekä 6.5.–2.7. Varkaus Pitkälänne mi pari, jonka pesä oli pelloilla. Pesimätuloksesta ei ole tarkempaa tietoa (OHu, HKo, VU).

Muut kesäiset havainnot, jotka saattavat koskea pesimäpaikkojen lintuja: 29.5. 1 p Varkaus Lehtoniemi (JKi), 30.5. 2 S Lapinlahti Linnansalmi (MNI, JYI), 15.6. 1 p Varkaus Huruslahti (OHu), 29.6. 1 p Siilinjärvi Jälä (MU) ja 19.7. 4 p Maaninka Lapinjärvet (IJa). Viimeiset kaksi havaintoa heinä-elokuun vaihteessa: 30.7. 1 p Varkaus Huruslahti (OHu) ja 4.8. 4 p Kuopio Kelloselkä Ruunaluoto (EB).

Pikkutylli *Charadrius dubius* (2B). Reviirit kunnittain: Iisalmi 1 (KRu), Kuopio 1 (EB), Rautalam-

pi 1 (TJa), Siilinjärvi 9 (monet), Sonkajärvi 1 (VMS) ja Varkaus 2 (OHu). Ilmoituksia tuli tavannomaista niukemmin.

Tylli *C. hiaticula* (1). Ensimmäiset havainnot 24.4. 1 p Varkaus Enso (HKä) ja 5.5. 2 p Siilinjärvi Raasio (J. Junnila). Runsain kevätesiintyminen Nilsin Palonurmessa, jossa ajalla 28.5.–4.6. havaintosummaksi kertyi 17 yksilöä. Havainnot muualta: 14.5. 1 p Varkaus Ruokojärvi (OHu), 26.5. 5 p Kuopio Sorsasalo ravirata (IMa), 28.–3.6. 1 p Siilinjärvi Raasio (monet), 5.6. 2 p Siilinjärvi Jälä (KRu) ja 6.6. 3 p Siilinjärvi Raasio (JKe). Tämän lisäksi kesäkuulta yksi havainto 26.6. 1 ad p Siilinjärvi Raasio (KRu).

Syyshavaintoja ajalta 3.7.–28.9. Ne painottuvat luonnollisesti Siilinjärven Raasioon ja Mustiin. Havainnot muualta: 19.8. 4 p Kuopio Petonen Pirtin maankaatopaikka (VU), 23.8. 5 p Sonkajärvi Saukkosuo (JY1), 29.8. 6 p ja 30.8. 4 Kuopio Heinälamminrinne (RJu, JTu) sekä 31.8.–2.9. 1 p Kuopio Siikaniemi (EB) ja 4.9. 1 p Siilinjärvi Rissala (IJa). Siilinjärven Raasion ja Mustin havaintosummaksi kertyi 250 yksilöä. Ensimmäiset: 3.7. 2 ad p ja 4.7. 1 ad p Raasiosta (HHö ym.). Huippuja oli havaittavissa kaksi, toinen elokuun alkupuolella,

jolloin mm. 7.8. 19 SW Raasio (JPy) ja toinen huippu syyskuun alussa, jolloin mm. 11.9. 15 p Musti (MU). Viimeisinä 25.9. 2 p Musti (MU) ja 28.9. 3 juv p Raasio (KRu).

Keräkurmitsa *C. morinellus* (A) (13/n.61/29). Kurmitsat näyttävät useampien vuosien havaintojen perusteella muuttavan toukokuussa ja päämuutto on kuun jälkipuoliskolla. Mullospeltojen selaaminen tähän aikaan tuottaa tulosta. Samalle retkiporukalle kaksi havaintoa, joista jälkimmäinen on samalla Pohjois-Savon suurin parvi: 20.5. 8 p Siilinjärvi Jälä (VU, HKo, PSa) ja 20.–21.5. 21 p Maaninka Kinnulanlahti (VU, HKo, PSa ym.).

Tundrakurmitsa *Pluvialis squatarola* (1). Yksilömäärä selvästi normaalia suurempi. Havainnot painottuivat selkeästi syksyyn. Keväältä vain yksi havainto: 25.–29.5. 1 p Nilsin Palonurmi (PHa). Syksyllä havainnot lähinnä Siilinjärven Raasiosta ja Mustista. Havainnot muualta: 14.8. 1 ä m Lepävirta Timola (AKa) ja 19.8. 1 juv p Siilinjärvi Jälä (IJa). Mustista seuraavasti: 23.8. 7 p (JPy, AVu), 26.8. 7 ad p (ALä, IMa, KRu), 6.9. 2 ad p + 7 juv p (lähtivät SW

(OHu, ALi, KRu), 19.9. 1 juv p (MU) ja 25.9. 2 juv p (MU). Raasiosta vastaavasti 19.7. 1 p (JKe), 28.7. peräti 55 ad SSW + 2ad SW (THk, JPy), 2.8. 11 WSW (JPy, KRu), 19.9. 3 juv p (MU) ja syksyn viimeisenä 29.9. 2 juv p (AMR, ER).

Isosirri *Calidris canutus* (1). Kaikki havainnot: 13.8. 5 p (TF, PSa, VU), 22.8. 1 juv r (ALi, JPr, PPy, AVu) ja 23.8. 1 p (ALi, JPr, PPy, AVu) Siilinjärvi Raasio sekä 15.8. 1 p (AHa, ALä), 20.8. 5 p (PSa, VU), 23.8. 2 p (IJa) ja 4.9. 1 juv p Siilinjärvi Musti (MU).

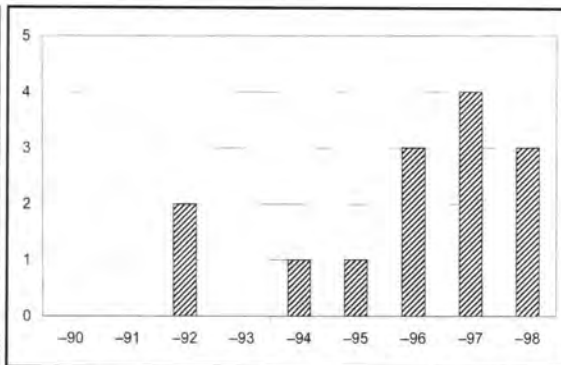
Pulmussirri *C. alba* (1). Yhteensä kolme havaintoa, jotka kaikki Siilinjärven Mustista: 24.8. 1 juv p (MU), 26.8. 9 p (ALä, IMa, KRu) ja 27.8. 5 p (PSa, VU).

Pikkusirri *C. minutus* (1). Keväältä kaksi havaintoa: 26.5. 6 p Kuopio Sorsasalo (IMa) ja 28.5. 1 p Siilinjärvi Raasio (ALn). Syysmuuttoaikaudelta 8.7.–19.9. Siilinjärven Raasiosta ja Mustista päivittäiset summat yhteenlaskettuna n. 650 yksilöä. Viimeiset: 18.9. n. 10 p ja 19.9. 6 p Siilinjärvi Raasio (IMa, KRu, MU) sekä 19.9. 8 p Siilinjärvi Musti (MU). Muualta ilmoitettiin seuraavat havainnot: 17.7. 1 p

Rautalampi Rastunsuo (EB), 29.8. 14 p ja 30.8. 2 p Kuopio Heinälamminrinne (RJu, JTu), 29.8. 5 p Sonkajärvi Sukeva (JY1) sekä 30.–31.8. 2 p, 1.9. 1 p + 2 m ja 2.9. 1 p Kuopio Siikaniemi (EB) sekä 5.9. 2 p Varkaus Komminselkä (OHu).

Lapinsirri *C. temminckii* (1). Kevään ensimmäiset: 9.5. 9 p Iisalmi Keskimmäinen (KBo, MNi, JY1 ym.) ja 17.5. 1 p Nilsin Palonurmi (PHa). Palonurmessa aikavälillä 17.5.–3.6. yhteensä 23 yks., eniten 20.5. 8 p (PHa). Siilinjärven Raasiosta ajalla 21.5.–6.6. yhteensä 61 yksilöä (monet). Eniten havaittiin 31.5., jolloin 15 p (HKo, KRu, VU). Seuraavat havainnot muualta: 22.5. 3 p Rautalampi Rastunsuo (HKo, VU), 25.5. 7 p Maaninka Lapinjärvet (VMV), 25.5. 9 p Varkaus Ruokojärvi (HKä), 26.5. 3 p Kuopio Sorsasalo (IMa) ja 29.5. 4 p Kuopio Heinälamminrinne (JTu).

Syyshavaintoja eniten Siilinjärven Raasiosta, jossa ynnättiin ajalla 5.7.–6.9. yhteensä 146 yksilöä (monet). Paras päivä 18.7. 50 p (HKo, PSa, VU). Viimeisenä havaintona 6.9. 1 juv p (MU ym.). Siilinjärven Mustissa vastaava luku oli vain 5 yksilöä. Lisäksi seuraavat syyshavainnot muualta: 7.7. 1 kiert Maaninka Iso Lapinjärvi (MU), 17.7. 2

Kuva 2. 1990-luvulla havaittujen isolokkien yksilömäärät vuosittain.

Kuopion Heinälamminrinteen kaatopaikalla 18.5.1998 havaittu 2kv isolokki. Havainnon ajankohdasta oli erikoinen, sillä yleensä laji on havaittu Pohjois-Savossa aikaisin keväällä ja myöhään syksyllä.

© Jorma Tuomainen

p Rautalampi Rastunsuo (EB). 26.7. 1 p Sonkajärvi Saukkosuo (JYI), 27.7. 1 p ja 10.8. 2 p Kuopio Heinälammminrinne (JTU), 23.8. 2 p ja 29.8. 1 p Sonkajärvi Saukkosuo (JYI) sekä syksyn toiseksi viimeisenä 31.8. 1 p Kuopio Siikanieniemi (EB).

Kuovisirri *C. ferruginea* (1). Esiintymisen tavanomaista nuikempi. Siilinjärven Raasiosta havainnot ajalta 8.7.–19.9. yhteensä 88 yksilöstä. Eniten havaittiin 12.7. 21 m + 6 p (OHu, ALi, SMi) ja 15.7. 15 ad p (OHu, ALi, SMi). Viimeisinä 18.–19.9. 2 juv p (MU). Lisäksi kaksi havaintoa muualta: 19.7. 2 ad p Varkaus Lehtoniemi (OHu, ALi) ja 20.8. 1 p Siilinjärvi Musti (PSa, VU).

Suosirri *C. alpina* (1). Keväältä normaalia vähemmän havaintoja. Kaikki havainnot: 23.5. 3 p, 25.5. 3 p ja 28.5. 2 p Siilinjärvi Raasio (AHa, HKo, ALn, VU) sekä 26.5. 50 p Maaninka Lapinjärvet (VMV) ja 29.5.–2.6. 1 p Nilsia Palonurmi (PHa).

Syksyllä nähtiin Siilinjärven Raasiosta ja Mustilla ajalla 3.7.–12.10. päiväsummittain laskien yhteensä n. 850 yksilöä. Parhaana päiväsummana havaittiin 28.7. 99 ad p + 165 m (THk, JPy). Viimeisinä tavattiin 4.10. 1 p Raasio (AHa, HKo) ja 12.10. 1 ad p Musti (KRu). Seuraavat havainnot muualta: 15.7. 1 ad p Leppävirta Koirusvesi (JTU), 13.8. a65 m Kuopio Sotkanniemi Pöksänlampi (JaK), 29.8. 1 p Kuopio Heinälammminrinne (RJU, JTU) ja 13.9. a m Maaninka Lapinjärvet (VMV).

Jänkäsirriäinen *Limicola falcinellus* (1). Havaintoja perinteisesti kahdelta paikalta. Nilsian Palonurmessa seuraavat määrät: 28.5. 6 p, 29.5. 2 p, 30.5. 3 p, 31.5. 1 p ja 1.6. 3 p (PHa). Siilinjärven Raasiosta seuraavilta päiviltä: 28.5. 1 p (ALn), 7.6. 1 p (AHa, Mika Ohtonen, Andreas & Peter Uppstu), 13.7. 1 ad p (OHu, ALi, SMi) ja 19.7. 2 p (JKe).

Jänkäkurppa *Lymnocyrtus minimus* (1). Keväthavainnot: 2.5. 3 p ja 5.5. 2 p Varkaus Ruokojärvi (OHu) sekä 3.5. 1 p Kuopio Keskimmäinen (LHa).

Syksyltä ajalta 9.8.–16.10. Siilinjärven Raasiosta mielenkiintoinen sarja, jonka summasta yhteensä 26 yksilöä. Eniten havaittiin 2.10., jolloin 5 p (MU). Viimeinen havainto 16.10. 1 p (MU) on myöskin syksyn myöhäisin. Havainnot muualta: 1.9. 1 p Siilinjärvi Aap-

pola (MU), 6.9. 1 p Lapinlahti Linnansalmi (ALä, LLä), 11.9. 1 p Siilinjärvi Aappola (MU), 26.9. 1 p Siilinjärvi Jälä (MU), 29.9. 1 p Siilinjärvi Aappola (MU), 3.10. 2 p Siilinjärvi Jälä (IJa, KRu, MU), 11.10. 1 p Siilinjärvi Siltasalmi (MU) ja syksyn toiseksi viimeisenä havaintona 15.10. 1 p Siilinjärvi Ahmon pelto (MU).

Heinäkurppa *Gallinago media* (A) (7/42/4). Peltojen komppaajien kohdalle osui neljä yksilöä tyypillisesti syksyllä: 5.9. 2 p (toinen vielä 7.9.) Siilinjärvi Jälä (MU, IJa), 8.–10.9. 1 p Leppävirta Timola Helvejärvi (AKa, TKo) ja Pohjois-Savon myöhäisin havainto 14.10. 1 p Siilinjärvi Ahmo (MU).

Mustapyrstökuiri *Limosa limosa* (A) (1/26/3). Havainnot ovat hiukan lisääntyneet 90-luvulla ja viime vuosina laji on ollut lähes joka vuotinen vierailija yleensä huhtitoukokuussa lintujärvillä. Vuoden saldona kolme havaintoa: 29.4.–3.5. 1 p Lapinlahti Linnansalmi (JYI, HHö, MNi ym.), 30.4. 1 W/SW Varkaus Käärmeniemi (OHu) ja 16.–17.5. 1 p Maaninka Lapinjärvi (HKo, VU ym.).

Punakuiri *L. lapponica* (1). Kaikki havainnot: 11.–13.5. 1 p ja 20.5. 1 p Nilsia Palonurmi (PHa) sekä 5.7. 24 p (Pekka Mustakallio) ja 28.7. n. 10 SSW (tundrakurmitsaparvessa) Siilinjärvi Raasio (THk, JPy).

Pikkukuovi *Numenius phaeopus* (2A). Kesähavainnot: 18.6. 2 paria varoittelivat ja 3.7. 1 varoitteluva Sonkajärvi Saukkosuo (VMS) sekä 3.7. 1 poikanen r + toinen poikue Sonkajärvi Kestinsuo (VMS) ja 3.7. 1 varoitteluva Sonkajärvi Iskolanaukea (VMS). Tämän lisäksi todennäköisesti syysmuuttoon liittyvänä havaintona 1.–2.7. 2 p Siilinjärvi Jälä (MU).

Punajalkaviklo *Tringa totanus* (1). Havaintoja ajalta 25.4.–19.9. Kevään ensimmäiset: 25.4. 1 p Lapinlahti Linnansalmi (HHö) ja 25.4. 1 p Maaninka Pieni Lapinjärvi (ER) sekä 26.4. 1 a m Kuopio Puijonsarvi (EB) ja 26.4. 1 p Maaninka Pieni Lapinjärvi (monet).

Reviirit: Lapinlahti (1) Linnansalmi (HHö ym.); Maaninka (9) Lapinjärvet 5 (VMV ym.), Keskimmäinen 3 (VMV ym.) ja Hämeenlahti (VMV); Siilinjärvi (2) Raasio (monet) ja Jälä (MU). Tämän lisäksi seuraavia hajahavaintoja: 27.4. 1 p Siilinjärvi Aappola (MU), 9.5. 3 p Nilsia Palonurmi

(KRu), 10.5. 1 p Siilinjärvi Jännevirta (KRu), 21.5. 2 p Varkaus Ruokojärvi (AKa, TKa), 22.5. 1 p Rautalampi Rastunsuo (HKo, VU) ja 31.7. 2 p Sonkajärvi Iskolan pelto (JYI).

Syksyllä viimeisinä nähtiin 23.8. 1 p Siilinjärvi Musti (IJa) ja 19.9. 1 kiert. Maaninka Pieni Maaninka-järvi (IMA, KRu).

Lampiviklo *T. stagnatilis* (A) (0/28/1). Raasion putki jatkuu, jo neljäs vuosi peräkkäin: 7–18.6. 1 p Siilinjärvi Raasio (MU, HKo, JKe ym.). Havainto oli vuoden ainoa.

Rantakurvi *Xenus cinereus* (A) (1/12/1). Lajista tehtiin yksi havainto: 25.5. 1 p Maaninka Lapinjärvet (VMV).

Karikukko *Arenaria interpres* (1). Tavanomaista enemmän havaintoja ja myös yksi syyshavainto. Kaikki havainnot: 9.5. 1 p Maaninka Putajärvi (ALä, IMA), 9.5. 1 p Siilinjärvi Keskimmäinen (MU), 11.5. 1 p Kuopio Hirvilahti (JPt), 3.6. 1 p Siilinjärvi Musti (MU) ja 12.8. 1 p Siilinjärvi Musti (AHa, IMA).

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (1). Normaalia parempi vuosi, ja havaintoja kertyi aikaväliltä 21.5.–30.8. Eniten havaittiin Nilsian Palonurmessa, jossa seuraavasti: 23.5. 6 p, 24.5. 5 p, 25.5. 8 p, 26.5. 2 p, 27.5. 5 p, 4.6. 2 p ja 9.6. 2 p (PHa). Muut keväthavainnot: 21.5. 2 p Lapinlahti Nerkooniemi (JYI), 21.5. 2 p Leppävirta Paukarlahti (HKo, PSa, VU), 22.5. 4 p Varkaus Komminselkä (OHu), 26.5. 5 p Maaninka Tavinsalmi (PRu), 28.5. 2 p Siilinjärvi Raasio (ALn), 30.5. 4 p Iisalmi Iso-Ahmo (MNi, JYI), 30.5. 11 p Kuopio Sotkanniemi Kotkatlahti (JPt, P. Poutanen) ja 12.6. 1 p Keitele Hetejärvi (KRu, VMV).

Syksyltä neljä havaintoa: 10.8. 2 p Siilinjärvi Raasio (KRu), 11.8. 1 p Siilinjärvi Musti (JaK, HKo), 13.8. 1 p Siilinjärvi Musti (TF, PSa, VU) ja 30.8. 3 juv p Siilinjärvi Raasio (MU).

Leveäpyrstökuhi *Stercorarius pomarinus* (A) (n.7/15/1). Yksi havainto tavanomaisesti lokakuulta: 18.10. 1 Ikv S Kuopio Pirtiniemi (HKo).

Merikihu *S. parasiticus* (A) (6/60/1). Yksi havainto: 29.8. 1 ad S (vaalea värimuoto) Varkaus Lehtoniemi (MMi, RMi). Enemmistö Pohjois-Savon havainnoista on syksyltä.

Pikkulokki *Larus minutus* (2C).

Vähän pesimätietoja ilmoitettiin: Kuopio Pöksänlampi 10 paria (AHg) ja Vesanto Sonkari 39 paria (JKn, RPa) sekä Rautalampi Sonkari Sääksenlahti pieni yhdyskunta (JKn, RPa).

Naurulokki *L. ridibundus* (2C). Seuraavat pesimätiedot ilmoitettiin: Kuopio Kivijärvi 20 paria (AHg), Kuopio Pöksänlampi 80 paria (AHg), Siilinjärvi Musti 30 p (pesiviä) (MU), Siilinjärvi Aappola 13.5. n. 500 p pesintää aloittelevia (MU) ja Sonkajärvi Rikkalampi 20 paria (KRu).

Selkälokki *L. fuscus* (2B). Seuraavat pesimätiedot ilmoitettiin: Kuopio Keski-Kallavesi 89 paria (JTU), Rautalampi Kiesimä 2 paria ja Rautalampi/Vesanto Sonkari 3 paria (JKn, RPa). **Tuhkaselkälökistä** *Larus (fuscus) graellsii/intermedius/heuglini* ilmoitettiin kolme havaintoa: 2.5. 1 ad p lähti SE Siilinjärvi Pikku-Sulkava (MU), 2.7. 1 3kv kiert Kuopio Keskimmäinen (HKo, ALä, VU) ja 24.7. 1 ilmeinen 3kv + 2–3 2kv p Iisalmi Peltomäki kaatopaikka (JTU).

Harmaalokki *L. argentatus* (2C). Siilinjärven Mustin hiekkakentillä pesiviä pareja mm. 3.6. 25 p, joista vähintään 5 hautovaa (MU).

Merilokki *L. marinus* (1). Runsa esiintyminen. Havaintoja kaiken kaikkiaan 42 yksilöstä. Kuukausittain seuraavasti: maaliskuu 9, huhti 20, touko 1, kesä 2, heinä 1, elo 3, syys 2, loka 3 ja joulou 1. Kevään ensimmäinen: 21.–22.3. 1 p Varkaus Huruslahti (TIm, HKä). Kesähavainnot: 25.5. 1 p, 3.6. 1 3kv p, 16.6. 1 +3kv p ja 16.7. 1 +2kv p Kuopio Heinälammminrinne (JTU) sekä 3.8. 2 p Siilinjärvi Keskimmäisen kaatopaikka (JPy, KRu). Syksyn viimeiset: 4.10. 1 juv p Varkaus Lehtoniemi (AHa, HKo) ja 14.10. 1 ad kiert. Kuopio Puutossalmi (JRI, MU). Talvelta yksi havainto 20.–25.12. 1 juv p Varkaus Pirtinvirta (ERe, KRu, HRä).

Isolokki *L. hyperboreus* (A) (monia/15/3). Havainnot ovat lisääntyneet viime vuosina, nytkin havaittiin kaikkiaan kolme yksilöä (kuva 2.). Yksi havainto oli vanhasta linnusta, jotka ovat selvästi nuoria lintuja harvinaisempia (vasta kolmas havainto 90-luvulta). Isolokkiehdokkaat on aina syytä katsoa huolellisesti, koska jonkin verran on tavattu myös hyvin paljon isolokkia muistuttavia harmaalokkiristeymiä. Toukokuun havainto sijoittuu

Kuvan 2kv pikkukajava havaittiin Leppävirran Konnuksen kanavalla 21.4.1998. © Juha Poutanen

eksoottisempaan ajankohtaan, sillä tyypillisimmät havainnot ovat aikaisin keväällä ja myöhään syksyllä: 23.4. 1 ad p Varkaus Huruslahti (HMi, HKä), 18.5. 1 2kv p Kuopio Heinälammrinne (JTU) ja 15.11. 1 1kv p Varkaus Huruslahti (HMi, MMi, RMi).

Pikkukajava *Rissa tridactyla* (A) (15/26/5). Syysmuuton tarkkailun lisääntyä kajavasta on tullut lähes jokasyksyinen muuttaja Pohjois-Savossa 90-luvulla. Katsausvuonna havaittiin kaksi yksilöä yllättäen keväällä ja kolme tyypillisesti syksyllä lokakuussa: 29.3. 1 2kv kierteli kadoten SE Rautalamppi Tyyrinvirta (VU, TF, PSa), 19.–21.4. 1 2kv p Leppävirta Konnus (HRö, RR, MMi ym.) ja 18.10. 3 1kv S Kuopio Pirttiniemi (HKo).

Räyskä *Sterna caspia* (A) (9/14/2). Innokkaan stajarin yllättänyt parivaljakko oli 90-luvun 8. havainto lajista: 27.8. 2 ad S Lapinlahti Linnansalmi (HHö).

Lapintiira *S. paradisaea* (A) (n. 4/55/1). Vain yksi tilastomerkinä tyypilliseen aikaan toukokuussa:

17.5. 1 ad N Maaninka Kinnulanlahti (HKo, PSa, VU).

Mustatiira *Chlidonias niger* (A) (12/30/4). Yksi havainto peräti neljästä yksilöstä: 26.5. 4 ad kiert lähivät N Kuopio Sotkanniemi (HKo, AHa).

Uuttukyyhky *Columba oenas* (1) Vain kaksi havaintoa: 21.4. 1 m Varkaus Lehtoniemi (OHu) ja 24.4. 1 m Kuopio Sorsasalo (IMa).

Huuhkaja *Bubo bubo* (1). Kaiken kaikkiaan havaittiin 22 reviiä ja 5 pesintää, mikä on viimevuosiin nähden normaalia enemmän. Reviiit kunnittain: Iisalmi 1 (Jarmo Pääläinen), Juankoski 1 (MSr), Kaavi 1 (PRä), Kuopio 6 (monet), Keitele 1 (KRT), Leppävirta 2 (OHu, TIm), Pielavesi 1 (KRT), Rautalamppi 2 (TJa), Siilinjärvi 2 (monet), Suonenjoki 1 (K. Jalkanen), Tervo 1 (TJa), Tuusniemi 2 (MSr, PSa, VU), Vesanto 1 (Harry J. Lehto) ja Varpaisjärvi 1 (HHö). Seuraavat pesinnät varmistettiin: Kaavi 1 (2 poikasta rengastettiin) (SRä), Maaninka 1 (Janne Taskinen), Nilsä 1 (PHa, JRi), Pielave-

si 2 (tuhoutuivat) (KRT).

Lisäksi Etelä-Savon puolelta 2 reviiä Joroisista (OHu, HRä).

Hiiripöllö *Surnia ulula* (1). Vaihteeksi hyvä esiintyminen loppuvuodesta. Kaiken kaikkiaan havaittiin 15 yksilöä seuraavilla paikoilla: 4.10.–28.12. 1 p Kuopio Pellesmäki (AHg, AHa, HKo ym.), 6.10. 1 p Siilinjärvi Raasio (JRi), 25.10. 1 p Pielavesi Pajuskylä (KRT), 25.10. 1 p Suonenjoki Kapea (TJa), 29.10. 1 p Leppävirta Tukiala (TKo), 6.11.–22.12. 1 p Kaavi Maarianvaara (SRä), 9.11. 1 p Maaninka Lapinjärvet (VMV), 10.11. 1 p Rautavaara Tiilikan kansallispuisto Uiton kämppä (KRu), 14.11.–5.12. 1 p Iisalmi Ruosteenranta (KBo, MNi, AVä, JYI), 20.11. 1 p Lapinlahti Sulkava (KRu), 21.11.–22.12. 1–2 p Maaninka Patalahti (ALm, PLi, JPt, ER, KRu ym.), 30.11.–25.12. 1 p Rautalamppi Rastunsuo (monet), 12.12. 1 p Iisalmi Sourunsaari (KBo) ja 23.12. 1 kiert Vieremä Savimäki (AMR, ER).

Varpuspöllö *Glaucidium passerinum* (1). Varpuspöllöt havaitaan

valtaosin talvella. Reviiä havaittiin yhteensä 10 seuraavasti: Kuopio Hirvilahti, Kylmälahti, Laivo ja Silmäsuo (IMa), Rautalamppi 2 (EVe), Siilinjärvi Pettäisenmäki (LHa, KRu), Tuusniemi Seinävuori (OHu, ALi) sekä Varkaus Kollinmäki (OHu, ALi) ja Niittypuro (OHu, TIm, HKä, ALi). Ainoa pesintä varmistettiin Tuusniemellä, jossa havaittiin 21.6. vähintään 3 maastopoikasta (OHu, ALi). Talvi-varastointia havaittiin Pielaveden Pajuskylässä, jossa marraskuun loppupuolella ilmaantui pönttöön seuraavanlainen menü: päästäinen 26, peltomyyrä 8, metsämyyrä 7, puukiipijä 2, hippiäinen 2 ja urpiäinen 1 (KRT).

Lehtopöllö *Strix aluco* (1). Hiukan normaalia enemmän havaintoja. Kaikki havainnot: 22.2. 1 p Varkaus Kämäri (OHu), 28.3. 1 Ä Kuopio Katiskaniemi Särkiniemi (PHu), 11.–14.6. 1 ad + 2 pull p Iisalmi Luuniemi (IMa, USk, JYI), 10.7. 1 p Kuopio Kuhanen (PSa, VU), 19.12. 1 ♂ + 1 ♀ Ä Leppävirta Tiimola (Pekka Ruotsalainen), 19.12. 1 Ä Varkaus Puurtila (Jorma Holopainen).

Lapinpöllö *S. nebulosa* (1). Havaintoja tehtiin normaalia enemmän. Kaikki havainnot: 8.–14.2. 1 p Kuopio Kylmälahti (AHa, JKe, IMA), 10.2. 1 p Iisalmi Hernejärvi (Jouni Puustinen), 1.–16.3. 1 p Vesanto Tulila (Antti & Louna Korhonen), 5.–25.3. 2 p Tuusniemi Koivulahti (PHu, HKo, Marja & Pekka Tenhunen, VU), 20.3. 1 p Sonkajärvi Suolahti (USK), 21.–23.3. 1 kuollut Kaavi Maarianvaara (SRä, mus), 25.3. 1 p Iisalmi Ahmo (USK), 29.3. 1 p Rautalampi Kasa (Mikko Hakanen), n. 20.3.–5.4. 2 p Siilinjärvi Tuli-Koivunen (KRu, MU + paik. asuk.), 5.4. 1 p Kaavi Luikonlahti (Raimo Karjalainen), 8.4. 1 mus Kaavi Rauvantaipale (SRä), 28.4. 1 p Iisalmi Kihlovirta (JYI), 1.5. 1 p Iisalmi Nerohvirta (MNI, JYI), 1.5.–V loppu 1 p Vehmersalmi Iso Kivijärvi (Harri Silvennoinen), 13.5. 1 p Siilinjärvi Tuliniemi (Kirsti Savolainen), 20.5. 1 p Leppävirta Horsmalampi (JKi) ja 14.8. 1 p Tuusniemi Juojärven länsiranta (Maija Ihalainen/JaK).

Viirupöllö *S. uralensis* (2B). Pesinnät (12) ja muut reviiirit (25) kunnittain: Iisalmi 0 + 1 (JYI), Juankoski 1 + 0 (SRä), Kaavi 9 + 2 (PRä, SRä), Kiuruvesi 1 + 0 (THä), Kuopio 0 + 7 (monet), Leppävirta 0 + 1 (TKo), Pielavesi 1 + 1 (KRt), Rautalampi 0 + 6 (TJa, EVe), Siilinjärvi 0 + 3 (LHa, KRu, PSa, MU, VU) ja Varkaus 0 + 4 (OHu, TIm, HKä, ALi). Kaavilla tarkastetuista 30 viirupöllön pöntöstä 9 oli asuttuna. Kaiken kaikkiaan löytyi 18 pull, joten keskiarvoksi saadaan 2,0 pull/pesä. Poikasten rengastuksen yhteydessä löytyi Kaavilaisesta pöntöstä petolinnun jalka, jossa oli rengas. Jalka oli kuulunut viirupöllölle, joka oli rengastettu Liperissä pesäpoikaseena 1995!

Näiden lisäksi Etelä-Savon puolelta Joroisista neljä reviiiriä (TIm, HKä, ALi, Seppo Utriainen) ja Jäppilästä kolme reviiiriä (OHu).

Sarvipöllö *Asio otus* (2B). Sarvipöllöillä oli niukka vuosi; yhteensä tilastoitiin vain kaksi poikasten äänihavaintoa ja yksi muu reviiiri: Rautalampi 1 + 0 (JaK, HKo) ja Siilinjärvi 1 + 1 (JPy, MU).

Suopöllö *A. flammeus* (2B). Suurimpiin samanlainen esiintymisen kuin edellisellä serkullaan. Reviiirejä havaittiin seuraavasti: Iisalmi (MNI, JYI), Siilinjärvi 2 (MU) ja Rautalampi (JaK, HKo, VU).

Helmipöllö *Aegolius funereus* (2B). Pesinnät (9) ja muut reviiirit (66) kunnittain: Iisalmi 0 + 5 (JYI), Juankoski 0 + 4 (MSr, Jvt), Kaavi 0 + 12 (PRä, SRä, MSr), Keitele 0 + 1 (KRt), Kiuruvesi 4 + 0 (THä), Kuopio 0 + 11 (monet), Leppävirta 0 + 3 (OHu, TIm, HKä, ERe, HRä), Maaninka 0 + 1 (ALä, ER, MU ym.), Nilsia 0 + 3 (HHö, JRi, KRu), Pielavesi 5 + 6 (KRt), Rautalampi 0 + 3 (TJa, EVe), Siilinjärvi 0 + 14 (monet), Tervo 0 + 1 (TJa), Tuusniemi 0 + 2 (PSa, VU), Varkaus 0 + 1 (OHu, ALi) ja Vehmersalmi 0 + 1 (maalikko/MU). Reviiirejä oli ihan kohtuullisesti, mutta pesintöjä vähän – mm. Kaavilla tarkastettiin 25 helmipöllön pönttöä ilman pesintää. Poikasia rengastettiin Kiuruvedellä (THä) ja Pielavedellä (KRt) seuraavasti: 2 + 2 + 3 + 4 + 5 + 5 + 5. Myyrät olivat ilmeisesti vähissä, koska useammassakin pesässä käytettiin havaintojen perusteella ravintona myös lintuja.

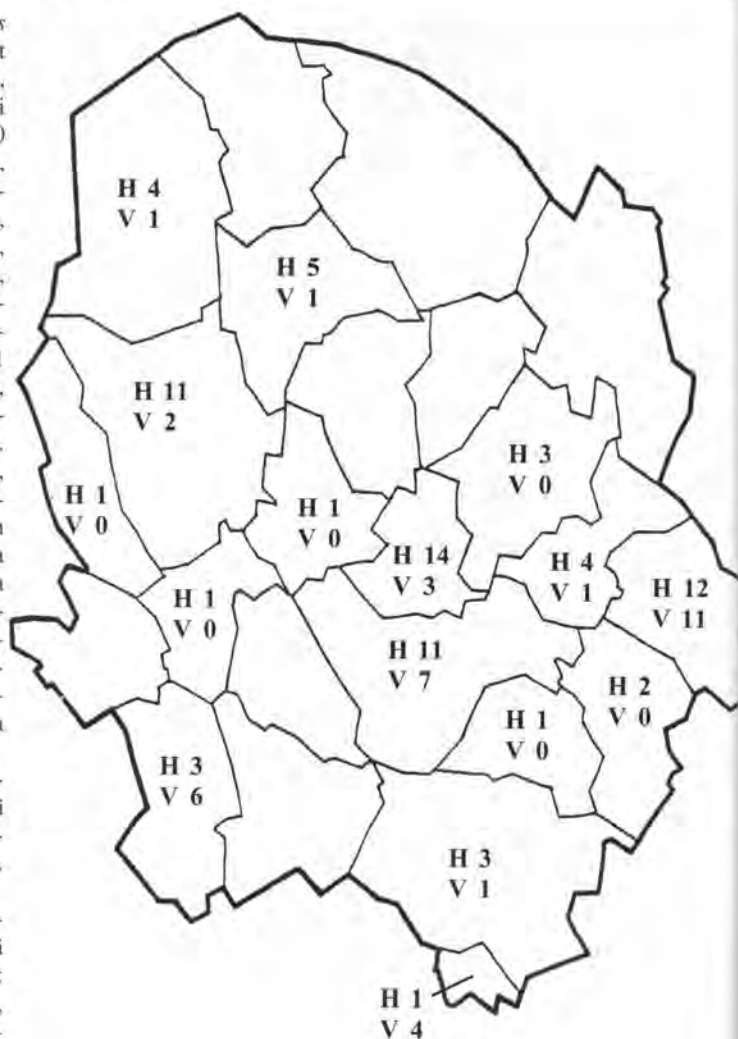
Tämän lisäksi Etelä-Savon puolelta Joroisista kaksi reviiiriä (OHu, TIm, HKä, ALi) ja Jäppilästä kolme reviiiriä (OHu, TIm, HKä).

Käenpiika *Jynx torquilla* (1). Lajia on viime vuosina havaittu yhä vähemmän. Kaikki havainnot: 10.5. 2 p Leppävirta Timola (AKa, TKa, TKo), 16.5. 1 p Kuopio Vehmersalmi (AHg), 16.5. 1 p Siilinjärvi Raasio (MU), 30.5. 1 p Varkaus Lapinmäki (HKä), 4.6. 1 p Kuopio Haminalahti (AHa, ALä, IMA), 11.6. 1 p Sonkajärvi Kilposuo Rauanveden ranta (KRu), 14.6. 1 p Nilsia Pieksänkoski (AMR, ER), 15.6. 1 p Siilinjärvi Hamula (MU) ja 11.7. 1 p vei ruokaa pesälle Kuopio Sotkanniemi (JaK).

Harmaapäätikka *Picus canus* (1). Kaikki havainnot: 18.–20.2. 1 p Juankoski Pisankoski (Jvt), 7.–19.3. 1 p läskillä Juankoski Iso-Vehkalahti Lamminniemi (T. Asikainen, M. Hämmäläinen), 7.4. 1 läskillä Leppävirta Paukarlahti (Heimo Närhi/JPt), 19.4. 1 p Kuopio Ylimmäinen (monet) ja kevättalven ja syystalven 1 p ruokinnalla Pielavesi Pajuskylä (KRt).

Lisäksi Etelä-Savosta yksi havainto n. 15.–25.3. 1 p Jäppilä Maavesi (HRä).

Palokärki *Dryocopus martius* (2B). Reviiirit kunnittain: Kaavi 1 (PRä), Keitele 1 (KRt), Kuopio 1 (S. Vatanen), Nilsia 1 (JRi), Pielavesi 9 (KRt), Rautalampi 1 (TJa), Siilinjärvi 3 (monet), Varkaus 1 (HKä).

Helmipöllön (H) ja viirupöllön (V) pesinnät ja muut reviiirit yhteenlaskettuina kunnittain Pohjois-Savossa vuonna 1998.

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos* (A) (monia/1). Useita havaintoja Kuopiosta, jossa 1 p oleskeli sopivalla pesimäpaikalla huhuti–heinäkuussa (IJa, IMA). Pesintää ei kuitenkaan varmistettu.

Pikkutikka *D. minor* (1). Kaikki havainnot: 2.1. ja 1.2. 1 p Varkaus Posetiivi (OHu), 22.3.–4.4. 1 p Kuopio Savuniemi (ALä, IMA), 29.3. 1 p Rautalampi Tyyrinvirta (TF, PSa, VU), 29.3. ja 7.4. 1 p Varkaus Häyrylä (OHu, ALi), 22.4.–15.6. 1–2 p Varkaus Käärmeniemi (OHu), 24.4. 1 p Varkaus Ruokojärvi (HKä), 25.4. 1 p Varkaus Siitinselkä (HKä), 26.–30.4. 1 p Maaninka Mustavirta (JKe, HKo, KRu, MU), 1.5. 1 p Kuopio Kelloniemi (EB), 2.5. 1 p Kuopio Keskimmäinen (EB), 3.5. 1 rumm p Kuopio Keskimmäinen (JRi, MU), 16.5. 1 p Kuopio Karhonsaari (EB), 21.6. ja 2.7. 2 p Kuopio Savuniemi (IJa), 4.–5.7. 1 p ja 17.9. Varkaus Häyrylä (OHu), 7.7. 1 p Siilinjärvi Keskimmäinen (MU), 1.10. 1 p Varkaus Turjanvir-

ta (OHu), 4.10. 1 p Nilsia Ranta-Sänkimäki (JRi), 22.10. 1 p Kuopio Flodberginmäen hautausmaa (IMA), 24.10. 1 p Varkaus Neerontie (OHu) sekä 20.12. 1 p Maaninka Patalahti (ALm, PLi). Ainoa pesintä varmistettiin Varkauden Lehtoniemestä, jossa ajalla 29.3.–30.6. tehtiin useita havaintoja (monet). Eniten yksilöitä havaittiin 29.3. 3 p (JKe, HKo) ja pesintä varmistui 30.6., jolloin nähtiin pesäpoikaset (OHu).

Pohjantikka *Picoides tridactylus* (1). Kaikki havainnot: 9.2. 1 p Vieremä Pieni Katjamäki (Viljo Kanula/VMS), 20.2. 2 p Tuusniemi Kaavinjärven metsä (JTU), 7.3. 1 p Pielavesi Pajuskylä (KRt), 22.3. 1 p Kuopio Savuniemi (ALä, IMA), 22.3. 1 p Lapinlahti Mäntylähti (ALä, Armi Riikonen), 27.3. 1 p Kuopio Puijo (S. Vatanen), 17.5. 1 p Kuopio Kivimäen selänne (AHg), 29.5. 1 p Varkaus Hasinkangas (HRö), 2.7. 1 p Vieremä Joutenlampi (VMS), 2.7. 1 rumm Vieremä Talaskangas

Lyhytvarvaskiuru havaittiin Pohjois-Savolle uutena lintulajina 23.–29.4.1998 Varkauden Ruokojärvellä. © Juha Poutanen

(VMS), 11.7. 1 ♂ p Kuopio Savuniemi (IMa), 23.8. 1 ♀ p Siilinjärvi Raasio (ALi, JPr, PPy, AVu), 26.9 1 S Siilinjärvi Siltasalmi (MU), 8.11. 1 ♂ kiert Nilsää Ranta-Sänki-mäki (JRi), 15.11. 1 p Iisalmi Ruostenranta (JYI), 18.11. 1 ♂ p Varkaus Ruokojärvi (JTU), 29.11. 1 p Kuopio Ranta-Toivala (IJa), 29.11.–12.12. 1 ♂ p Kuopio Puijo (IMa, ER ym.) ja 25.–26.12. 1 ♂ p Varkaus Ruokojärvi (OHu, ALi, JPi). Kolme pesintää varmistettiin: 2.6. 1 ♂ tuoreella pesäkololla Juankoski Pasunkangas (SRä), 18.6. poikaspesä Pielavesi Ventojoki (KRt) ja 24.6 1 ♂ + pull ä Kaavi Luotonen (SRä).

Lisäksi Etelä-Savosta yksi havainto Joroisen Niskasenjoki Kollinen aikuisen linnun jäännökset (HRö).

Lyhytvarvaskiuru *Calandrella brachydactyla* (RK) (0/0/2). Tämä laji on ollut yksi odotetuimpia Pohjois-Savon lajilistaan. Yllättävää oli sen sijaan se, että heti nähtiin kaksi eri yksilöä: 23.–29.4. 1 p ruokaili sulan reunajäättiköllä västäräkkien, niittykirvisten ja kiurujen mukana Varkaus Ruokojärvi (OHu, SMi ym.) ja 5.–7.6. 1 p oraspellolla Si-

linjärvi Jälä (MU ym.). Suomessa havaittiin koko vuonna 8 yksilöä, mikä oli hiukan normaalia runsaampi määrä.

Kangaskiuru *Lullula arborea* (A) (19/6/2). Muutaman vuoden tauon jälkeen ilahduttavasti kaksi yksilöä keväällä: 19.4. 1 p Kuopio Kaisla-stenlahti (PHu) ja 1.5. 1 SW Kuopio Pappilanpelto (HKo). Edellinen havainto oli vuodelta 1995 ja -90-luvulta on nyt 4 havaintoa.

Tunturikiuru *Eremophila alpestris* (1). Pitkästä aikaa tehtiin useampi havainto: 25.4. 4 p Lapinlahti Linnansalmi (HHö, JYI), 1.10. 1 m Varkaus Pitkälänniemi (HRä) ja 15.11. 1 p Kuopio Heinälamminteen kaatopaikka (Kati Könönen, JPy, PPy). Lintu jäi paikalle talvehtimaan (monet). Kyseessä on ensimmäinen talvihavainto maakunnastamme.

Nummikirvinen *Anthus campestris* (RK) (0/1/1). Pohjois-Savon toinen havainto lajista: 3.–4.10. 1 juv p Kuopio Silmäsuu (HKo, AHa ym.). Lajin havainnot ovat viime vuosina vähentyneet koko Suomessa johtuen ilmeisestikin lähi-

alueiden pesimäkannan taantumisesta. Suomessa tehtiin ko. vuonna viisi havaintoa.

Törmäpääsky *Riparia riparia* (2C). Ainoa pesimäkolonia ilmoitettiin Siilinjärven Raasiosta, jossa pesi n. 50 paria (monet).

Tilhi *Bombycilla garrulus* (2A). Ainoa pesimäaikainen ilmoitus: 4.8. 1 kiert + 1 ä Sonkajärvi Talas-kangas (KRu, MU).

Koskikara *Cinclus cinclus* (1). Talvehtimisen osalta tiedot käsitellään talvikatsauksessa. Myöhäisimmät keväthavainnot tehtiin huhtikuun puolivälissä: 13.4. 1 p Rautalampi Tyyrinvirta (TJa) ja 13.4. 3 p Rautalampi Nokisenkoski (TJa) sekä 22.4. 1 p Kuopio Ritisenlahti Kivisalmi (AHg). Varhaisimmat havaittiin syksyllä marraskuun puolivälissä: 13.11. 1 p Varkaus Kuvansinjoki (OHu) ja 18.11. 1 p Varkaus Ruokojärvi (JTU).

Satakieli *Luscinia luscinia* (1). Ajalla 17.5.–18.7. havaittiin yhteensä 26 laulajaa. Se on hiukan enemmän kuin edellisenä vuonna, mutta selvästi vähemmän kuin 90-

luvun alkupuolella. Laulajat kunnittain: Iisalmi 2 (MNI, Eini Tallgren, JYI), Kuopio 11 (monet), Leppävirta 1 (AKa), Maaninka 1 (KRu, MU), Siilinjärvi 3 (KRu, MU, Mirja Ukkonen) ja Varkaus 8 (OHu, JKi, HKä). Ensimmäiset 17.–18.5. 5 ä eri puolilla (Kuopio, Siilinjärvi, Varkaus). Viimeiset: 28.6. 1 ä Maaninka Pieni Lapinjärvi (KRu, MU) ja 18.7. 1 varoitteleva Varkaus Luttila (ALi). Viimeisen havainto on ainoa pesintään viittaava.

Sinipyrrstö *Tarsiger cyanurus* (7/2/1). Edellisen vuoden havaintosarja jatkui poikkeuksellisen aikaisella havainnolla: 18.5. 1 ♀-puk p Kuopio Vuorilampi (VU, PSa). Havainto on aikaisin maakunnastamme.

Mustaleppälintu *Phoenicurus ochruros* (A) (0/14/3). Kesäajalta kaksi havaintoa, joista toinen on ensimmäinen pesimähavainto lajista: 12.–13.7. 1 ♀ + maastopoikanen Kuopio Likolahti (HKo, JaK, PSa, VU) ja 13.7. 1 ad ♂ Varkaus Kämäri (AKa, TKo). Likolahden naaras nähtiin aluksi yksin, mutta toisena havaintopäivänä sen nähtiin ruokivan maastopoikasta.

Sepelrastas *Turdus torquatus* (1). Tavanomaiseen tapaan vain yksi kevähavainto: 10.5. 1♂ p Kuopio Keskimmäinen (TeH, JKe, IMA, RiR).

Pensassirkkalintu *Locustella naevia* (1). Viime vuoden ennätyksen jälkeen tehtiin vastaavasti uusi pohjanoteeraus sitten vuoden 1980 jälkeen. Yhteensä havaittiin vain 9 laulajaa ja yksi nuori lintu. Kaikki havainnot: 26.–28.5. 1♂ Varkaus Ruokolahti (OHu, HKä), 1.6. 1♂ Keitele Hetejoki (PPu), 3.6. 1♂ Kuopio Hiltulanlahti (JKe, IMA), 4.–28.6. 1♂ Kuopio Haminalahti (AHa, LHa, JKe, ALä, IMA), 9.6. 1♂ Kuopio Laajalahti Hakomäki (PSa, VU), 12.6. 1♂ Varkaus Ruokojärvi (OHu), 28.6.–3.7. 1♂ Siilinjärvi Raimankoski (LHa, KRu, MU), 30.6. 1♂ Keitele Kumpuselkä (Veijo Peltola, Frans Silvenius), 1.8. 1♂ Kuopio Sorsasalo (IMA) ja 5.9. 1 juv p Siilinjärvi Jälä (IJa, MU).

Viitasirkkalintu *L. fluviatilis* (1). Hiukan normaalia niukempi vuosi viime vuosiin verrattuna. Kaikki havainnot: 24.5. 1♂ Kuopio Sorsasalo (IMA), 11.6. 1♂ Leppävirta Tuomitie (IMA), 13.6. 1♂ Keitele Päiväranta (PPu), 26.6. 1♂ Kaavi Niinivaara (LHa) ja 13.–16.7. 1♂ Siilinjärvi Raasio (OHu, ALi, SMi, KRu).

Viitakerttunen *Acrocephalus dumetorum* (1). Havaintoja tehtiin ajalla 26.5.–19.7. Ensimmäiset: 26.5. 1♂ Varkaus Hanhenkaula (HKä) sekä 30.5. 1♂ Kuopio Puijo (HKO) ja 30.5. 1♂ Varkaus Satakunnankatu (HKä). Yhteensä havaittiin 82 reviiä, joilla viidestä varmistettiin pesintä. Seuraavassa reviiit kunnittain (lukuissa mukana ääntelijät ja pesinnät): Iisalmi 2 (MNi, JYI), Juankoski 1 (AKa), Kaavi 1 (MU), Keitele 4 (PPu), Kuopio 30 (monet), Leppävirta 6 (OHu, IMA), Siilinjärvi 3 (EB, KRu, MU), Varkaus 35 (OHu, ALi, HKä) ja Vesanto 2 (IJa, KRu, MU). Kuopion Saarijärven toisella reviiillä havaittiin 12.7. 2 varoittelevaa yks. ruokaa nokassa (JPY). Varkauksessa havaittiin 18.7. 3 poikuetta Luttilassa (OHu, ALi) (paikalla oli kuultu vain yksi laulava lintu) ja 19.7. poikue Tyyskässä (OHu, ALi). Poikuehavainnot olivat samalla vuoden viimeiset havainnot lajista.

Luhtakerttunen *A. palustris* (1). Yhteensä 12 laulajaa: 3.6. 1♂ Kuopio Jynkkä (JaK), 3.6. 1♂ Kuopio

Pappilampelto (HKO), 6.6. 1♂ Varkaus Luttila (HKä), 7.6. 1♂ Kuopio Heinjoki (AHg), 8.6. 1♂ Kuopio Haminalahti (JKe), 11.–26.6. 1♂ Leppävirta Museotie (IMA), 12.6. 1♂ Varkaus Lehtoniemi (OHu), 15.6. 1♂ Keitele Pielaventie (PPu), 18.6. 1♂ Kuopio Hiltulanlahti (PSa, VU), 19.6. 1♂ Kuopio Kotkankallio (Esko Makkonen), 29.6. 1♂ Maaninka Mustavirta (LHa) ja 3.7. 1♂ Maaninka Pulkonkoski Ryönänlahdentie (LHa).

Rytikerttunen *A. scirpaceus* (1). Havaittiin kolmella paikalla: 22.5. 1♂ Varkaus Käärmeniemi (OHu) ja samalla paikalla 8.6. 2♂ (OHu) sekä 6.6. 1♂ Vesanto Asinjärvet (IJa, KRu, MU) ja 28.6.–1.7. 1♂ Kuopio Keskimmäinen (OOv, JPY, PPY).

Kultarinta *Hippolais icterina* (1). Kaikki havainnot: 16.–20.5. 1♂ Leppävirta Timola (AKa, TKa ym.), 25.5. 1♂ Varkaus Luttila (HKä), 26.5. 1♂ Varkaus Hanhenkaula (HKä), 3.6. 1♂ Kuopio Pappilampelto (HKO), 3.6. 2♂ Leppävirta Timola (TKo), 5.–12.6. 1♂ Siilinjärvi Rissala (HHö, IMA, ER, KRu) ja 11.6. 1♂ Kuopio Neulaniemi yliopiston puutarha (ALä). Ensimmäisen havainnon AHK on tarkastanut sen poikkeuksellisen aikaisen ajankohdan vuoksi. Havainto oli luonnollisesti myös uusi saapumisennätys.

Mustapäähä *Sylvia atricapilla* (1). Normaalia vähemmän havaintoja. Kaikki havainnot: 29.5.–26.6. 1♂ Kuopio Poukama (HKO, IMA), 6.6. 1♂ Vesanto Takkokylä (IJa, KRu, MU), 14.6. 1♂ Varkaus Kurenlahti (OHu), 15.–27.6. 3♂ Varkaus Häyriä (OHu), 30.6. 1♂ Varkaus Hasintie (OHu), 2.7. 1♂ Leppävirta Timola (OHu) ja 19.7. 1♂ Varkaus Tyyskä (OHu). Lisäksi 1♂ Varkaus Turjanvirta (HRö) sekä 2 paria Varkaus Kuukankoski (HRö) ja 5 reviiä Leppävirta Nikkilänmäki (HRö). Lisäksi havaittiin yksi lintu alkutalvella: 5.12. 1♂ p Kuopio Männistö (HHö, ALä, JPt).

Lisäksi yksi havainto Etelä-Savosta: 18.5. 1♂ Kangaslampi Kurenlahti (OHu).

Lapinuunilintu *Phylloscopus borealis* (1). Vuoden ainoa havainto tavanomaisesti kesäkuulta: 30.6. 1♂ Varkaus Ruokokoski (OHu, TIm, HKä). Lintu myös näyttäytyi havainnoitsijoille.

Idänuunilintu *P. trochiloides* (1). Havaintoja tehtiin yhteensä 8 lau-

lajasta, mikä on keskimääräinen määrä 90-luvulla: 17.5. 1♂ Kuopio Kivimäenselänne (AHg), 29.5.–12.6. 3♂ Kuopio Puijo (EB, AHa, HKo), 7.–11.6. 1♂ Leppävirta Timola (TKa, TKo), 14.6. 2♂ Kaavi Karsikkovaara (MU), 3.7. 1♂ Kuopio Vuorilampi (EB).

Taigauunilintu *P. inornatus* (A) (0/8/1). Yksi havainto tyypilliseen aikaan: 1.10. 1 eteni vaeltavan tiaisparven mukana Kuopio Linnanpelto (HKO). Aiemmista havainnoista on kuusi syyskuulta, yksi lokakuulta ja yksi marraskuulta.

Pikkusieppo *Ficedula parva* (1). Hiukan viime vuosia vähemmän havaintoja, mutta kuitenkin normaalia enemmän. Kaikki havainnot: 16.5.–12.6. 1♂ Kuopio Kivimäenselänne (AHg, HHö, ER), 25.5. 2♀-puk p Varkaus Kollinen (HKä), 27.5. 1♀-puk p Kuopio Kelloniemi (HKO), 27.5. 1♂ Vihermä Joutenlampi (VMS), 30.5.–19.6. 2♂ Kuopio Puijo (EB, AHg, AHa) ja 1.6. 1♂ Leppävirta Suurijärvi (AKa).

Viiksitimali *Panurus biarmicus* (A) (0/0/n. 28). Poikkeuksellisen massiivinen syysvaellus, jolloin timaleita havaittiin koko Suomessa myös sisämaassa. Samassa yhteydessä timalin ensi tirskahtukset kuultiin myös Pohjois-Savossa. Havaintoja tehtiin kolmella paikalla yhteensä vähintään 28 yksilöstä. Ensimmäiset kuusi yksilöä havaittiin 12.11. Maaninnan Patalahdella (JPt). Paikalla nähtiin 14.11. vähintään 25 yks. (ER, RiR ym.). Yksittäisiä lintuja havaittiin Patalahdella pitkin marraskuuta ja vielä joulukuussa: mm. 2.12. 10 yks. (ER), 20.12. 4 yks. (JKe, HKo) ja 22.12. 2 yks. (ER). Viimeinen havainto Patalahdella tehtiin 1.1.1999 kahdesta yksilöstä (JKe ym.). Linnut mahdollisesti menehtyivät tammikuun kovien pakkasten aikaan. Muualla havaittiin kolme yksilöä: 14.11. 1♀ p Siilinjärvi Iso-Jälä (MU, KRu) ja 18.11. 1♂♀ lähtivät ruoikosta S Varkaus Mula (OHu). Timaleiden ensiesiintymistä on käsitelty tarkemmin omissa artikkelissaan (Ukkonen 1999).

Pyrstötiainen *Aegithalos caudatus* (2A). Pesimäaikaisten havainnot: 10.4. 2 p Rautalampi Tyyrinvirta (ALä, IMA), 12.4. 2 p Varkaus Jäppiläntie (TIm) ja 11.5. 2 p Kaavi Luikonniemi (PRä).

Lapintiaainen *Parus cinctus* (1). Yksi kevähavainto: 22.4. 1 p Var-

kaus Puurtilla (MMi).

Pähkinänakkeli *Sitta europea* (1). Kaikki havainnot: 2.1. 1 p Kuopio Kaislastenlahti (JaK), 8.2. 1 p Kuopio Kymälähti (AHa, IMA) ja 6.5. 1 p Rautalampi Etelä-Saikari (TJa), 16.5. 1 yks. muuraamassa pesäkolon Iisalmi Kihlovirta (JYI), 1.7. 1 ad + 1 juv Iisalmi Kilpivirta (MNi, JYI) ja 5.10. 1 p Kuopio Väinöläniemi (HKO). Kihlovirran paikka on on sama, jossa oli pesintä edellisenä kesänä. Läheikkäisillä paikoilla tehdyt lisälmen havainnot liittyvät toisiinsa.

Kuhankeittäjä *Oriolus oriolus* (1). Kaikki havainnot: 31.5.–1.7. 1♂ Kuopio Keskimmäinen (LHa, PSa, VU ym.), 9.6. 1♂ Kuopio Laajalahti Hakomäki (PSa, VU), 23.6. 1♂ nousi S Siilinjärvi Jälä (MU), 22.6.–11.7. 1♂ Rautalampi Etelä-Saikari (E. Jalkanen, TJa), 26.6. 1♂♀ p Leppävirta Konnuksentie (ALä, IMA), 2.7. 3♂ Kuopio Savuniemi (IJa), 7.7. 1♂ Maaninka Pieni Lapinjärvi (MU), 10.–11.7. 1♂ Maaninka Valkeinen (VMV) ja 2.8. 1♂ Kuopio Keskimmäinen (IMA).

Lisäksi Etelä-Savon puolelta yksi havainto: 16.6.–9.7. 1♂ Kangaslampi Kurenlahti (OHu).

Pikkulepinkäinen *Lanius collurio* (2B). Kesähavainnot: 6.6. 1♂ p (AHg) ja 9.6. 1♂♀ p Kuopio Pöksänlampi (JaK), 2.7. 1♂♀ p Kuopio Pelonniemi (PSa, VU), 7.7. 1♂ varoitteleva p Maaninka Keskimmäinen (MU), 1.8.7. 1♂ p Leppävirta Karhulavannotko (AKa), 9.7. 1♂ p + 1♂♀ p Leppävirta Timola (AKa), 11.7. 2 varoittelevaa p Kuopio Sotkanniemi (JaK), 25.7. 1♂♀ p Kuopio Sotkanniemi (JaK, HKo) sekä 10.8. maastopoikue (vähintään 3 juv) Siilinjärvi Jälä (MU).

Kuukkeli *Perisoreus infaustus* (1). Kaikki havainnot: 5.–9.12. 1–2 p Iisalmi Kotikylä (MNi, KRu, AVä, JYI) ja 5.–27.12. 1 p Leppävirta Niinimäki (OHu, KRu).

Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes* (1). Kohtuullista vaellusta syksyllä. Kaikki havainnot: 22.8. 2 p Leppävirta Huuhkonvuori (Juha Prättälä), 26.8. 1 p Kuopio Ranta-Toivala Uuhimäki (IJa), 28.8. 2 p Leppävirta Paukarlahti (PSa), 30.8. 1 W Kuopio Heinälammminrinne (JTU), 4.9. a7 S Siilinjärvi Iso-Jälä (IJa), 4.9. 1 N Siilinjärvi Rissala (IJa), 16.9. 1 p Karttula kirkonkylä (PHu), 29.9.–16.10. 1 p Rautalampi Etelä-Saikari (E. & K. Jalkanen),

3.10.–3.12. 1–2 p/käyntikerta Kuopio Savisaari (AHa, HKo, AMe, AMR ym.), 4.10. 1 p Iisalmi keskusta (USk), 4.10. 1 p Iisalmi Koivuniemi (KBo), 4.–27.10. 2 p Varkaus Luttala (OHu, MMi), 6.10. 1 W Kuopio Huuhanmäki (EB), 7.10. 1 p Kuopio Iso hautausmaa (ER), 13.10. 2 m Iisalmi Parkatti (AVä), 20.10. 1 p Varkaus Lehtoniemi (OHu), 21.10. 1 m Kuopio Huuhanmäki (EB), 25.10. 1 p Siilinjärvi Jälä (MU), 26.10. 1 N Varkaus Mula (OHu), 28.10. 2 m Leppävirta Tukiala (TKo), 30.10. 2 p Kaavi kirkonkylä (PRä), 31.10. 1 p Maaninka Viannankoski (Seppo Leinonen), 18.11. 1 p Iisalmi Kirkonsalmi (JYI), 21.11. 1 p Kuopio Myhkyrinkatu (KSA), 27.11. 1 p Kuopio lääninhallituksen puistikko (PHu), 1.–9.12. 1–3 p Nilsii keskusta (HHö, JRi) ja 5.12. 1 p Varkaus Puurtilla (monet).

Naakka *Corvus monedula* (2A). Iisalmen ja Varkauden lisäksi pesimäaikaisia havaintoja Kuopiosta, jossa tavattiin n. 25 yks. (JPY ym.). Tämän lisäksi pesintä varmistettiin Maaninka Viannankoskella, jossa todettiin 3 pesää (2 luonnonkolossa ja 1 pöntössä; paikalla todettiin 3 + 3 pull) (KRt). Lisäksi 6.6. lennossa Vesanto Kuuslahti (IJa, KRu, MU).

Nokivaris *C. corone corone* (1). Kuopion nokivaris oli kolmatta vuottaan kaupungin keskustassa. Havaintoja tehtiin 26.3. alkaen Snellmanin puistossa ja sen lähettyvillä (Hko, Ima). Nokivaris yritti myös pesintää Snellmanipuiston suuressa lehtikuusessa tavallisen variksen kanssa (JPY). Pesinnän onnistumisesta ei kuitenkaan ole tietoa. Liikehtiminen rajoittui verrattain suppealle alueelle Kauppakadun museon lähettyville ja havaintoja tehtiin joka kuukausi koko loppuvuoden ajan. Etäisimmät havaintopaikat olivat keskustan tori ja matkustajasatama (monet). Viimei-

nen havainto 27.12. keskustasta (KRu), joten tänä vuonna tuli todettua myöskin linnun talvehtiminen.

Korppi *C. corax* (2B). Siilinjärven Raasiossa tehtiin lentopoikuehavaintoja (monet). Pesimäpaikkana lienee ollut Kemiran kaivoksen seinämä, jossa pesintä on todettu useina vuosina.

Pikkuvarpunen *Passer montanus* (1). Varkauden ulkopuoliset havainnot: 5.1. n. 3 p Suonenjoki keskusta (Elsa Jääskeläinen/JPt), 11.1. 1 p Kuopio Hirvilahti (JPt), 5.2. 1 p Siilinjärvi Toivala (KRu), 7.–8.2. 4–5 p Varpaisjärvi kirkonkylä (Varpu Viitamäki/ER), 22.2. 2 p Kuopio Puijonsarvi (AHa), 27.2. 2 p Kuopio Kelloniemi (Hko), 30.4. 1 p Rautalampi kirkonkylä (EKa, JKn), 22.5. 2 p (kantoivat ruokaa) Siilinjärvi Räisälä (OLi), 7.9. 1 p Kuopio Linnanpelto (ALä), 14.10. 2 p Siilinjärvi Ahmon pellot (JRi, MU), 31.10. 1 p Kuopio Puijonsarvi (AHa, JKe), 14.11.–6.12. 3 p Siilinjärvi Räisälä (MU), 5.12. 1 p Kuopio Julkula (AHa, JKe, Ima), 5.12. 1 p Kuopio Männistö (monet), 5.12. 1 p (50 varpusen parvessa) Siilinjärvi Vuorela (JJo), 5.12. 1 p Suonenjoki Kruununsilta (PLi, KSA, MU), 12.12.–kevättälveen -99 2 p Siilinjärvi Räisälä (MU), 21.–23.12. 1 p Rautalampi kirkonkylä (JKn), 26.12. 2 p Kuopio Puijonsarvi (AHa, JKe) ja 29.12. 1 p Kuopio Niirala (PPy).

Varkaudesta ilmoitettiin niukasti havaintoja: 29.5. 1 p Lehtoniemi (JKi), 4.12. 1 p Kosulanniemi (ER), 4.12. 2 p Lehtoniemi (PPy) ja 24.12. 1 p samalta paikalta (JPY, PPy). Tässä eivät selvästikään ole kaikki Varkauden havainnot, tosin pientä taantumista Varkauden pikkuvarpuskannassa on ollut havaittavissa.

Tikki *Carduelis carduelis* (2A). Pesintään viittaavia havaintoja: 4.–12.5. 1–4 yks. Kuopio Savilahti

(AHa, JPt), toukokuu ä Kuopio Siikaniemi (EB), 1.6. 3 p Kuopio Haapaniemi Eurosparin rinne (JaK), 6.5.–30.7. 2 p (V–VI) ja maastopoi- kue (VII) Varkaus Tyyskä (OHu), 30.7. lentopoikue Varkaus Kämäri (OHu) ja 3.8. 3 ad + 6 juv p Varkaus Lehtoniemi (OHu).

Hempu *C. cannabina* (2A). Pesintään viittaavia havaintoja (V–VII): 14.6. 1 p Varkaus Lehtoniemi (ALi), 15.6. 1 ad p Varkaus Kuvansintie (OHu), 7.7. 1 p Siilinjärvi Vesijärvi (MU) ja 3.8. 1 ad + 2 juv p Varkaus Lehtoniemi (OHu).

Vuorihempu *C. flavirostris* (A) (1/20/1). Laji on nykyään vuosittainen vierailija Pohjois-Savossa. Havaittiin tyypillisesti urpiaisparven mukana kiertelemässä kaatopaikan rikkaruohostoa: 15.11. 1 p Varkaus Varkaudenportti (OHu, SMi) ja 15.11.–2.12. 1–2 p Kuopio Heinälammirinne (ER, JPY, PPy, PSA ym.).

Tundraurpiainen *C. hornemanni* (1). Kaikki havainnot: 14.1. 2 p (+ n. 50 urpiaista) Kuopio Iso hautausmaa (ALä), 7.3. 1 p Varkaus Pirttiniemi (OHu), 21.3. 1 p Varkaus Lehtoniemi (HKä), 10.4. 1 p Varkaus Häyriä (OHu), 15.11. 1 p Varkaus Puurtilla (MMi), 21.11. 2 p Siilinjärvi Ahmon pellot (MU), 29.11. 1 p Kuopio Silmäsuo (ER), 1.–20.12. 1–2 p Kuopio Heinälammirinne (monet), 5.12. 1 p Varkaus Lehtoniemi (monet) ja 27.12. 2 p Varkaus Käärmeniemi (OHu).

Kirjosiipikäpylintu *Loxia leucoptera* (1). Mukavahko esiintyminen, havaintoja seuraavasti: 2.1. 1 ad p Kuopio Itkonniemi (Hko), 26.7. 1 ad p Siilinjärvi Musti (JKe, Ima), 22.8. 1 p Siilinjärvi Raasio (ALi, JPr, PPy, AVu), 2.9. 1 p Kuopio Sorsasalo (Ima), 16.9. 2 ad Siilinjärvi Musti (ALä, Ima), 31.10. 4 p Kuopio Sorsasalo (Ima), 1.11. 2 W Siilinjärvi Siltasalmi (MU), 16.11.

1 ad p Varkaus Kuoppakangas (MMi), 21.11. 1 ad + 1 juv p Kuopio Hirvilahti (ALä, Ima), 26.11. 1 ad p Leppävirta Hartikansalo (HMi), 29.11.–30.12. 2–5 p (lähes päivittäin) Nilsii Ranta-Sänkimäki (JRi), 3.12. ad Kuopio Päiväranta (PPy), 5.12. 1 p Varkaus Lehtoniemi (HKä, HMi, MMi, HRä), 6.12. 2 lennossa Siilinjärvi Räisälä (MU), 12.12. 1 p Kuopio Silmäsuo (Ima), 13.12. 1 ad Leppävirta Riikinnevan kaatopaikka (JRi, KRu, MU), 14.12. 6 p Iisalmi Koivuniemi (KBo), 22.12. 7 p Keitele Vuonamo (PPu), 23.12. 3 p Iisalmi Pihlajaharju (JYI), 26.12. 1 ad Siilinjärvi Kevätön (MU), 27.12. yht. 7 p/kiert Siilinjärvi Pöljä–Luvelahti (MU) ja 29.12. 1 ad p Siilinjärvi Pöljänjoki (ER, PSA).

Isokäpylintu *L. pytyopsittacus* (1). Kaikki havainnot: 9.8. ad p Leppävirta Timola (AKa), 24.11. 4 p Rautavaara Hankamäki Löytönen (KRu) ja 29.11. 2 p Siilinjärvi Ranta-Toivala (IJa).

Nokkavarpuksen *Coccothraustes coccothraustes* (1). Kaikki havainnot: 1.5. 2 p Siilinjärvi Räisälä (OLi) ja 29.12. 1 p Kuopio Itkonniemi (PPy).

Pikkusirkku *Emberiza pusilla* (A) (1/2/1). Maakuntamme neljäs havainto: 8.10. 1 p Kuopio Pappilampellot (Hko). Havainto on samalla myöhäisin Pohjois-Savosta.

Kultasirkku *E. aureola* (A) (monia/1). Havaittiin jo tutuksi tulleella paikalla neljäntenä kesänä peräkkäin: 6.6.–2.7. 1 ad p Siilinjärvi Aappola (MU ym.). Lauloja aktiivisesti läpi kesän, ilmeisesti ei kuitenkaan pesinyt niityllä.

Korjauksia ja täydennyksiä

Faunistisessa katsauksessa 1997 muutamia havaittuja virheitä:

Kahdesta havainnoijalyhenteestä puuttuivat nimet: OHA = Olli Haukkovaara ja JPK = Janne P. Koskinen.

Luhtahuitin ääntelijämääräksi vuodelta 1997 oli ilmoitettu 12 Ä. Varkauden Turjanvirran havainnot 10.6. ja 15.6. koskevat kuitenkin samaa yksilöä, joten ääntelijämäärä on 11 Ä.

Kirjallisuus

- Lindroos, T. & Luoto, H. 1999: Vuoden 1998 hyväksytyt harvinaisuushavainnot. – Linnut 34(4):26–39.
 Pöyhönen, M. 2001: Viiksitmalin vuosikymmen. – Linnut 36(4):20–25.
 Ruokolainen, K. 1998: Polkupyöräillä Vesannolla 6.6.1998. – Siivekäs 19:22–24.
 Ruokolainen, K. & Kauppinen, J. (toim.) 1999: Kuopion ja Pohjois-Savon linnusto. – Kuopion luonnontieteellisen museon julkaisuja 5. 343 s., Lievestuore.
 Ruokolainen, K. 1999: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1996. – Siivekäs 20(1):8–21.
 Ruokolainen, K. & Rissanen, E. 2000: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1997. – Siivekäs 21(1):20–31.
 Saurola, P. 1999: Sääksiseuranta 1998. – Linnut-vuosikirja 1998:31–37.
 Ukkonen, M. 1999: Viiksitmalin ensitirskaukset Pohjois-Savossa. – Siivekäs 20(1):5–7.

Syysmuutto Pohjois-Savossa 1997–98

 Marko Kelo & Edis Rissanen

© Juha Väättäinen

Katsaus käsittelee peruslajien osalta syysmuuttoa sekä muutamien vaelluslintujen liikkehtimistä syksyinä 1997–98 Pohjois-Savossa.

Syksyjen sääoloja emme tässä yhteydessä ryhdy sen tarkemmin käsittelemään. Syksyn 1997 osalta voi lyhyesti kuitata sään olleen aika tavanomaista ja järvien jäätyneen normaaliin aikaan. Syksy 1998 sensijaan oli tavanomaista lämpimämpi. Sulapaikkoja oli auki normaalia pidempään ja esimerkiksi harmaalokkeja ja vesilintuja viivytteli vielä pitkälti joulukuun puolelle.

Katsauksesta

Katsauksessa on esitelty vain yleisimmät syysmuuttajat sekä muutamat tavallisimmat vaelluslinnut. Harvinaisten lajien syysmuutto käsitellään faunististen katsauksien yhteydessä.

Uusia viivyttelyennätyksiä saatiin kaksi: syksyllä -97 sinirinta ja syksyllä -98 sinisuohaukka. Sinirintahavainto on AHK:n tarkistama poikkeuksellisen myöhäisen ajankohdan vuoksi.

Katsauksessa on perinteiseen tapaan lajinimen jälkeen tieteellinen nimi ja sen jälkeen suluissa oleva päivämäärärimpsu. Se kertoo Pohjois-Savon ensimmäisen keskimmäisen ja viimeisimmän syysmuuttajan vuosien 1984–96 ajalta. Viimeiset havainnot on käsitelty käänteisessä järjestyksessä. Viimeinen havainto on vahvennettu ja se mainitaan ensimmäisenä. Lukija pystyy näin halutessaan poimaan lajien viimeiset havainnot nopeasti selailemalla. Mikäli havainnoijia on ollut enemmän kuin kolme, heitä ei ole erikseen lueteltu. Joissakin tapauksessa on tosin erikseen mainittu havainnon ilmoittaja.

Isojen lintujen ja petolintujen muuttajamäärät on koottu taulukkoon, jotta vuosien välisiä vertailuja on helpompi tehdä. Samalla pyritään myös tilan säästämiseen. Samoin on koottu muutamien varpuslintujen havainnot edellisen kevätmuuttokatsauksen tapaan isoon mammutitaulukkoon. Varsinaisessa tekstiosassa olevien lajien osalta sanallinen kommentointi on myös jätetty aika vähäiseksi, koska katsaus on useamman vuoden takaa.

Muutamien lajien muutto, kuten esimerkiksi isokoskelon, jatkuu joulukuulle.

Joulukuun havaintoja ei ole tässä yhteydessä lueteltu. Lajin yhteyteen on laitettu maininta, että havaintoja on myös talven puolelta. Nämä havainnot tullaan aikanaan julkaisemaan talvikatsauksissa.

Vuodesta -99 alkaen siirrymme todennäköisesti käytäntöön, jossa kevät- ja syysmuutto yhdistetään ko vuoden osalta samaan katsaukseen. Katsauksiin saatetaan tulla mukaan myös joitakin faunistisen katsauksen lajeja. Muuttokatsauksissa on tarkoitus käsitellä jatkossakin useamman kuin yhden vuoden havaintoja. Näin säästetään sivumäärässä ja kurotaan aikataulua tehokkaammin kiinni. Kirjoittajat ovat ikuisia optimisteja ja heillä on vakaa usko siihen, että joskus vielä saamme aikataulun ajan tasalle...

Tämän katsauksen toinen kirjoittaja on uusi. MKe teki myyräntyön eli keräili ansiokkaasti kuikkakannasta sekä lippusista ja lappusista havainnot katsausmuotoon. ER vain lähinnä peesaili eli rustaili alkutekstin sekä viimeisteli ja muotoili lajitekstit.

Kiitokset kaikille havaintojaan lähettäneille. Tapaamme osiossa kaksi eli seuraavaksi on jo odotettavissa vuosituhannen vaihdetta koskeva muuttokatsaus 1999–2000!

Havainnoijat: Erkki

Björk (EB), Kari Bovellan (KBo), Timo Filipoff (TF), Annika Forstén, Aarne Hagman (AHg), Aimo Hartikainen (AHa), Pertti Hartikainen (PHa), Tatu Hokkanen (THk), Osmo Huupponen (OHu), Harri Hölttä (HHö), Timo Immonen (TIm), Iivari Jaakkola (IJa), Tuomo Jalkanen (TJa), Risto Juvaste (RJv), Antti Kanninen (AKa), Jaakko Kettunen (JKe), Timo Korhonen (TKo), Jarkko Koskela (JaK), Heikki Kotilainen (HKo), Hannu Kärkkäinen (HKä), Paavo Liimatta (PLi), Antero Lindholm (ALi), Asta Lähdesmäki (ALä), Lassi Lähdesmäki (LLä), Ilkka Markkanen (IMa), Harri Miettinen (HMi), Markus Miettinen (MMi), Seppo Mikkonen (SMi), Teppo Mutanen (TMu), Markku Niiranen (MNi), Marko Pakarinen (MPa), Juha Piipponen (JPi), Juha Poutanen (JPt), Jouko Pulkka, Jyrki Pynnönen (JPY), Petro Pynnönen (PPY), Riitta Rajala (RiR), Eelis Rissanen (ER), Juhani Rissanen (JRi), Kalle Ruokolainen (KRu), J. Ruuskanen, Vieno Ruutiainen, Hannu Räsänen (HRä), Pertti Räsänen (PRä), Helena Rönkä (HRö), Katja Rönkä, Risto Rönkä (RR), Petri Sallinen (PSa), Kari Saukkonen (KSa), Uolevi Skarén (USk), Petteri Tolvanen (PTo), Jorma Tuomainen (JTU), Markku Ukkonen (MU), Visa Uusi-paikka (VU), Anna-Liisa Vuutilainen (ALV), Aaro Väinänen (AVä), Veli-Matti Väinänen (VMV), Juha Väätäinen (JVt), Asko Yli-Kauppi (AY), Ja Jarmo Yliluoma (JYl).

Käytetyt lyhenteet

p = paikallinen tai lepäilevä
m = muuttava; jos muutto suunta tiedossa, merkitty vain muutosuuntalyhente (S, W, SW jne.)
kiert = kiertelevä
Ä = laulava tai soidinääntelevä
ä = muuten ääntelevä, äänihavainto
a = parvi; a5 = viiden yksilön parvi, 5a = viisi parvea, 100(5a) m = yhteensä sata muuttajaa viidessä parvessa
ad = aikuinen (vanha) yksilö
subad = esi-aikuinen yksilö
juv = nuori yksilö
mus. = kuolleena löydetty

Lajihavainnot

Kuikka *Gavia arctica*

(7.10.–29.10.–28.11./13)
97: Viimeiset: **22.11.** 1 p Kuo Puutossalmi (AHa) ja samana päivänä 1 p Sii Räimä (monet) sekä 21.10. 1 m Kuo Puutossalmi (VU). Räimän lintu löydettiin ojasta ja toimitettiin 23.11. Puutossalmelle. Keräntymä: n. 10 p Rau Iisvesi (TJa).

98: Viimeiset: **4.11.** 1 p tp/juv Kuo Puutossalmi (KRu) ja 24.10. 1 p Rau/Suo Iisvesi (TJa). Keräntymä: 20.9. 20 p Kuo Puutossalmi Puutossalkä (AHg). Havaintoja myös joulukuulta.

Silkkiuikku *Podiceps cristatus*

(18.10.–7.11.–24.11./13)
97: Viimeiset: **2.11.** 1 p Sii Siltasalmi (MU) ja 25.10. 1 p Sii Siltasalmi (MU).

98: Viimeiset: **4.11.** 1 E Kuo Puutossalmi (KRu) ja samalta päivältä 1 p Kuo Puutossalmi (AHa) sekä 2.11. 3 p Sii Siltasalmi (MU).

Haapana *Anas penelope*

(28.9.–26.10.–28.11./13)
97: Viimeinen **6.–7.11.** 1 p Rau Iisvesi (TJa).

98: **4.11.** 23 p Kuo Valkeinen (KRu) ja 31.10. 2 p Kuo Savon selu (IMa) sekä samalta päivältä 39 p Kuo Keskusta (KRu). Keräntymä: 16.8. 75 p Sii Apaja-Kumpunen (KRu).

Tavi *A. crecca*

(24.9.–27.10.–3.12./13)
97: Viimeiset: **27.10.** 1 p Pie Pajuskylä (JPt) ja 14.10. 2 p Sii Siltasalmi (JRi, MU).

98: Viimeiset: **24.10.** 1 p Sii Apaja-Kumpunen (MU) sekä 20.10. 1 p Kuo Pöksänlampi (IMa, KRu) ja samalta päivältä 1 p Sii Musti (ER).

Sinisorsa *A. platyrhynchos*

97: Syysmuutto hankalasti todettavissa. Isompia keräntymiä ei ilmoitettu. Runsaasti havaintoja vielä joulukuulta eri puolilta maakuntaa.

98: Suhteellisen suuri keräntymä 15.11. n. 380 p Kuo Kallansillat (JTU, ALV). Joulukuussa useita havaintoja ympäri maakuntaa.

Jouhisorsa *A. acuta*

(22.9.–8.10.–24.10./12)
97: Viimeiset: **15.10.** 6 ♀♀-puk p Vrk Lehtoniemi (OHu) sekä 14.10. 2 m Kuo Puutossalmi (JRi).

98: Viimeiset: **20.10.** 1 ♀-puk p Sii Raasio (ER) ja 16.10. 7 p Sii Raasio (IJa, MU).

Heinätavi *A. querquedula*

(20.8.–24.9.–16.10./6)
97: **20.8.** 1 p Sii Raasio (ALi, SMi) sekä 21.7. 1 p Sii Raasio (monet).

98: Ei yhtään muuttohavaintoa!

Lapasorsa *A. clypeata*

(15.8.–19.9.–22.10./12)
97: Viimeiset: **21.9.** 3 ♀♀-puk p Kuo Keskimmäinen (AHa, JKe, IMa) ja 16.9. 4 p Sii Apaja-Kumpunen (KRu, PSa).

98: Viimeiset: **3.10.** 3 m Kuo Puutossalmi (monet) ja 2.10. 1 p Sii Raasio (MU).

Punasotka *Aythya ferina*

(8.9.–1.10.–4.11./9)
97: **3.10.** 2 p Sii Iso-Monninjärvi (KRu) ja 15.8. 2 ♂♂ p Sii Raasio (ER, MU).

98: Ei syyshavaintoja!

Tukkasotka *A. fuligula*

(14.10.–3.11.–23.11./13)
97: **2.11.** 1 p Kuo Kuopionlahti (KRu) ja 27.10. 2 ♀♀-puk p Vrk Komminselkä (OHu).

98: **5.11.** 1 p Sii Raasio (KRu) sekä samana päivänä 7 p Sii Apaja-Kumpunen (KRu) ja 31.10. 1 p Kuo Keskusta (KRu) ja samalta päivältä 5 p Iis Tismiö (JYl).

Alli *Clangula hyemalis*

(8.10.–7.11.–1.12./13)
97: Muuton alku: 28.9. 75 m (2a) Kuo Puutossalmi (monet). Paras muutto: 10.10. 1210 m (13a) Sii Siltasalmi (KRu, MU). Viimeiset muuttajat: **22.–23.11.** 1 ♂ p Kuo Puutossalmi (AHa) ja 3.11. a5 m Kuo Puutossalmi (PSa, VU). Havaintoja myös joulukuulta. Kokonaismäärä 2276 yksilöä.

98: Muuton alku: 20.9. a7 m Kuo Puutossalmi (monet) ja samalta päivältä a13 p Rau Iisvesi (TJa). Paras muutto: 14.10. 77 m Kuo Puutossalmi (JRi, MU). Viimeiset muuttajat: **15.11.** 1 kiert Kuo Puutossalmi (monet) ja 9.11. 2 p Kuo Kuhanen (JPt). Kokonaismäärä 348 yksilöä.

Mustalintu *Melanitta nigra*

97: muuton alku: 21.9. 1 ♀-puk p Kuo Viianvesi (AHa, JKe, IMa). Paras muutto: 10.10. 28 m (3a)

Kuo Puutossalmi (IMa, VU). Viimeisiä muuttajia: **21.10.** 1 ♀-puk p Sii Apaja-Kumpunen (KRu) sekä ilmeisesti sama yksilö 17.10. 1 ♀-puk p Sii Apaja-Kumpunen (KRu) ja 16.10. 2 ♀♀-puk p Vrk Lehtoniemi (OHu). Syksyn kokonaismäärä 89 yksilöä.

98: Ensimmäiset muuttajat: 2.10. 1 p Sii Raasio (MU). Syksyn suurin muuttoparvi! 14.10. a7 m Kuo Puutossalmi (JRi, MU). Viimeiset: **19.11.** 2 juv p Iis Paloisvirta (JYl) ja 18.11. 1 ♀-puk p Iis Paloisvirta (AVä). Kokonaismäärä syksyltä 32 yksilöä.

Telkkä *Bucephala clangula*

97: Muuttoon viittaavia havaintoja vielä runsaasti joulukuussa.

98: Lajityypillisesti jälleen runsaasti havaintoja joulukuussa eri puolilta Pohjois-Savoa.

Uivelo *Mergus albellus*

(9.10.–25.10.–28.11./10)
97: Ensimmäiset muuttajat: 11.9. 1 ♀-puk p Sii Iso-Jälä (MU). Syksyn suurin keräntymä 7.10. 3 ♀♀-puk p Sii Apaja-Kumpunen (MU), sekä paras muuttoparvi 11.10. a3 m Kuo Puutossalmi (monet). Viimeiset: **19.10.** 2 ♀♀-puk p Iis Iso-Ahmo (JYl) ja 15.10. 3 kiert Sii Rissala (JRi, MU). Kokonaismäärä 16 yksilöä.

98: Syksyn ainoat havainnot: **5.10.** 1 ♀-puk p Sii Apaja-Kumpunen (KRu) ja 3.10. 2 p Kuo Pöksänlampi (AHa, HKo).

Tukkakoskelo *M. serrat*

(6.10.–25.10.–21.11./12)
97: **16.10.** 3 m Sii Rissala (ER, JRi, MU) sekä 5.10. 1 kiert Kuo Puutossalmi (monet).

98: **29.10.** 1 p Kuo Puutossalmi (IMa) ja 27.10. 2 p Kuo Puutossalmi (IMa).

Isokoskelo *M. merganser*

(30.10.–16.11.–4.12./11)
97: Joulukuulta vielä runsaasti havaintoja. Suurehko keräntymä: 16.11. a290 p Rau Suo Iisvesi (TJa).

98: Lajityypillisesti joulukuussa runsaasti havaintoja eri puolilta maakuntaa.

Nokikana *Fulica atra*

(14.9.–10.10.–7.11./13)
97: Ei syyshavaintoja.

Taulukot 1. ja 2. Isojen lintujen ja petolintujen muutto syksyllä 1997–98. *ennätysmyöhäinen

Laji Vuosi 1997	Viimeiset muuttajat	Huiput ja yhteismäärät	Laji Vuosi 1998
Laulujoutsen <i>Cygnus cygnus</i> (loka-marraskuu)	26.11. 3 ad p Sii Rissala (KRu) 25.11. a4 SE Rau Iisvesi (TJa)	9.11. n. 180 p (5a), max a155 p Rau Iisvesi (TJa) Syksyn yhteismäärä 1392 yks. Päämuutto lokakuun puolivälissä.	Laulujoutsen <i>Cygnus cygnus</i> (syys-lokakuu)
Metsähanhi <i>Anser fabalis</i> (25.9.–11.10.–2.11./13)	11.10. a10 m Kuo Puutossalmi (monet) 30.9. a4 m Kuo Puutossalmi (monet)	24.9. a66 WSW Sii Jälä (KRu) Muutto keskittyi ajalle 20.–25.9. Yhteismäärä 210 yks. (monet).	Metsähanhi <i>Anser fabalis</i> (25.9.–11.10.–2.11./13)
Kurki <i>Grus grus</i> (18.9.–15.10.–11.11./13)	7.10. 11 S Vrk Lehtoniemi (OHu) 5.10. a26 S Rau Etelä-Saikari (TJa) 5.10. a12 m Kuo Puutossalmi (monet)	15.9. 40 p (3a) Kuo Keskimäinen (PSa, VU) 17.8. 44 p Maa Lapinjärvet (AHa, JaK, HKo) Yhteismäärä 211 yksilöä.	Kurki <i>Grus grus</i> (18.9.–15.10.–11.11./13)
Mehiläishaukka <i>Pernis apivorus</i> (5.9.–22.9.–2.10./9)	21.9. 1 m Vrk Pitkälänniemi (HKO, ER, VU) 20.9. 1 juv m Sii Raasio (MU)	11.9. 3 m Vrk Vattuvuori (OHu) Kokonaismäärä 25 yksilöä.	Mehiläishaukka <i>Pernis apivorus</i> (5.9.–22.9.–2.10./9)
Sinisuhaukka <i>Circus cyaneus</i> (5.9.–2.10.–22.10./13)	21.9. 1 juv m Kuo Keskimäinen (AHa, JKe, IMa) 14.9. 1 ♀ p Kuo Pöksänlampi (AHg)	11.9. 2 ♀ m Vrk Vattuvuori (OHu). Kokonaismäärä 18 yksilöä.	Sinisuhaukka <i>Circus cyaneus</i> (5.9.–2.10.–22.10./13)
Varpushaukka <i>Accipiter nisus</i> (loka-marraskuu)	29.11. 1 p Sii Simppa (MU) 14.10. 1 m Kuo Puutossalmi (JRI)	20.9. 6 m +1 p Sii Raasio (MU). Kokonaismäärä syksyiltä 84 yksilöä.	Varpushaukka <i>Accipiter nisus</i> (loka-marraskuu)
Hiirihaukka <i>Buteo buteo</i> (10.9.–3.10.–24.10./12)	20.9. 1 m Sii Raasio (MU) 18.9. 1 p Kuo Humalajoki (AHg)	11.9. 2 m Sii Siltasalmi (MU). Kokonaismäärä 10 yksilöä.	Hiirihaukka <i>Buteo buteo</i> (10.9.–3.10.–24.10./12)
Piekana <i>B. lagopus</i> (2.10.–20.10.–7.11./13)	16.10. 2 m Sii Kööri + Vehkasuo (ER, JRI, MU) 16.10. 3 m S Vrk Huruslahti (OHu) 15.10. ks huiput	15.10. yht. 21 m Kuo, Sii, Vrk (monet) Kokonaismäärä 69 yksilöä.	Piekana <i>B. lagopus</i> (2.10.–20.10.–7.11./13)
Kalasääski <i>Pandion haliaetus</i> (6.9.–20.9.–12.10./11)	5.10. 1 kiert Lap Karvasalmi (ALä) 21.9. 1 p Kuo Keskimäinen (AHa, JKe, IMa)	11.9. 2 m Sii Siltasalmi (MU). Kokonaismäärä 22 yksilöä.	Kalasääski <i>Pandion haliaetus</i> (6.9.–20.9.–12.10./11)
Tuulihaukka <i>Falco tinnunculus</i> (13.9.–2.10.–22.10./13)	15.10. 1 m Sii Rissala (JRI, MU) 11.10. 1 m Kuo Puutossalmi (monet)	Ei varsinaista kerääntymää/päämuuttoa Kokonaismäärä 20 yksilöä.	Tuulihaukka <i>Falco tinnunculus</i> (13.9.–2.10.–22.10./13)
Ampuhaukka <i>F. columbarius</i> (marraskuu)	29.11. 1 p Lep Kirkonkylä (HRö) 16.11. 1 ♂ p Kuo Sotkanniemi (AHg)	Syksyn kokonaismäärä 26 yksilöä.	Ampuhaukka <i>F. columbarius</i> (marraskuu)
Nuolihaukka <i>F. subbuteo</i> (26.8.–14.9.–9.10./13)	18.9. 1 juv p Kuo Pöksänlampi (AHg) 2.9. 1 kiert Kuo Pöksänlampi (AHg)	Kokonaismäärä 26 yksilöä.	Nuolihaukka <i>F. subbuteo</i> (26.8.–14.9.–9.10./13)

98: Viimeiset: **17.10.** 12 p Iis Iso-Ahmo (MNI, JYI) ja 4.10. 1 p Kuo Pöksänlampi (AHg).

Pikkutylli *Charadrius dubius*
(24.8.–3.9.–28.9./11)

97: Viimeinen havainto: **30.8.** 1 ä Sii Raasio (MU) sekä 25.8. 1 p Sii Raasio (Annika Forsten, MU).

98: Viimeiset katosivat jo elokuun alussa: **3.8.** 1 juv p Sii Raasio (MU) ja 2.8. n. 3 p Sii Raasio (JPY, KRu).

Kapustarinta *Pluvialis apricaria*
(21.9.–6.10.–2.11./13)

97: Ensimmäiset muuttajat: 21.7. 2 ad p Sii Raasio (monet). Paras kerääntymä: 15.9. 6 p Kuo Keskimäinen (PSa, VU). Viimeiset muuttajat: **5.10.** 5 juv p Kuo Pöksänlampi (AHg) ja 4.10. 1 juv p Sii Jälä (MU). Kokonaismäärä 40 yksilöä.

98: Ensimmäiset muuttajat: 19.7. 10 p Maa Lapinjärvet (IJa). Ke-

rääntymä: 20.9. a25 p Son Sukevan pellot (monet). Havainto on samalla toiseksi viimeinen. Viimeinen havainto: **29.9.** 1 juv p Sii Raasio (ER) Kokonaismäärä 108 yksilöä.

Töyhtöhyppä *Vanellus vanellus*
(4.9.–26.9.–31.10./12)

97: **28.9.** 1 m Kuo Kelloniemi (JPT) ja 15.9. 7 p Kuo Keskimäinen (PSa, VU).

98: **20.9.** 7 kiert Iis Itikka (monet) ja 19.9. a15 p Maa Pohjois-Haata-

la (IMa, KRu). Kerääntymät: 19.7. 100 p Maa Lapinjärvet (IJa) sekä 29.8. 100 p Iis Latukka (JYI).

Suokukko *Philomachus pugnax*
(26.8.–21.9.–31.10./13)

97: Muuton alku: 22.7. n. 10 p + 1 m S Sii Raasio (JPY). Paras kerääntymä: 20.8. 21 p Sii Raasio (ALi, SMi). Viimeiset: **10.–15.9.** 2 p Rau Etelä-Saikari (TJa). Kokonaismäärä 180 yksilöä.

98: Muuton alku: 4.7. n. 20 p Sii Raasio (HHö). Kerääntymä: 29.8.

Viimeiset muuttajat

Huiput ja yhteismäärät

27.11. 1 p Lep Kotalahden kaivos (Vieno Ruutiainen, HRö).	6.10. a41 p Tuu Levälahti (PRä)
19.11. 2 m W Rau Etelä-Saikari (TJa)	Syksyn yhteismäärä 811 yks.
20.9. 103 m (2a) Iis Itikan silta (monet)	ks. 20.9. havainto Iis Itikan silta.
20.9. 7 m Kuo Puutossalmi (monet)	Yhteismäärä 160yks.
20.9. 11 m Son Sukevan pellot (monet)	
19.9. a28 kiert Maa Pieni Maaninkajärvi (IMa, KRu)	
17.10. 9 m Lep Nikkilänmäki (HRö, RR)	17.9. 243 p Maa Maaninkajärvi (RiR ym.)
20.9. a4 m Maa Lapinjärvet (KRu)	Yhteismäärä 605 yks.
23.9. 1 p Vrk Konnansalo (HRö).	1.9. 4 m Nil Ranta-Sänkimäki (JRi)
20.9. 1 juv m Sii Rissala (IJa, MU)	Kokonaismäärä 38 yksilöä.
20.9. 2 m Kuo Keskimäinen (monet)	
11.11.* 1 juv p Maa Patalahti (ER)	27.9. 4 juv kiert Kuo Keskimäinen (AHa, ALä, IMa)
11.11. 1 juv p Maa Patalahti (ALä, IMa, ER)	Kokonaismäärä 27 yksilöä.
24.11. 1 ad p Rau Etelä-Saikari (TJa)	29.8. 4 p Sii Raasio (MU)
19.11. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa)	Kokonaismäärä 64 yksilöä.
20.9. 1 m Sii Kasurilanmäki (monet)	ks. 20.9. havikset.
20.9. 4 m Lap Linnansalmi (PLi, KRu, VU)	Kokonaismäärä 35 yksilöä.
20.9. 4 m Ylä-Savo eri puolilla (monet)	
19.9. 1 m Sii Ahmon pellot (MU)	
17.10. 1 m Sii Hanhimäki (EB)	20.9. 10 m Ylä-Savo eri puolilla (monet)
14.10. 4 m Kuo Puutossalmi (JRi, MU)	Kokonaismäärä 32 yksilöä.
20.9. 1 m Iis Itikan silta (monet)	Kokonaismäärä 6 yksilöä.
29.9. 1 NW Kiu Rytty (AY)	
20.9. 1 p Son Sukevan pellot (monet)	Kokonaismäärä 41 yksilöä.
14.9. 3 p Maa Pohjois-Haatala (KRu)	
14.9. 2 m Sii Rissala (IJa, MU)	
23.11. 1 p Kuo Linnanpelto (ALä)	Kokonaismäärä 27 yksilöä
14.11. 1 m Iis Pihlajaharju (JYI)	
27.9. 1 p Lap Onkivesi (LLä)	20.8. 3 p Kuo Kuukanjärvi (JTU)
19.9. 1 kiert Sii Raasio (monet)	Kokonaismäärä 29 yksilöä.

150 p Iis Latukka (JYI). Viimeiset: 20.9. 55 (2a) kiert Iis Itikan silta (monet) ja 19.9. 1 p Sii Musti (MU). Syksyn kokonaismäärä 700.

Taivaanvuohi *Gallinago gallinago* (24.9.–16.10.–27.10./13)
97: 4.9. 1 N Sii Raasio (JRi, MU) sekä 3.9. 2 p Sii Raasio (TMu, JPy, MU).
98: Viimeiset: 5.10. 2 p Sii Raasio (KRu) ja 3.10. 1 p Sii Jälä (IJa,

KRu, MU). Keräntymä: 11.9. 10 p Sii Aappolan tulvanotkelma (MU).

Lehtokurppa *Scolopax rusticola* (14.10.–27.10.–1.12./12)
97: 11.10. 1 m Iis Pihlajaharju (JYI) sekä 8.10. 1 kuollut yksilö Rau Vaajasaari (TJa).

98: 29.10. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 26.10. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa).

Pikkukuovi *Numenius phaeopus* (29.7.–15.8.–3.9./8)
97: Ainoa havainto syksyltä: 1.8. 2 p + m Sii Raasio (MU).

98: Kaikki havainnot: 28.7. 1 m SSW Sii Raasio (THk, JPy) ja 18.7. 2 m Rau Rastunsuo (EB).

Isokuovi *N. arquata* (26.8.–10.9.–18.10./13)
97: Viimeiset: 10.9. 1 m Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 31.8. 1 ä Rau Etelä-Saikari.

98: Viimeiset: 13.9. 1 p Maa Maaninkajärven pellot (RiR ym.) ja 22.8. 2 p Sii Musti (monet).

Mustaviklo *Tringa erythropus* (2.8.–21.8.–11.9./13)
97: Ensimmäiset muuttajat: 25.7. 4 p Sii Raasio (JPy, KRu, MU). Viimeiset havainnot: 5.9. 1 juv p Sii Raasio (JRi, MU) sekä 4.8. 1 ä Kiu Luupuvesi Taivallahti (KRu). Kokonaismäärä 17 yksilöä.

98: Ensimmäiset muuttajat: 12.7. 5 p Sii Raasio (OHu, ALi, SMi). Viimeiset: 19.9. 1 juv p Sii Raasio (MU) sekä 18.9. 1 juv p Sii Raasio (MU). Syksyn kokonaismäärä 18 yksilöä.

Valkoviklo *T. nebularia* (2.8.–28.8.–11.9./13)
97: 7.9. 1 p Sii Raasio (KRu) ja 5.9. 1 p Sii Raasio (JRi, MU).

98: 21.8. 2 p Sii Raasio (MU) ja 16.8. 1 SW Sii Raasio (IJa, KRu, MU).

Metsäviklo *T. ochropus* (28.7.–16.8.–5.9./13)
97: 24.8. 1 p Sii Raasio (monet) ja 23.8. 1 p Sii Raasio (ALi, SMi, MU).

98: 1.8. 1 p Sii Raasio (THk, JPy) ja 28.7. 2 p Sii Raasio (THk, JPy).

Liro *T. glareola* (20.8.–3.9.–23.9./13)
97: 5.9. 3 juv p Sii Raasio (JRi, MU) sekä 4.9. 1 juv p Sii Raasio (JRi, MU).

98: Viimeiset: 1.9. 1 p Kuo Siikaniemi (EB) ja 31.8. 1 p Kuo Siikaniemi (EB). Keräntymä: 5.7. n. 70 p Sii Raasio (KRu, MU).

Rantasipi *Actitis hypoleucos* (16.8.–1.9.–2.11./13)
97: Viimeiset: 15.9. 1 p Sii Raasio (JRi) ja 9.9. 1 p Sii Raasio (JKe, IMa).

98: Viimeiset: 24.8. 2 p Sii Musti (MU) ja 23.8. 1 p Rau Iisvesi (TJa).

Pikkulokki *Larus minutus* (11.8.–22.8.–15.9./8)
97: 3.8. 1 juv p Sii Raasio (monet) sekä 28.7. 2 juv p Sii Raasio (JPy).
98: 28.7. 8 juv p Sii Raasio (THk, JPy) ja 26.7. 21 juv p Sii Raasio (JKe, IMa, JPy).

Naurulokki *L. ridibundus* (14.10.–10.11.–22.11./11)
97: Viimeiset havikset: 19.10. 4 p Kuo Heinälammminrinne (JTU) ja samalta päivältä 5 p Iis Kihlovirta (JYI) sekä 18.10. 4 Ikv p Kuo Heinälammminrinne (JTU).

98: Viimeiset: 28.10. 1 p Kuo Kuopionlahti (IMa) ja 18.10. 4 p Kuo Heinälammminrinne (JTU). Suurin keräntymä: 24.7. 600 p Iis Peltomäki kaatopaikka (JTU).

Kalalokki *L. canus* (27.10.–14.11.–14.12./7)
97: 22.11. 1 p Sii Rissala (MU) ja samana päivänä 3 p Kuo Puutossalmi (AHa) sekä 15.11. 2 ad p Sii Iso-Jälä (KRu).

98: 15.11. 1 juv p Kuo Kelloniemi (KRu, MU) ja 14.11. 1 p Sii Iso-Jälä (MU). Keräntymä: 28.9. 300 p Maa Lapinjärvet (KRu).

Selkälokki *L. fuscus* (9.9.–30.9.–2.11./13)
97: Viimeiset havikset: 19.10. 1 Ikv p Kuo Heinälammminrinne (JTU) ja 15.10. 1 ad p Vrk Komminselkä (OHu).

98: Viimeiset: 31.10. 1 Ikv p Kuo Heinälammminrinne (JTU) ja 30.10. 1 p Kuo Kuopionlahti (IMa). Suurin keräntymä: 29.8. 110 p Kuo Heinälammminrinne (RJu, JTU).

Harmaalokki *L. argentatus* (20.10.–19.11.–9.12./11)
97: 30.11. 6 p Kuo Heinälammminrinne (IMa) ja 29.11. 1 p Lep Riikinneva kaatopaikka (JPi). Joulukuussa havaintoja eri puolilla maakuntaa.

98: Viimeisiä marraskuulta: 29.11. 1 p Kuo Puutossalmi (ER) ja 15.11. 3 kiert Kuo Puutossalmi (monet). Joulukuulta runsaasti haviksia painottuen Varkauden suunnalle.

Kalatiira *Sterna hirundo* (24.8.–7.9.–26.9./13)
97: Viimeiset: 6.9. 2 m Kuo Siikaniemi (EB) ja 30.8. 2 p Kuo Siikaniemi (EB).

98: Viimeiset: **26.8.** 2 juv p Sii Musti (ALä, IMa, KRu) ja 23.8. Rau Niinivesi 2 p (TJa). Kerääntymä: 4.8. 20 p Kuo Kelloselkä Ruunaluoto (EB).

Sepelkyhky *Columba palumbus* (30.9.–16.10.–27.11./12)

97: **10.10.** 1 m Sii Siltasalmi (KRu, MU) ja 4.10. 2 p Sii Rissala (MU). Paras muutto: 21.9. 115 (3a) m Sii Rissala (MU).

98: **22.10.** 3 m Lep Nikkilänmäki (HRö) sekä 3.10. 1 p Sii Vehkamäki (IJa, KRu, MU). Kerääntymä: 19.9. a200 p Sii Kasurila (IMa, KRu).

Käki *Cuculus canorus* (21.8.–5.9.–10.10./8)

97: Viimeiset havainnot: **25.8.** 1 p Sii kirkonkylä (MU) ja 24.8. 1 juv p Sii Jälä (IMa, KRu).

98: Ei syyshevoksia.

Tervapääsky *Apus apus* (22.8.–10.9.–5.11./9)

97: **27.8.** 3 p Rau Etelä-Saikari (TJa) sekä 26.8. 1 p Vrk Ruokojärvi (OHu).

98: **30.8.** 3 kiert Sii Raasio (MU)

sekä 29.8. n. 10 kiert Sii Raasio (IJa, HMi, MU).

Kiuru *Alauda arvensis* (7.10.–16.10.–20.11./12)

97: Viimeiset: **17.10.** 1 p Vrk Kopolanniemi (OHu) ja 28.9. 1 p Kuo Silmäsuo (JKe, IMa, VU).

98: Viimeiset: **3.11.** 1 p Sii Ahmon pellot (MU) sekä 20.9. 1 p Son Sukevan pellot (monet).

Törmäpääsky *Riparia riparia* (22.8.–2.9.–16.9./12)

97: **18.8.** 1 p Sii Raasio (monet) ja 17.8. 80 p Sii Raasio (ALi, SMi, J. Ruuskanen).

98: **29.8.** 1 p Sii Raasio (MU) sekä 24.8. 3 p Sii Raasio (MU). Kerääntymä: 17.7. n. 300 p Sii Raasio (monet).

Haarapääsky *Hirundo rustica* (13.9.–1.10.–24.10./13)

97: Viimeiset havikset: **15.10.** 1 p Kuo Rautaniemi (MPa) ja 28.9. 2 m Kuo Silmäsuo (JKe, IMa, VU). Suurin kerääntymä: 31.8. 300 p Iis Joutsenjoki (MNi, JYl).

98: Viimeiset: **13.10.** 2 m Iis Kiviranta (AVä) ja 3.10. 4 p Sii Kasuri-

la (MU). Kerääntymä: 19.9. a60 p Maa Pohjois-Haatala (IMa, KRu).

Räystäspääsky *Delichon urbica* (28.8.–12.9.–2.10./13)

97: Viimeiset: **21.9.** eri puolilla 1–2 p/m Iis, Kuo ja Vrk (monet) ja 13.9. muut. m Maa Lapinjärvet (AHa, HKo).

98: **8.9.** 3 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 23.8. 20 p Sii Raasio (monet).

Metsäkirvinen *Anthus trivialis* (17.9.–30.9.–13.10./13)

97: **28.9.** 4 p Kuo Silmäsuo (JKe, IMa, VU) sekä 24.9. 1 m Kuo Siikaniemi (EB).

98: **27.9.** 1 ä Sii Kasurilanmäki (ER) sekä 19.9. 1 p Sii Raasio (IMa, KRu, MU).

Niittykirvinen *A. pratensis* (9.10.–18.10.–13.11./13)

97: **17.10.** 1 ä Vrk Pitkälänniemi (OHu) ja 12.10. yht. 5 p/m Sii eri puolilla (KRu, MU). Paras kerääntymä: 70 p + m Kuo Keskimmäinen (AHa, JKe, IMa).

98: **22.10.** 1 ä Kuo Huuhanmäki (EB) ja 16.10. 2 m Kuo Huuhanmäki ja samana päivänä 1 p Sii

Raasio (IJa). Kerääntymä: 29.9. 30 p Sii Raasio (ER).

Lapinkirvinen *A. cervinus* (29.8.–13.9.–5.10./13)

97: Muuton alku: 10.8. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö). Viimeiset muuttajat: **20.9.** 1 p Kuo Siikaniemi (EB) sekä 14.9. 1 p Kuo Siikaniemi ja samana päivänä 2 p Kuo Heinälammminrinne (JTU). Kokonaismäärä 108 yksilöä.

98: Muuton alku: 29.8. 1 m Sii Raasio (MU). Suurin kerääntymä: 5.9. n.15 p Sii Jälän pellot (IJa, MU). Viimeiset: **12.9.** 5 p Sii Jälän pellot (IJa) ja 11.9. 3 p Sii Raasio (MU). Syksyn kokonaismäärä 36 yksilöä.

Keltävästäräkki *Motacilla flava* (13.9.–1.10.–31.10./14)

97: **13.9.** 1 m Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 12.9. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) sekä 11.9. 1 m Sii Siltasalmi (MU).

98: **14.9.** 2 p Maa Vianta (KRu) ja 13.9. 49 p Rau Etelä-Saikari (TJa). Kerääntymä: 26.8. 60 p + m Kuo Siikaniemi (EB).

Viimeiset rantasipit havaitaan Pohjois-Savossa yleensä syyskuussa. © Juha Väättäinen

Taulukko 3. Eräiden varpuslintujen muutto Pohjois-Savossa syksyinä 1997–98.

	Syksy 1997	Syksy 1998
Peukaloinen <i>Troglodytes troglodytes</i> (18.9.–6.10.–23.11./13)	11.10. 1 p Lep kirkonkylä (HRö) 28.9. 1 ä Kuo Silmäsuo (JKe, IMa, VU)	4.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (AHa, HKo) 1.10. 1 p Vrk Huruslahti (HRö)
Rautiainen <i>Prunella modularis</i> (29.9.–15.10.–10.11./13)	28.9. 1 ä Kuo Silmäsuo (JKe, IMa, VU) 26.9. 2 p Vrk Lehtoniemi (OHu)	4.10. 2 ä Kuo Silmäsuo (ER) 8.9. 1 m Rau Etelä-Saikari (TJa)
Punarinna <i>Erithacus rubecula</i> (7.10.–27.10.–15.11./12)	29.11. 1 p Suo Iisvesi (JPY, KSa) 18.10. 2 p Lep Nikkilänmäki (HRö, RR)	7.11. Kuo Itkonniemi (PSa, VU) 19.10. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö)
Leppälintu <i>Phoenicurus phoenicurus</i> (5.9.–18.9.–18.10./13)	6.9. 4♀♀ p Vrk Lehtoniemi (OHu) 30.8. 2 p Vrk Lehtoniemi (ER)	Ei laisinkaan syyshevittä.
Pensastasku <i>Saxicola rubetra</i> (5.9.–11.9.–25.9./13)	15.9. 1 p Kuo Flodbergin hautausmaa (HKo) 11.9. 3 p Sii Jälän pellot (MU) 11.9. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu)	13.9. 1 p Sii Ahmon pellot (MU) 8.9. 3 p Lep Timola (AKa)
Kivitasku <i>Oenanthe oenanthe</i> (15.9.–19.9.–26.10./13)	12.10. 1♀ p Vrk Lehtoniemi (OHu) 24.9. 2 p Kuo Siikaniemi (EB)	4.10. 1 p Kuo Silmäsuo (ER) 19.9. 1 p Sii Musti (IMa, KRu, MU)
Ruokokerttunen <i>Acrocephalus schoenobaenus</i> (23.8.–11.9.–28.9./12)	11.9. n. 10 p Sii Iso-Jälä (MU) 9.8. 1 p Sii Raasio (monet)	27.9. 1 p Kuo Keskimmäinen (AHa, ALä, IMa)
Hernekerttu <i>Sylvia curruca</i> (6.9.–16.9.–30.11./12)	15.9. 2 p Kuo Flodbergin hautausmaa (HKo) 13.9. 1 p Kuo Itkonniemi (HKo)	5.9. 3 p Kuo Haminalahti (AHa, ALä, IMa) 5.9. 1 p Sii Jälän pellot (IJa, MU) 23.8. 1 p Sii Raasio (monet)
Pensaskerttu <i>S. communis</i> (20.8.–1.9.–20.9./9)	14.9. 1 p Kuo Keskimmäinen (AHa) 8.9. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö)	Ei havaintoja syksyiltä.
Lehtokerttu <i>S. borin</i> (17.8.–16.9.–10.11./12)	18.8. 3 p Sii Raasio (ALi, SMi, KRu)	Ei syysaikaisia havittä.
Sirittäjä <i>Phylloscopus sibilatrix</i> (15.8.–26.8.–18.9./8)	Ei havaintoja syksyiltä.	Ei havaintoja syyskaudelta.
Tiltaltti <i>P. collybita</i> (24.9.–15.10.–19.11./13)	16.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu) 3.10. 1 p Sii Siltasalmi (MU)	5.10. 1 p Sii Ahmon pellot (MU) 3.10. 3 p Kuo Itkonniemi-Kelloniemi (AHa, HKo)
Pajulintu <i>P. trochilus</i> (19.9.–29.9.–25.10./13)	21.9. 1 p Kuo Keskimmäinen (AHa, JKe, IMa) 20.9. 2 p Sii Raasio (MU) 20.9. 1 Ä Kuo Ritisenmäki (AHg)	23.8. 30 p Sii Raasio (monet) 22.8. 4 p Sii Raasio (monet)
Harmaasieppo <i>Muscicapa striata</i> (9.9.–24.9.–13.10./13)	21.9. 1 p Vrk Pitkälänniemi (HKo, ER, VU) 16.9. 1 p Sii Apaja-Kumpunen (KRu, PSa)	5.9. 1 p Sii Rissala (IJa, MU). 23.8. 1 p Sii Raasio (monet).
Kirjosieppo <i>Ficedula hypoleuca</i> (25.8.–5.9.–23.9./10)	14.9. 1 p Kuo hautausmaa (AHa, HKo) 24.8. 1 p Sii Raasio (monet)	20.8. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa)
Punavarpunen <i>Carpodacus erythrinus</i> (14.8.–28.8.–11.9./13)	24.8. 2 m Sii Rissala (MU) 21.8. 3 p Sii Raasio (monet)	23.8. 1 p Sii Raasio (monet) 1.8. 1 SSE Sii Raasio (THk, JPY)
Peltosirkku <i>Emberiza hortulana</i> (15.8.–1.9.–18.9./11)	12.8. 1 kiert Sii Raasio (monet)	Ei havaintoja syksyiltä.
Pajusirkku <i>E. schoeniclus</i> (9.10.–22.10.–10.11./13)	16.10. 2 p Vrk Mula (OHu) 9.10. 2 p Sii Jälä (KRu)	20.11. 1 p Kuo Keskimmäinen (JTU) 30.10. 1 m Kuo Siikaniemi (EB)

Västäräkki *M. alba*

(8.10.–28.10.–26.11./13)

97: 12.10. 1 p Sii Siltasalmi (KRu, MU) ja samana päivänä 1 p Sii Raasio (KRu, MU) sekä 7.10. 1 p Vrk Komminselkä (OHu).

98: 8.11. 1 p Kuo Jynkkä Aittolamentie 8 (JTU, ALV) ja 6.11. 1 p Kuo Jynkkä (JPT), ilmeisesti sama

yksilö, sekä 31.10. 1 p Kuo Väinölänniemi (HKO).

Sinirinta *Luscinia svecica*

(8.9.–22.9.–3.10./14)

97: Muuton alku: 6.9. 1 ♀-puk p Vrk Ruokojärvi (OHu). Kerääntymä: 11.9. 5 p Sii Iso-Jälä (MU). Viimeinen poikkeuksellisen myöhään: 13.11. 1 p Kuo Linnanpelto (HKO)

ja 11.9. 2 p Vrk Lehtoniemi (OHu). Kokonaismäärä 9 yksilöä.

98: Kaikki havainnot: 13.9. 2 p Sii Ahmon pellot (MU) ja 5.9. 1 p Kuo Siikaniemi (EB). Kokonaismäärä vain 3 yksilöä.

Mustarastas *Turdus merula*

(marraskuu)

97: 30.11. 1 p Kuo Petonen (JaK) ja 1.11. 3 p Kuo Päiväranta Kortepolku (AHa, JKe). Joulukuun puolelta runsaasti haviksia eri puolilta Savo.

98: 14.10. 5 W Kuo Puutossalmi (JRI, MU) ja 4.10. 1 p Vrk Pitkälänniemi (AHa, HKO). Joulukuussa paljon havaintoja eri puolilta.

Räkättirastas *Turdus pilaris*

(lokakuu)

97: Joulukuussa runsaasti havaintoja eri puolilla savon muuta.

98: Yksi suurempi kerääntymä: 3.11. n. 200 p Kuo Uuhimäki (IJa). Joulukuussa paljon haviksia.

Laulurastas *T. philomelos*

(2.10.–16.10.–1.11./13)

97: Viimeinen havainto: 26.9. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu).

98: Viimeiset: 4.10. n. 5 p Vrk Pitkälänniemi (AHa, HKO) ja 27.9. 2 ä Sii Kasurilanmäki (ER).

Punakylkirastas *T. iliacus*

(6.10.–31.10.–27.11./13)

97: 6.10. us. Lep Nikkilänmäki (HRö) ja 3.10. 2 p Sii Rissala (KRu).

98: 3.11. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö) sekä 31.10. 1 p Kuo Sorsasalo (IMa). Kerääntymä: 17.10. n. 300 p Lep Nikkilänmäki (HRö, RR).

Kulorastas *T. viscivorus*

(27.9.–16.10.–4.11./13)

97: Viimeiset havainnot: 1.11. 1 p Kuo Sorsasalo (IMa) ja 15.10. 5 p Sii Rissala (JRI, MU) sekä 13.10. 2 m Kuo Vehmasmäki (AHg).

98: Viimeiset: 21.10. 1 p Sii Kasurilanmäki (KRu) ja 16.10. 1 ä Sii Kasurilanmäki (KRu).

Pikkulepinkäinen *Lanius collurio*

(23.8.–12.9.–11.10./13)

97: Syksyn ainoat havainnot: 24.8. 1 ♀ p Kuo Keskimäinen (IMa, KRu) ja 15.9. 1 ♀ p Kuo Keskimäinen (PSa, VU).

98: 15.8. 1 juv p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja viimeiset havikset: 5.9. 1 p Sii Rissala (IJa, MU) ja samalta päivältä 1 p Sii Jälän pellot (IJa, MU) sekä 4.9. 1 juv p Sii Iso-Jälä (IJa). Kokonaismäärä syksyiltä 4 yksilöä.

Isolepinkäinen *L. excubitor*

(loka-marraskuu)

97: Muuton alku: 4.8. 1 p Vie Sa-

Tervapääsky katoavat syksyisin Pohjois-Savosta usein jo elokuussa. © Eelis Rissanen

Pensastaskuhavaintoja tehdään syyskuussa niukasti. © Jari Jokela

vikylä (KRu). Viimeiset muuttajat: 16.10. 1 p Sii Pöljä (ER, JRi, MU) ja samana päivänä 1 p Kaa Retunen (JTU) sekä 12.10. 2 p Sii Ahmon pelot (MU). Kokonaismäärä 14 yksilöä.

98: Muuton alku: 13.8. 1 W Kuo Pöksänlampi (JaK). Viimeiset muuttajat: 19.11. 1 mus Iis Viitaa (Jouko Pulkka) ja 15.11. 1 p Sii Rissala (IJa) sekä 13.11. 1 p Maa Kylmäso (JRi, KRu). Kokonaismäärä 18 yksilöä.

Mustavaris *C. frugilegus* (22.9.–6.11.)

97 ja 98: Ei syyshavaintoja kumaltakaan syksyiltä.

Kottarainen *Sturnus vulgaris* (18.10.–10.11.–30.11./13)

97: 27.10. 7 p Maa Kinnulanlahti (JPt) sekä 16.10. 40 p Sii Vehkasuo (ER, JRi, MU).

98: 3.11. 3 p Tuu kirkonkylä (KRu) ja 26.10. 3 p Sii Räisälä (ER). Keraantymä: 13.9. n. 300 p Maa Lapinjarvet (VMV).

Peippo *Fringilla coelebs* (loka-marraskuu)

97: Yksittäisiä peippoja liikkeellä joulukuun loppuun asti pääosin Siilinjärvellä.

98: Joulukuussa paljon haviksia sektorilla Iis, Sii ja Kuo.

Järripeippo *F. montifringilla* (loka-marraskuu)

97: 20.–21.11. 1 ♂ p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 29.10. 1 ♂ p Lep Nikkilänmäki (HRö). Paras muutto: 21.9. n. 1000 m Vrk Pitkälänniemi (HKO, ER, VU).

98: 25.11. 1 ♂ p Lep Nikkilänmäki (HRö) ja 15.11. 1 p Kuo Silmäso (KRu, MU).

Hemppo *Carduelis cannabina* (20.9.–19.10.–22.11./11)

97: Viimeiset: 2.10. kymmeniä p (sekaparvi) Sii Apaja-Kumpunen (KRu) ja 21.9. 1 p Vrk Lehtoniemi (HKO, ER, VU).

98: 21.8. a7 p Lep Timola (AKa). Viimeinen havainto syyskaudelta: 23.8. 2 p Lep Timola (AKa, TKO). Kokonaismäärä 11 yksilöä.

Lapinsirkku *Calcarius lapponicus* (5.9.–21.9.–21.10./13)

97: Syksyn ensimmäinen havis: 27.7. 44 p + m Sii Raasio (JPY). Paras keraantymä: 26.8. a52 p Sii Musti (IMa). Viimeiset: 12.10. 1 juv p Sii Raasio (KRu, MU) ja 10.9. 4 p Sii Kasurila (ER). Kokonaismäärä 102 yksilöä.

98: Syksyn ainoat havikset: 20.9. 1 m Sii Rissala (IJa, MU) ja 5.9. n. 10 p Sii Jälän pelot (IJa, MU). Kokonaismäärä vain 11 yksilöä.

Pulmunen *Plectrophenax nivalis* (27.10.–11.11.–21.11./11)

97: Muuton alku: 26.9. 2 p Vrk Lehtoniemi (OHu). Keraantymä: 19.10. a35 p Sii Musti (KRu, MU). Viimeiset havainnot: 27.11. 1 S Vrk Ruokojärvi (OHu) sekä 1.11. 1 S Kuo Puijonsarvi (AHa, JKe). Syksyn kokonaismäärä 66 yksilöä.

98: Syksyn ensimmäinen havis: 2.10. 1 p Sii Raasio (MU). Syksyn viimeisimmät: 21.11. a8 p Sii Ahmon pelot (MU) ja 15.11. 2 S Kuo Puutossalmi (monet). Kokonaismäärä 35 yksilöä.

Pohjansirkku *Emberiza rustica* (5.9.–22.9.–3.10./12)

97: Kaikki havainnot: 21.9. 1 p Kuo Keskimäinen (AHa, JKe, IMa), 14.9. 5 p Kuo Kelloniemi (HKO) ja 6.9. 1 m Kuo Siikaniemi (EB). Syksyn kokonaismäärä siis 7 yksilöä.

98: Ainoat muuttoaikaiset havikset: 19.9. 5 m Rvr Yrttisuo (ER) ja 5.9. 2 p Kuo Haminalahti (AHa, ALä, IMa).

Vaelluslinnut

Tikat

97: Selvä vaellushuippu puuttui tiikoilta. Mainitsemisen arvoisia tapauksia olivat mm. 3.8. käpytikka 8 m Sii Hanhimäki (EB) sekä 4.11. käpytikka 37 p Rvr Tiilikan kansallispuisto (KRu). Palokärjen osalta voi todeta, että jonkunasteista muuttoja oli havaittavissa lokakuun puolenvälin tienoilla.

98: Ei mainittavia havaintoja.

Tilhi *Bombicilla garrulus*

97: Vaelluksen alku: 27.9. a7 p Rau Etelä-Saikari (TJa). Yksilömäärät lisääntyivät lokakuun alkupuolella ollen huipussaan lokakuun loppupuoliskolla, mistään suuresta vaelluksesta ei kuitenkaan ollut havaintoja. Suurimpia yksilömääriä mm.

25.10. 100 p Vrk Joutenlahti (OHu) sekä 26.10. n. 100 p Lep Nikkilänmäki (HRö).

98: Vaelluksen alku: 9.–10.10. a23 p Rau Etelä-Saikari (TJa). Muutto huipentui loka-marraskuussa, muutamia huippupäiviä mainitakseni 31.10. n. 360 kiert Kiu kirkonkylä (AY) sekä samana päivänä 300 p Iis Parkatti (JYI).

Pyrstötiainen *Aegithalos caedans*

97: Ensimmäiset vaeltajat: 9.9. a11 W Rau Etelä-Saikari (TJa). Tikka-reita havaittiin pääosin lokakuun puolella määrien jäädessä suhteellisen pieniksi. Parhaimmat havikset: 1.10. 15 p Kuo Flodbergin hautausmaa (JPt) sekä 19.10. 10 m Ii Lippuniemi (TMu).

98: Vaelluksen aloittajat: 24.9. 15 m Sii Siltasalmi (IJa). Vaellushuiput, jotka tänäkin vuonna jäivät heikonlaisiksi, olivat 23.10. 20 p Sii Raasio (KRu, MU) sekä 26.10. 12 m Kuo Huuhanmäki (EB). Syksyn viimeisiä liikehtijöitä havaittiin 30.11. 9 (2a) NW Rau Etelä-Saikari (TJa).

Tiaiset

97: Tiaisilla oli jonkinlaista vaellusta lokakuun puolenvälin tienoilla. Sinitiaisen parhaita päiväsummia Siilinjärveltä: 14.10. 58 m Sii Siltasalmi (JRi, MU) sekä 15.10. 25 m Sii Rissala (JRi, MU). Lisäksi vielä töyhtötiainen joukko 9.11. a10 p Sii Tarinaharju (MU).

98: Ainoat paremmat havikset: 19.10. kuusitiainen a8 m Sii Siltasalmi (MU) sekä 14.11. sinitiaisen n. 60 p Sii Jälä-Rissalan ruovikoissa.

Närhi *Garrulus glandarius*

97: Vaelluksen alku: 20.9. 2 SE Sii Raasio (MU). Paras muutto: 28.9. 19 (2a) m Rau Etelä-Saikari (TJa). Lokakuun alkupuolella lisääntynyttä liikehdintää, muttei varsinaista vaelluksen huipentumaa.

98: Parhaimmat havikset: 20.9. 9 m Kuo Puutossalmi (monet) sekä 5.10. a3 SE Sii Musti (KRu). Syyskuun puolenvälin tienoilla orastavaa vaellusta.

Korppi *Corvus corax*

97: Ei selkeää liikehtimistä.

98: Ainoa vaellukseen viittaava havainto: 18.8. a13 S Rau Etelä-Sai-

kari (TJa).

Vihervarpunen *Carduelis spinus*

97: Vaelluksen aloittajat: 20.9. 50 m Sii Raasio (MU). Vihervarpusten vaellus oli melko heikkoa, ainoastaan pari havaintoa suuremmista yksilömääristä 26.10. n. 20 p Lep Nikkilänmäki (HRö) sekä 9.11. 30 p Sii Ahmo (KRu).

98: Ensimmäiset vaeltajat: 23.8. a20 + 5 p Sii Raasio (monet). Kovin suuria määriä ei spinareita ollut. Parhaimmat havikset: 3.10. a30 p Kuo Pöksänlampi (AHg) sekä 31.10. 58 p Kuo Sorsasalo (IMa).

Urpiainen *C. flammea*

97: Vaelluksen alku: 20.9. 6 m Sii Raasio (MU). Syksyn aikana ei havaittu suuria urpiaisparviä. Parhaimmat havikset: 14.10. 120 m Sii Siltasalmi (JRi, MU) sekä 26.11. a100 p Kuo Haapaniemi (HKO).

98: Ensimmäiset vaeltelijat: 4.10. 65 (3a) m Kuo Huuha (EB). Urpiaisten vaellus oli aivan toista luokkaa verrattuna edelliseen vuoteen. Liikehtiminen ajoittui lokakuun puoliväliin ja parhaimmat lukemat olivat mm. 14.10. 730 (24a) W Kuo Puutossalmi (JRi, MU), 16.10. 500 (2a) p Sii Raasio (IJa) sekä 17.10. 300 (9a) W Kuo Puutossalmi (AHg).

Käpylinnut

97: Käpylinnuilla ei varsinaista vaellushuippua havaittu. Suurimpia määriä olivat 20.9. Loxia sp. 5 W Sii Raasio (MU) ja 27.9. Loxia sp. 3 m Sii Kasurilanmäki (KRu).

98: Ensimmäiset vaeltelijat: 23.8. pikkukäpylintu 10 p Sii Raasio (monet). Suurimpia havaintosummia 7.11. pikkukäpylintu n. 20 p Kuo Uuhimäki (IJa) sekä 16.11. pikkukäpylintu a36 p Tuu Kohma (PRä). Vaellus näyttäisi ajoittuvan lokakuun puolivälistä marraskuun puolivälin tienoille.

Taviokuurna *Pinicola enucleator*

97: Ei syysaikaisia havaintoja.

98: Paremmat havainnot: 16.10. 2 E Sii Raasio (MU), 21.10. 3 p Sii Kasurilanmäki (KRu) sekä 14.11. a5 p Kaa Kaavinjärvi (PRä).

Rypyreissu

Kylmänä ja sateisena vuoden 2000 kesäkuun alun iltana minulle ilmoitettiin, että Kuopion RYPYSuolla on huonokuntoinen närhi ja räkättien ahdistelema pöllö. Varustauduimme Lassin kanssa haavilla ja pahvilaatikolla ja lähdimme noutamaan pöllöä toimittaksemme sen tarvittavaan hoitoon. Pahan ilman lintujen, närhi ja räkättien, pitämä meteli paikallisti oitis pulaan joutuneen asuinalueen läheisestä suoputurasta. Näky oli sääliä. Voitte varmaan kuvitella, miltä näyttää muutaman kerran suohon poljettu, turpeen ja ulostuksen peittämä pöllö. Muran peittämän linnun mustista silmistä saattoi päätellä sen olevan viiru- tai lehtopöllö, tarkempaa määrittystä emme pystyneet tekemään. Vaikka lintu vielä ponnekkaasti heilutti siivenkuvatuksiaan, se oli helppo napata haaviin ja siirtää pahvilaatikkoon. Sitten haiseva lintu autoon, ohjeiden mukaan se saisi viettää ensimmäisen yön autotalissamme, sillä lääkärin hoitoa vaativia vammoja ei näyttänyt olevan.

Autotalissa pöllö sai suuremman sanomalehdillä pehmustetun pahvilaatikokoyksiön ja katoksi katiskaverkon. Paremmen evään puutteessa pöllö sai eväkseen muutaman koiranmakkaranokareen. Päästyään lämpimään, rauhalliseen ympäristöön pöllö sulki heti silmänsä. Ja hui, sitten se alkoi hitaasti kallistua ja kupsahti laatikkoon kyljelleen! Me luulimme sen jo lennähtäneen viimeiselle matkalleen pöllökotoon ja kumarruimme rapistelemaan verkkoa pois, jolloin pöllö räpsähti hereille. Se räpisteli tomerasti siivillä ja lopuksi ripustautui kynsilään riippumaan katiskaverkkoon pää alaspäin ja siivet levällään. Se ei suos-

tunut päästämään otettaan, vaikka kuinka selitimme sille, että eihän sinua kehtaa viedä edes Terholle täytettäväksi, jos tuollaiseen asentoon kuolet. Laitettuamme laatikon päälle lisäksi pari lautaa, pöllörääsy suostui laskeutumaan sääliseen asentoon odottamaan aamua.

Pahinta peläten hiippailimme aamulla yövierasta katsomaan. Ei puhettakaan

luovuttamisesta, nyt kuivan koppuraisen turpeen peittämä pöllö jo kloksutti äkäisesti nokkaansa. Koiranmakara ei kuitenkaan ollut kelvannut, rajansa nälkiintyneelläkin. Pian sitten saapuivatkin Museon asiantuntijasedät, Terho ja Eino, tarkistuskäynnille.

Paljon lintukuvatuksia nähneinä he oitis määrittivät linnun koirasviirupöllöksi, tarkempi ikämäärittäminen jäi

kuitenkin tekemättä. Ryvettymistä lukuun ottamatta pöllö oli kunnossa. Koska Terhon työtiloissa oli meneillään remontti, sovimme, että pöllö jää meille vielä yön seuduksi. Mutta pestävä lintu olisi, ennen kuin siitä tulisi lentokykyinen.

Tuumasta toimeen vaan, saappaat jalkaan ja pöllö suihkuun. Puhdistusoperaatio sujui hyvässä järjestyksessä, Terho piteli pöllöä ja

minä suihkuttelin lämpimällä vedellä. Terhon ohjeen mukaisesti shampootakin käytettiin hieman. Pöllö sulki silmänsä ja ilmiselvästi nautti toimituksesta. Kukapa ei nauttisi, kun rypyreissun päätteeksi pääsee lämpimään suihkuun. Pesun jälkeen höyhenpuku kuivattiin hellästi ja sitten pöllö pääsi vielä "kampaajan" hoiviin. Höyhenpuvun aukaisemiseksi se nimittäin vielä föön-

attiin ja pöllö ilmiselvästi nautti siitäkin. Hiusslakkaa ei kuitenkaan käytetty.

Pöllö vietiin takaisin laattikoonsa, jonne se oli saanut istumapölkyn. Sitten sain vielä ruokintaohjeet; pöllölle pitäisi antaa sianlihaa myyrän kokoisina paloina muutama päivässä. Terho kertoi vielä, että jos pöllöä joutuu pitempään pitämään hoidossa, sen pitää saada karvojakin, että vatsa

pysyy kunnossa ja oksennuspalloja syntyy. Selvä juttu, eikun lähikauppaan posua ostamaan ja siitä myyriä muotoilemaan. Koska koirankarvat ovat huushollisamme uusiutuva luonnonvara, pyöräytin possu-myyriä vielä nurkassa ja vein evään tarjolle.

Pöllö sai olla päivän rauhassa ja vasta illalla menimme katsomaan, mitä sille kuuluu. Muodonmuutos

oli hilpeyttä herättävä; laatikosta meitä katseli ilmastusta höyhenistä tehty koripallo, jolla oli tuikeat mustat silmät ja kirkkaan oljenkeltainen nokka, niin kuin viirupöllöllä kuuluukin olla. Tuoksuakin oli hemaisevan raikas. Pallo pelotteli meitä hurjasti siipiä levitellen ja nokkaa äänekkäästi naksutellen. Myyrät olivat hävinneet parempiin nokkiin ja ulostettakin oli jo riittänyt. Pöllö sai vielä yönälkään pari "myyrää".

Seuraavana päivänä Eelis saapui ennen vapauttamista vielä rengastamaan pöllön. Lukioikäinen poikamme seiso kaverineen ovella toimitusta seuraamassa. Pöllö oli jo voimissaan ja Eelis sai hiki päässä sitä pidellä otteessaan. Välillä pöllö päästi nokkilaan teräviä naksauksia. Ovella katselleet pojat alkoivat kalveta, ja minä arvasin, mitä heidän mielessään liikkuu. Kun selitin, että naksaukset tekee pöllö nokkilaan pelottelutarkoituksessa, ilmeet olivat helpottuneita; "me kun jo luultiin, että siltä katkeilee luita". Ennen uusille saalistusmaille viemistä pöllö sai vielä nauttia lähtöateriaksi pari myyrää.

Illalla viirupöllö vietiin Ilkan kyyditsemänä uusille asuinsijoille Vanuvuoren jylyihin kuusikoihin. Sen kumminkin jäähyväisiä jättämättä pöllö liihotteli heti metsän reunaan ja herätti samalla mustarastaan, joka varoitteli taas räkättirastaat toimintaan. Pian oli äänessä ja pöllön perässä myös närhien rääkyvä joukko. Äänekkään saattojoukon seuraamana pöllöparka pakeni syvemmälle metsään.

Jotenkin minusta alkoi tuntua, että pöllörääsämme ei oikein ollut selviytyjätyyppejä. Mutta saipahan kerran elämässään nauttia lämpimästä suihkusta ja höyhenistön föönaamisesta.

Asta Lähdesmäki

Pohjois-Savon talvipinni

Räkättirastaita oli 2000 rallissa runsaasti havaittavissa, mutta 2001 kisassa laji oli kortilla. © Jari Jokela

Talvipinnaralli 2000 – ennätyksiä, ennätyksiä

Pohjois-Savon 12. talvipinnaralli kisailtiin 2.12.2000. Sää olivat pysyneet lauhoina ja joulukuussakin saatiin nauttia vesisateen raikkaudesta useampaan otteeseen. Vesistöt, niin pienet lammet kuin isommat järvenselät, olivat lähes kauttaaltaan avoinna, joten muuttoa viivyttelviä vesiäisiä oli entistä hankalampi etsiä laajoilta järvenseliltä. Odotusta runsaasta lajimäärästä lisäsi myös edeltävän kesän runsas pihla-

janmarja- ja käpysato. Sää rallipäivänä oli pilvinen ja taisipa taivaalta välillä tipahdella sadepisarokin. Lähtökohdat uusille ennätystehtäville olivat mitä otollisimmat.

Joukkueiden strategiat noudattelivat pitkälti edellisvuosien jo turvallisiksi koettuja reittejä, Ylä-Savon joukkueet kiertelivät lajityypillisesti heille jo tutuiksi käyneillä alueilla: Iisalmi, Lapinlahti, Nerkoo. Siilinjärven omat pojat, eli joukkue puhallus... kierteli Siilinjärvi–Kuopio–Maaninka sektorilla ja tuloksista pää-

tellen se kannatti. Muiden joukkueiden reitit noudattelivat Kuopio–Rautalampi–Varkaus linjaa, lukuunottamatta Rautalammin omia joukkueita, jotka tuntevat oman kunnan lintupaikat paremmin kuin omat taskunsa.

Milleniumralli oli kaikilta osa-alueiltaan yhtä suurta juhlaa ja ennätysten parantamista. Joukkueita oli peräti 17 (44 henkilöä). Kokonaislajimäärä oli 68, joten edellinen ennätys parani kahdella lajilla. Joukkuekohtaiseksi lajiennätykseksi muotoutui 46 ja

pisteiksi Ä:n päälle saatiin vielä Pohjois-Savolle uusi laji.

Taistelu kärkisijoista oli äärimmäisen kuttava, mutta lopussa Riskiryhmä seisoo. Em. joukkue korjasi rallin voiton ja kehuille ei näy eikä kuulu vielä loppua. Hopeatilan sai/ansaitsi joukkue Yasemine & Org. Setzer, jolla kulta kiilsil silmissä aina iltopäivän loppuun asti, mutta himmeni lopulta hopean kiilloksi. Pronssitilan sai upealla esityksellä joukkue Puhallus ja tiätsä, jolla ajopiirturissa oli 180 km,

arallit 2000 ja 2001

Marko Kelo

eli tarvitaan siis vähintään 200 km korkeampien mitasijojen saavuttamiseksi.

Lähes kaikki rallin ässälajeista olivat ajankohtaan nähden poikkeuksellisia, esim. tukkakoskelo Sotkanniemen lähetyvillä, kaakkuri 2 p + 1 kiert Sotkanselällä ja Puutossalmella, tukkasotka Varkaudessa, silkkuišku Lapinlahdella ja Maaningalla. Muita ässälajeja olivat: varpuspöllö, ampuhaukka, punarinta ja pikkutikka.

Marjanpurijoista ei ollut pulaa, koska lähes kaikki joukkueet hoitivat taviokuurnan, tilhen, ja räkätirastaan. Pari joukkuetta hoiti siinä sivussa myös punakylkirastaan. Muita maininnan arvoisia lajeja olivat, yleisempiä lajeja lainkaan syrjimättä, merimetso, mustalintu, uivelo, alli, kalalokki, valkoselkätikka, kuukkeli, riekko, tundraurpiainen, järripeippo, isolepinkäinen ja viirupöllö. Peruskamaa joukkueille olivat myös harmaalokki, vihervarpunen, urpiainen sekä käpylintu sp.

Lukijat tässä kohtaa luulevat, että havikset loppuivat siihen, mutta kaivetaan dokumenteista vielä yksi ilmoittamisen arvoinen laji nimittäin viitatiainen. Linnun löysivät ja ilmoituksen tekivät joukkueen Puhallus ja tiätsä ainoat keulahahmot Markku Ukkonen ja Kalle Ruokolainen. Lintu löytyi Kuopiosta Neulalahden ruokintapaikalta, josta-

kin syystä paikalle ilmaantui myös muita joukkueita lintua pointsaamaan. Illan pikkujoulussa/purkutilaisuudessa heräsi pientä, lue ÄÄNEKÄSTÄ, keskustelua pisteytyksestä ym., mutta ei siitä sen enempää.. Laji oli järjestyksessään Pohjois-Savon 303. Erityisesti täytyy kiittää Savon Sanomia loistavasti järjestetystä pikkujoulusta. Syötävää kuin juotavaakin riitti koko illanvieton ajaksi. Kiitokset myös kaikille osanottajille, sponsoreille, puvustajille ja maskeeraajille hienosta Milleniumrallista. Vuosituhannen vaihtuminen osoitti sen, että jotain mystistä, ennätysmäistä tapahtuu vähintään kerran vuosituhannessa Kuikan talvipinnaralleissa. Yritetään kuitenkin hieman aikaisemmin rikkoo tämä maaginen ennätys. Kiitos ja näkemiin!!!

Talvipinnaralli 2001 – Tasaista vääntöä

Järjestyksessään 13. talvipinnaralli sai päivämääräkseen 1.12.2001. Kisapäivän sää oli suhteellisen siedettävä, pikkupakkanen ja pilvinen sää pitivät joukkueet virkeinä iltpäivän loppuille asti. Monella rallin alustuksen ajoissa aloittaneella joukkueella olivat ajoreitit selvillä noudatellen reittejä isompien järvenselkien ääreen, mutta äkillinen pakkasjakso muutti nuotituksia reilulla kädellä. Pienet lammet sekä jätet

olivat saaneet jääpeitteen jo reilusti ennen kisapäivää. Lohtua antoi kohtalaisen navakka tuuli, joka hieman irtaannutti jäitä ainakin Kuopion matkustajasataman liepeiltä. Loppujen lopuksi koko Kellosekä oli avoinna aina matkustajasatamaan asti. Sieltä osa joukkueista hoiti muutamia kullankin arvoisia lajeja. Jokaisen joukkueen reitin varrella olivat luonnollisesti sekä Varkauden että Rautalammin ns. vakiovirrat.

Joukkueita rallissa oli tällä kertaa 13 ja osallistujamäärä oli 37. Edellisvuoden ennätysmäisille määrille hävittiin hieman, mutta häpeämään ei silti kannata sortua. Iisalmen joukkuetta ei valitettavasti tänä vuonna ollut listoilla, mutta seuraavalla kerralla he varmaankin jyräävät meitin vuoden paaston jälkeen.

Kaikesta huolimatta rallissa saatiin kasaan kokonaiset, ei puolikkaita, 57 lajia. Ylivoimaisen voiton korjasi tällä kertaa Rautalammin joukkue Metsässä hiipijät lajimäärällä 42. Heillä oli pikkumukavia lajeja vaikka muille jaettaviksi, mutta jako ei onnistunut ja ässät jäivät heidän hihoihinsa. Toiseksi sijoittui kaikkiaan neljä joukkuetta; Pappa ja pojat, PA-HA-MA, Karvatuvat ja Org Setser. Lajimäärä joukkueilla siis 35. Lajimäärän perusteella kolmanneksi ylsi edellisvuoden voittajajoukkue, tällä kertaa nimeltään On-

nenonkijat, lajimäärällä 32. Ässälajien aloituksesta huomaa selvästi ettei tässä rallissa herkuteltu marjan/kävyin purijoilla tai oikeastaan osa joukkueista herkuttelikin eli ässälajit: pikkukäpylintu, tilhi, kuukkeli, metso, merimetso, punarinta, ampuhaukka, pikkutikka, tukkasotka, harmaapäätikka, viirupöllö, pohjantikka ja uivelo. Kaikenkaikkiaan 13 ässälajia on aika päätähuimaava määrä. Suurin osa ässistä havaittiin Rautalammin. Muutamia lajeja, joita havaittiin niukasti olivat isokoskelo, pyy, varpushaukka, mustarastas, tikli, peippo, lapintäinen, huuhkaja ja helmipöllö.

Lopussa kiitos seisoo eli suuret kiitokset "kisaisäntä" Eelikselle, joka oli järjestänyt purkutilaisuuden/pikkujoulun Siilinjärven metsäoppilaitoksen tiloihin Toivalaan. Tarjolla oli totuttuun tapaan pikkupurtavaa ja juotavaa, kahvia, teetä, suolaa, sokeria jne. Illan lopulla oli mahdollisuus käydä Haapamäen havaintotilan savustamossa eli saunassa. Löylyt taisivat olla riittävät punakoista kasvoista päätellen – vai olisiko kisajuomalla ollut osuutta asiaan...se siitä tällä erää.

Lajit huutojärjestyksessä 2000: talitiainen, sinitiainen, varis, harakka, hömötiainen, varpunen, viherpeippo, kesykyyhky, urpiainen, keltasirkku, tilhi, punatulkku, käpytikka, töyhtötiainen, naakka, kuusitiainen, vihervarpunen, sinisorsa, närhi, räkättiras-tas, hippiäinen, puukiipijä, telkkä, korppi, taviokuurna, harmaalokki, kalalokki, laulujoutsen, kanadanhanhi, koskikara, teeri, kottarainen, pikkukäpylintu, + sp., palokärki, isokoskelo, fasaani, pikkuvarpunen, pyrstötiainen, pyy, kana-haukka, merimetso, isokäpylintu, huuhkaja, tikli, peippo, varpushaukka, mustalintu, mustaras-tas, tukkasotka, silkkiuikku, kuukkeli, riekko, tundraurpiainen, järripeippo, alli, pikkutikka, punarinta, isolepinkäinen, viirupöllö, valkoselkätikka, metso, punakylkirastas, + pieni turdus sp., tukkakoskelo, varpuspöllö, kaakkuri, ampuhaukka ja uivelo

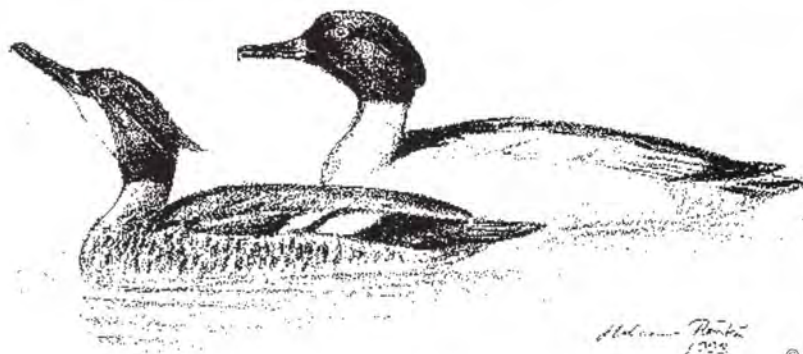
Lajit huutojärjestyksessä 2001: harakka, talitiainen, keltasirkku, punatulkku, varpunen, hippiäinen, varis, sinitiainen, närhi, sinisorsa, käpytikka, hömötiainen, kesykyyhky, teeri, viherpeippo, korppi, koskikara, naakka, pikkuvarpunen, laulujoutsen, kanadanhanhi, kuusitiainen, töyhtötiainen, urpiainen, pyrstötiainen, telkkä, fasaani, puukiipijä, pikkukäpylintu, harmaalokki, kana-haukka, isokoskelo, palokärki, pyy, varpuspöllö, varpushaukka, mustaras-tas, tikli, peippo, kalalokki, isolepinkäinen, lapintiainen, huuhkaja, tilhi, taviokuurna, kuukkeli, metso, merimetso, punarinta, helmipöllö, viirupöllö, ampuhaukka, pikkutikka, tukkasotka, harmaapäätikka, pohjantikka ja uivelo.

Talvipinnaralliin 2.12.2000 osallistuneet joukkueet ja tulokset

1. Riskiryhmä: Marko Pakarinen, Eelis Rissanen, Juha Väättäinen	46
2. Yasemine & Org. setzer: Heidi Hannula, Jarkko Koskela, Heikki Kotilainen	45
3. Puhallus, tiätsä: Kalle Ruokolainen, Markku Ukkonen	42
3. Leppävirran lepsut: Helena ja Risto Rönkä	42
5. Pappa ja pojat: Timo Immonen, Allan Nyysönen, Eino Repo	41
6. HaHaHa: Hannu Kärkkäinen, Harri Miettinen, Hannu Räsänen	39
6. Tiim Jaakop Roitsvelt: Harri Hölttä, Asta Lähdesmäki, Juha Poutanen	39
8. Karvaturvat: Aimo Hartikainen, Jaakko Kettunen, Ilkka Markkanen	38
9. RRR (ristiin rastiin Rautalammilla): Eila Karki, Jorma Knuutinen, Hannu Siikavirta	36
10. Huonot säännöt: Jussi Aalto, Taina Pärnänen, Esko Vesanen	35
10. Erä-Jormat: Timo Filippoff, Anu ja Petri Sallinen	35
12. Iisalmen pöllöt: Armi Riikonen, Jarmo Yliluoma	33
13. Miettiset: Markus ja Raimo Miettinen	31
14. Kelot: Jorma ja Marko Kelo	30
14. KaMaAa: Kalevi Asikainen, Markku Niiranen, Aaro Väänänen	30
16. Lauheat leikit lennossa: Marja Maijala, Anja ja Tiina Soininen, Suoma Virmes	28
17. Tangon tahdissa: Erkki Björk	23

Talvipinnaralliin 1.12.2001 osallistuneet joukkueet ja tulokset

1. Metsässä hiipijät: Taina Pärnänen, Pirkko Suihkonen, Esko Vesanen	42
2. Pappa ja pojat: Timo Immonen, Allan Nyysönen, Eino Repo	35
2. PAHAMA: Harri ja Markus Miettinen, Hannu Räsänen	35
2. Karvaturvat: Aimo Hartikainen, Jaakko Kettunen, Ilkka Markkanen	35
2. Org. Setzer: Jukka Ihanus, Jarkko Koskela, Heikki Kotilainen	35
6. Onnenonkijat: Marko Pakarinen, Eelis Rissanen, Juha Väättäinen	32
7. Harri Hölttä, Juha Poutanen, Pertti Renvall, Riitta Suhonen	30
8. Kelo 2/1 kiert: Eira, Marko ja Jorma Kelo	29
8. Erä-Jormat: Timo Filippoff, Petri Sallinen	29
8. Jorma Knuutinen, Hannu Siikavirta, Teuvo Vepsäläinen	29
8. Raimo Hytönen	29
12. JuMa-laiset: Juhani Rissanen, Markku Ukkonen	27
13. Matias, Pauli ja Samuli Järvinen	25

Helena Rönkä
2002

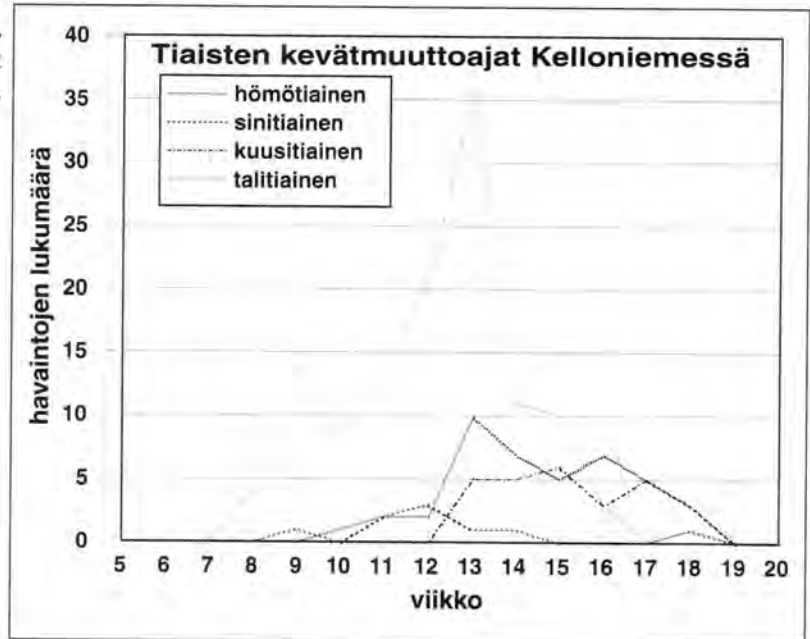
© Helena Rönkä

Kevästä 1986 alkaen olen kerännyt Kuopionseudulla lintujen muuttohavaintoja. Pääasiallisena tarkoitukseni on ollut havainnoida lintujen muuttosuuntia, mutta samalla olen kerännyt tietoja myös parvien koosta, muuttoajoista ja lentokorkeuksista. Tämä artikkeli on lajiryhmäkohtaisista tarkasteluista seitsemäs. Aikaisemmat ovat käsitelleet peipon ja järripeipon (Björk 1992a), kirvisten (Björk 1992b), rastaiden (Björk 1994), urpiaisen ja vihervarpusen (Björk 1996), sirkkujen (Björk 1997) ja lокkien (Björk 1998) muuttoa.

Nyt käsiteltävistä tiaislajeista on kertynyt (vuoden 2000 loppuun mennessä) havaintoja seuraavasti: hömötiainen 61, sinitiaisen 66, kuusitiainen 38, talitiainen 250, töyhtötiainen 1 ja pyrstötiainen 15. Muutontarkailumenetelmäni osalta viitataan aikaisempiin kirjoituksiini (Björk 1987, Björk 1991).

Kuva 1.
Tiaisten keväiset havaintoajat.

Tiaisten liikehdinnästä Kuopiossa

Erkki Björk

Liikehdinnän ajoittuminen

Kevätliikehdintäajat (kuva 1) on esitetty Kelloniemen havaintojen perusteella, koska ne edustavat todellista muuttovirettä, ovathan linnut lähteneet ylittämään huomattavan laajaa vesistöä. Tiaisten kevätiliikehdintähavainnoista olenkin 83 %

tehnyt Kelloniemestä.

Eniten kevätiliikehdintähavaintoja olen tehnyt talitiaisesta ja vähiten sinitiaisesta. Hömö- ja kuusitiainen ovat olleet suurin piirtein yhtä yleisiä kevätmuuttajia. Tali- ja sinitiaiset ovat muuttaneet keskimäärin viikolla 12, mikä on tilastollisesti (t-testi) erittäin merkittävästi aikaisempaa kuin hömö- ja kuusitiais-

ten liikehdintä, joka ajoittuu keskimäärin viikolle 15.

Myös syksyllä talitiaisaiset ovat liikkuneet aktiivisimmin (kuva 2). Syksyllä olen havainnut vaeltamassa sinitiaisia selvästi hömö- ja kuusitiaisista yleisemmin. Tali- ja sinitiaiset ovat liikkuneet keskimäärin viikolla 39 ja hömö- ja kuusitiaisaiset viikolla 37. Varianssianalyysin mukaan lajikohtaiset erot syysmuuton ajoittumisissa olivat erittäin merkittäviä.

Paikka- vai muuttolintuja?

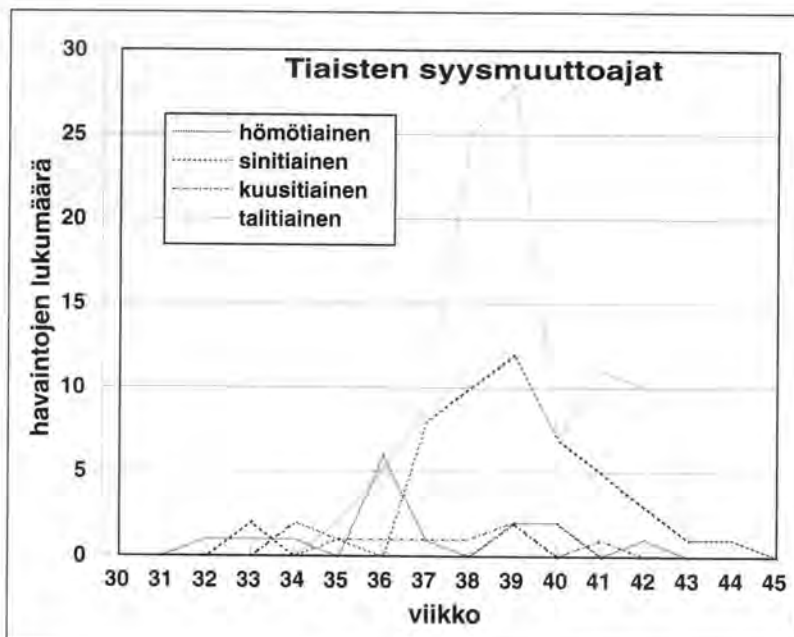
Solosen (1985) mukaan hömötiainen on koko esiintymisalueellaan paikkalintu. Osa kannasta, eten-

kin nuoret linnut, tekee kuitenkin vaelluksia, jotka laajenevat aika ajoin muutonomaiseksi liikehdinnäksi. Ruokolainen (1999) mainitsee vain syysvaelluksia todetun Pohjois-Savossa syys-lokakuulla.

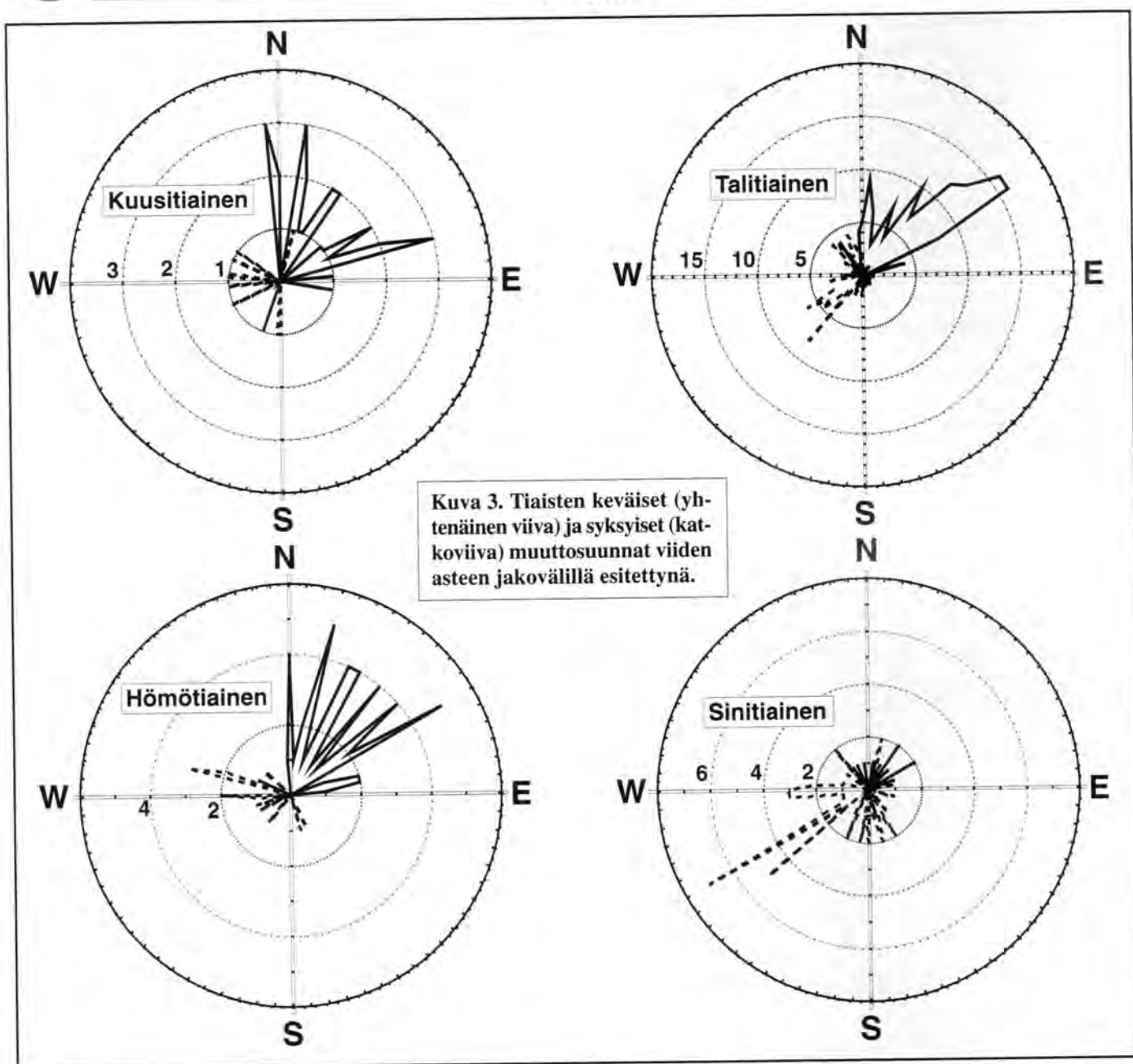
Omat, tosin niukat, havaintoni tukevat hömötiaisen syysvaellusten ajoittumista syys-lokakuulle. Keväthavaintoni hömötiainen muuttosta Kelloniemessä, jotka eivät suinkaan ole keskittyneet tietylle vuodelle, osoittavat, että hömötiainen liikkuu muutonomaisesti josakin määrin myös keväisin. Kevätmuutto ajoittuu huhtikuulle.

Sinitiaisesta Solonen (1985) toteaa, että osa kannasta tekee muutamien kymmenien tai satojen kilometrien vaelluksia. Epäsäännöllistä muuttoa meren yli tapahtuu syys-lokakuussa; paluu huhtikuussa on vähäistä. Ruokolainen (1999) toteaa sinitiaisen syysvaelluksen olevan voimakasta ja ajoittuvan syys-lokakuulle.

Omat havaintoni tukevat käsitystä, että sinitiaisen liikkuu runsaammin syksyllä kuin ke-

Kuva 2.
Tiaisten syksyiset havaintoajat.

väällä. Myös minun syyshavaintoni ovat syys-lokakuulta. Solosen käsityksestä poiketen vähäiset kevähavaintoni ovat painottuneet huhtikuun sijasta maaliskuun lopulle.

Solosen (1985) mukaan kuusitiaisen vaihtelevan laajuiset syysvaellukset ajoittuvat elo-lokakuulle; paluumuutto huhtikuussa on niukkaa. Ruokolaisen (1999) mukaan kuusitiaisen vaellus Pohjois-Savossa on perin niukkaa.

Niukasti on minullekin kertynyt syyshavaintoja, ja ne ovat ajoittuneet elo-lokakuulle. Kevähavaintoja on sen sijaan kertynyt enemmän: Kelloniemestä 29 havaintoa, joista puolet (15) keväältä 1996. Voin hyvin

yhdyä käsitykseen, että kuusitiaisen vaellukset ovat vaihtelevia, mutta vaihtelevuus koskee myös huhtikuista kevätliikettä.

Solosen (1985) mukaan pääosa talitiaisista on paikkalintuja, mutta kannan tiheyden mukaan osa kannasta, etupäässä nuoret linnut, vaeltelee. Vaellus suuntautuu enimmäkseen eteläisiin ilmansuuntiin keskittyen syys-lokakuuhun. Paluumuutto ajoittuu huhtikuuhun.

Ihmisasutuksen piirissä talvehtivat yksilöt siirtyvät pesimäpaikoilleen jo maaliskuussa. Ruokolainen (1999) toteaa, että talitiaisien Pohjois-Savossa havaittujen vaellusten määrä riippuu havainnoinnin tehok-

kuudesta. Huomattavaa kevätvaellusta on havaittu kerran.

Myös minun talitiaisien syyshavainnot ovat painottuneet syys-lokakuuhun, mutta kevät-havainnot maaliskuuhun. Syksyllä olen nähnyt muutolla vuosien mittaan selvästi vähemmän talitiaisista (278 yksilöä) kuin keväällä (937 yksilöä). Syksyisessä suurimmassa parvessa on ollut 18 lintua ja keväällä 50. Talitiaisella on havaintojeni mukaan selvästi jatkaväistä huomattavaa muuttoa. Parhaina aamuina Kelloniemessä parvelee yli satakin talitiaisista keräten rohkeutta vesistön ylittämiseen. Eikä se ole välttämättä muuttoa kaupugista maalle, sillä keväisiä muutto-

havaintoja kohti koillista olen tehnyt myös Huuhanmäeltä, joka sijaitsee keskikaupungin lounaislaidalla.

Tarkasteltaessa tiaisten päivittäistä liikehinnasta suhteessa auringon nousuun löytyy merkitseviä eroja lajien välillä ($p < 0,001$ varianssianalyysissä). Aikaisimmin aamulla ovat liikkuneet talitiaisit, keskimäärin 1,3 tuntia auringonnousun jälkeen. Merkitsevää eroa aamuvirkkuudessa ei löydy (t-testi) kuusitiaisen (1,8 tuntia) ja sinitiaisien (1,6 tuntia) välillä. Selvästi myöhäisimpiä ovat olleet hömötiaiset, joita olen havainnut muutolla keskimäärin 2,5 tuntia auringonnousun jälkeen.

Liikehdinnän suunnat

Keväällä tiaiset ovat liikehtineet Kelloniemessä pohjoisen ja idän välisiin suuntiin (kuva 3), mikä vesistöt huomioiden onkin luonnollista. Painokkaimmin koilliseen ovat muuttaneet talitiaiset. Hömö- ja kuusitiaisella muutossuuntaisuus hajoaa suuremmassa määrin. Syksyllä talitiaiset ovat liikehtineet lounaaseen eli kevätmuutossuuntiin nähden vastakkaiseen suuntaan. Kuusi- ja hömötiaisten muutossuuntahavainnoissa on syksyisin viitteitä painotuksesta länteen. Sinitiaisen syysliikehdintä näyttää suuntautuvan länsilounaaseen.

Muuttoparvien kokojakauma ja lentokorkeus

Muuttoparvien kokojakaumissa on merkille pantavaa se, että hömötiaiset ovat muita harvemmin liikkuneet yksitellen (kuva 4).

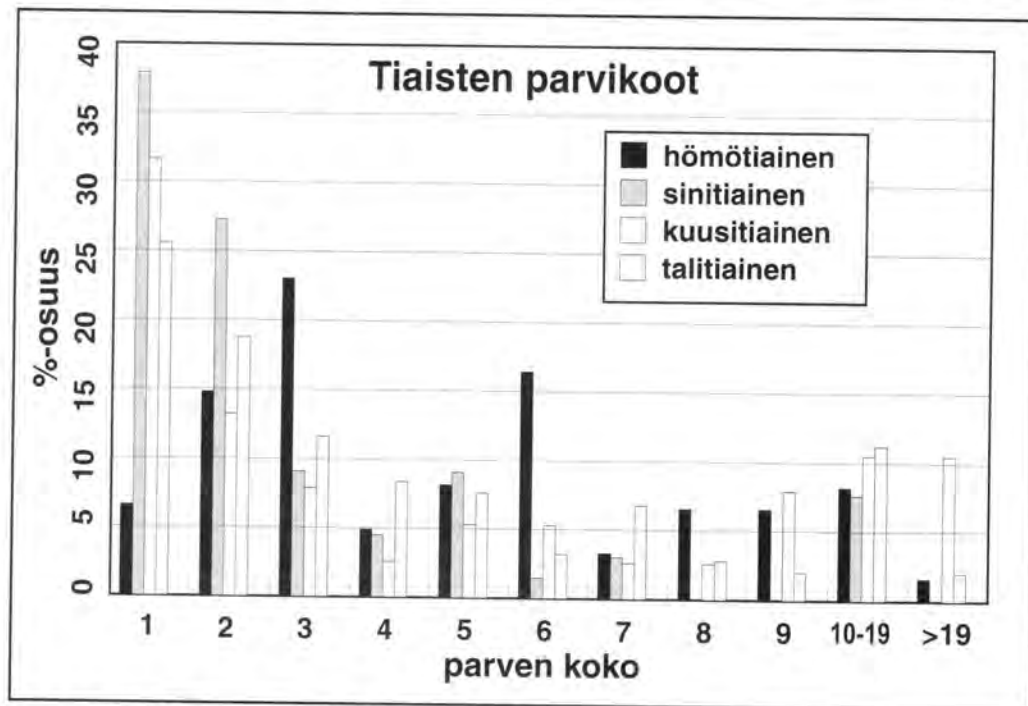
Lentokorkeus luokkien mukaan sinitiaiset ovat hieman muita tiaisia harvemmin kohonneet yli 50 metrin korkeuteen, mikä johtunee pääasiassa vesistön yli tapahtuvien muuttohavaintojen vähäisyydestä.

Pari sanaa pyrstötaisista

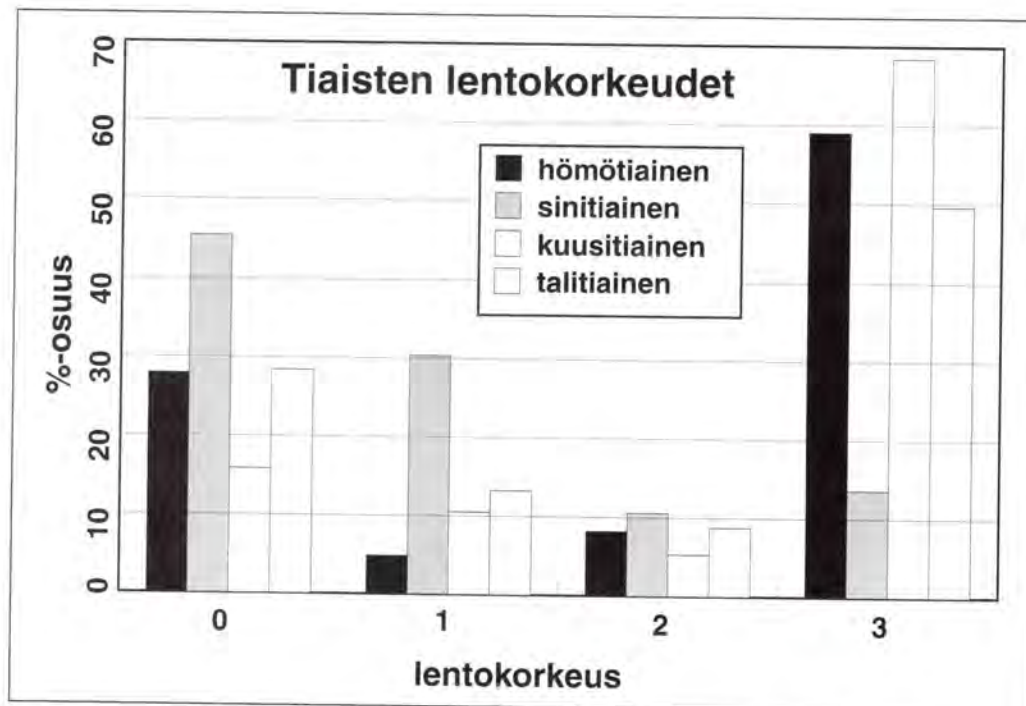
Vain kerran olen tavannut pyrstötaisia muutolla keväällä huhtikuun alussa. Syyshavainnot ovat painottuneet lokakuulle, joka onkin tunnetusti pyrstötaisten aktiivisinta vaellusaikaa Pohjois-Savossa (Ruokolainen 1999). Useimmiten pyrstötaiset ovat vaeltaneet länteen. Ne ovat vaeltaneet keskimäärin suuremmissa parvissa kuin muut tiaiset. Yhdessätoista tapauksessa viidestätoista parvi on edennyt puusta-puuhun ja vain kerran noussut yli 50 metrin korkeuteen (em. kevätmuuttoparvi matkalla Kelloniemestä koilliseen).

Kirjallisuus

- Björk, E. 1987: Muutossuunnat muistiin. – Siivekäs 8:79–81.
Björk, E. 1991: Eräiden lajien

Kuva 4. Tiaisten muuttoparvien kokojakaumat.

Kuva 5. Tiaisten muuttoparvien lentokorkeusjakaumat. Lentokorkeusluokat: 0 = puusta puuhun, 1 = 0...10 metriä, 2 = 10...50 m ja 3 yli 50 m.

muutossuuntia Pohjois-Savossa. – Lintumies 26:80–85.

Björk, E. 1992a: Peipon ja järripeipon muutosta Kuopiossa. – Siivekäs 13(1):32–35.

Björk, E. 1992b: Kirvisten muutosta Kuopiossa. – Siivekäs 13:69–71.

Björk, E. 1994: Rastaiden muutosta Kuopiossa. – Siivekäs 15:29–31.

Björk, E. 1996: Urpiaisen ja vi-

hervarpusen muutto Kuopiossa. – Siivekäs 17(1):32–33.

Björk, E. 1997: Sirkkujen muutto Kuopiossa. – Siivekäs 18:20–22.

Björk, E. 1998: Lokkien kevätmuutto Kuopiossa. Siivekäs 19(1):20–21.

Ruokolainen, K. 1999: Eri tiaisten ja pyrstötaisten lajitekstit. – Kirjassa: Ruokolainen, K. & Kauppinen, J. (toim.): Kuopion

ja Pohjois-Savon linnusto. – Kuopion luonnontieteellisen museon julkaisu 5.

Solonen, T. 1985: Suomen linnut – esiintyminen ja perusbiologiaa. Lintutieto Helsinki.

Pohjois-Savon Lintutieteellisen Yhdistyksen Kuikan kesän 2002 tapahtumakalenteri

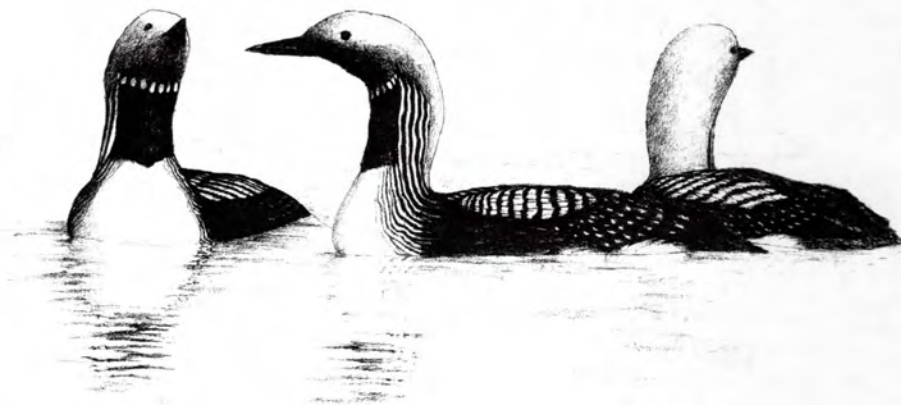
2.6. Sinipyrstöretki Pumpulikirkkoon. Lähtö henkilöautoilla Rautavaaralle Kuopion linja-autoasemalta klo 5. Sinipyrstöä ei varmaksi luvata, mutta Pumpulikirkon vanha metsä on joka tapauksessa kokemisen arvoinen paikka. Kävelymatka n. 4 km tai halutessa pitempi reitti n. 8 km. Vettä sietävät jalkineet tarpeen. Ilm. Asta L., ks. tiedot yllä.

8.6. Polkupyöräpinnaralli, jossa joukkue saa valita retkeilykunnan itse, mutta retkeilyn on tapahduttava vain yhden kunnan alueella. Lajien tapaamiskerrat kirjataan jaettavaan listaan. Ilmoittautumiset Marko Kelo, p.040-5820512, e-mail marko.kelo@uku.fi .

15.6. Kuikkasoutu Rautalammilla, kirkkovenesoudun alustavassa ohjelmassa mm. Tyyrinvirran lasku. Tiedustelut Asta, ks. tiedot yllä.

6.8. Retki Raasioon. Lähtö Kuopion linja-autoasemalta klo 17.30. Tiedustelut Eelis Rissanen, p. 050-5699091.

Seuraa myös paikallislehtien menovinkkejä, mm. Varkaudessakin ohjelmaa luvassa, tied. retkikummi Timo Immonen, gsm 0400-371736 tai ks. Varkauden Luonnonystävien kotisivut. <http://personal.inet.fi/yhdistys/varkaudenluonnonystavat>.

© Heidi Björklund